

Holdninger til gatenavn i Oslo

Masteroppgave i navnegransking

Erlend Tidemann
Høsten 2011

Universitetet i Oslo
Det humanistiske fakultet
Institutt for lingvistiske og nordiske studier

Sammendrag

I denne oppgaven undersøkes hvilke holdninger som uttrykkes til Oslos gatenavn, både hos navngivere og navnebrukere. Kilde til navngivernes holdninger er bystyrereferater fra gatenavnsaker i Oslo i perioden 1847-1987. For å fange opp navnebrukernes holdninger er det gjennomført en spørreundersøkelse i byens befolkning.

I oppgaven blir det belyst i hvilken grad gatenavn kan overføre en eventuell mening. For at gatenavna skal kunne bære politisk mening som påvirker navnebrukerne, må navna kunne bære assosiativ eller konnotativ mening, men det er delte meninger innen lingvistikken om egnavn kan overføre slik mening.

Gjennomgang av politiske saker identifiserer epoker med ulike politiske uttrykk i gatenavngivingen i Oslo. Spørreundersøkelsen finner at flestparten av de spurte osloborgerne knytter verdier til gatenavna. Det er videre flest spurte som mener det er viktigst for gatenavn å bære kulturelle verdier, framfor praktiske.

Resultatene i oppgaven viser også at både navngiverne og navnebrukerne tillegger gatenavna mening, men slår ikke fast at noen mening overføres i en referansesituasjon. Videre kan det se ut som navnebrukernes politiske ståsted henger sammen med hva slags verdier de foretrekker uttrykt i byens gatenavn.

Selv om både navngivere og navnebrukere uttrykker at gatenavna kan bære ideologiske verdier, er det flere faktorer som kan bidra til at eventuelle ideologiske intensjoner ved navngivingen feiler som ideologisk funksjon hos navnebrukerne.

Forord

I 2008 ble jeg invitert av spesialrådgiver Ole Kristian Åsgård ved Byrådslederens avdeling i Oslo kommune til å delta i et nytt prosjekt som skulle handle om gatenavn. Jeg var ansatt som informasjonsrådgiver i kommunens helse- og velferdsetat, og ble invitert fordi jeg hadde studert navnegransking, og en gang i tiden begynt på en hovedfagsoppgave om navn. Jeg takket da ja til å delta i «Prosjekt gatenavn» uten å nøle.

Prosjektet hadde i første omgang retting av feilskrivninger i Oslos omlag 2800 gatenavn på dagsordenen. Etter hvert ble prosjektets oppgaver utvidet, og på bordet kom et dokument som inneholdt vedtaksinformasjon om nesten alle byens gatenavn. Daværende førsteamanuensis ved seksjon for navnegransking på UiO, Botolv Helleland, satt ved siden av meg på dette møtet. Da han nevnte at det dokumentet kunne være et godt utgangspunkt for en masteroppgave, slo jeg til. Noen måneder senere var Botolv Helleland min veileder. Han skal ha stor takk for å ha taklet mine tidvis kjetterske holdninger med kløkt og tålmodighet og han har hatt en beundringsverdig evne til å både inspirere og rette meg tilbake på en akseptabel kurs når jeg har vært på villspor.

Det var Carina Johanssons «I gatuplanet» (2007) som ga meg den inspirasjonen jeg trengte for å se at den interessante innfallsvinkelen til gatenavn er navnebrukernes perspektiv. Men jeg hadde ikke helt klart for meg hvordan jeg skulle angripe materialet før jeg traff professor Maoz Azaryahu fra Universitetet i Tel Aviv på et internasjonalt symposium om urbane navn, i Helsinki. Det var da det gikk opp for meg hvordan gatenavna er politiske tekster, og at det ville være interessant å finne ut hvordan navnebrukerne forholder seg til gatenavnas påståtte politiske innhold.

Videre har resultatene i oppgaven vært helt avhengig av vår moderne verden. Tilgangen til arkivmateriale, vitenskaplig litteratur og ikke minst spørreskjemaespondenter er nærmest umiddelbar gjennom verdensveven. Jeg tør ikke en gang tenke på hvor lang tid det ville tatt å gjennomføre de empiriske undersøkelsene som ligger til grunn for denne oppgaven for 20 år siden.

Innholdsfortegnelse

Forord	4
Innholdsfortegnelse	5
Tabell- og figuroversikt	7
1 Innledning	8
1.1 Følelser for gatenavn	8
1.2 Hvordan har gatene i Oslo blitt navngitt?	10
1.3 Litteratur om gatenavn	12
2 Problemstilling og hypotese	15
2.1 Mitt prosjekt	16
3 Teoretisk og metodisk grunnlag	17
3.1 Begrepsavklaringer og terminologi.	17
3.1.1 <i>Navn på gater, veier og plasser mv.</i>	17
3.1.2 <i>Forledd og etterledd</i>	17
3.1.3 <i>Oppkalling, memorialnavn eller kommemorativt navn.</i>	18
3.1.4 <i>Leksikalisering og proprialisering</i>	20
3.1.5 <i>Spontane gatenavn</i>	20
3.1.6 <i>Politisk vedtatte gatenavn</i>	21
3.1.7 <i>Gruppe- eller kategorinavn</i>	22
3.2 Onomastisk teori og metode	22
3.2.1 <i>Hva er et gatenavn?</i>	23
3.2.2 <i>Elliptiske gatenavn</i>	23
3.2.3 <i>Gatenavn er en spesiell gruppe stednavn</i>	24
3.2.4 <i>Konvensjoner for form og innhold</i>	26
3.2.5 <i>Navnas ideologiske funksjoner</i>	27
3.2.6 <i>Proprialisering av gatenavn</i>	28
3.2.7 <i>Gatenavn som budskapsbærere</i>	30
3.3 Gatenavn og identitet	33
3.4 Teori innen samfunnsgeografi	35
3.5 Holdningsteori	40
3.5.1 <i>Expectancy-value-modellen</i>	40
3.5.2 <i>Holdningers styrke</i>	41
4 Spørreundersøkelsen	44
4.1 Godkjenning av NSD	44
4.2 Avgrensede metodevalg	44
4.3 Måling av holdningsstyrke	47
4.4 Holdningsattributter	48
4.5 Reliabilitet og validitet	49
5 Funn og analyse av holdninger	51
5.1 Holdninger uttrykt i politiske saker	51
5.1.1 <i>Den første gatenavnskommisjonen</i>	52
5.1.2 <i>Borgerskapets navn 1847-1895</i>	55
5.1.3 <i>Gatenavn som protest mot unionen</i>	57
5.1.4 <i>Første politiske omvelting i 1895</i>	

– nasjonsbygging og Venstre	60
5.1.5 Andre politiske omveltning – Arbeiderpartiet	64
5.1.6 Språkpolitikk	67
5.1.7 NS-navngivingen under krigen	69
5.1.8 Gate- og veinavnskomiteens tid 1948-1987	73
5.1.9 Bydelene får makta	75
5.2 Synkron funn av holdninger til gatenavn	76
5.2.1 Bakgrunnsdata og representasjon	76
5.2.2 Respondentenes tilknytning til Oslo	80
5.2.3 Kunnskap om gatenavn og holdninger til prinsipper og kategorier	83
5.2.4 Holdninger til holdningsattributtene	89
5.2.5 Holdninger til et utvalg gatenavn	92
5.2.6 I hvilken grad har undersøkelsen i seg selv påvirket respondentenes holdning	98
5.3 Gatenavn og politisk mening	99
5.4 Overføring av politiske verdier	100
5.4.1 Politisk mening og identitet	100
5.4.2 Umotivert mening	101
5.4.3 Verdier som forsvinner eller snur	102
5.4.4 Når samfunnet forandrer verdier, ikke navnet	104
5.5 Holdninger til kategorier og holdningsattributter	105
5.5.1 Kunnskaper og tilknytning	105
5.5.2 Holdninger til attributter og statlige råd	106
5.6 Eksempelet Knut Hamsuns plass	108
5.6.1 Holdninger til Knut Hamsuns plass	111
6 Konklusjon	112
Appendiks 1 – Utskrift av spørreskjemaet fra QuestBack	117
Appendiks 2 – Godkjenningsbrev fra NSD	125
Appendiks 3 – Endringer fra 1847- til 1852-innstillingen	127
Appendiks 4 – Endringer i de to 1864-innstillingene	129
Appendiks 5 – Reliabilitetstest på spørsmål om politiske verdier i gatenavn	130
Litteratur og referanser	131
Litteraturliste	131
Arkivreferanser	135

Tabell- og figuroversikt

Tabell 1 – Alder	76
Tabell 2 – Kjønn	77
Tabell 3 – Utdannelse	77
Tabell 4 – Bostedsbydel	78
Tabell 5 – Oppvekststed	78
Tabell 6 – Politisk ståsted	79
Tabell 7 – Botid i Oslo	80
Tabell 8 – Tilknytning til byen blant dem som ikke bor i Oslo	81
Tabell 9 – Antall respondenter per fylke for dem som oppgis å ha vokst opp et annet sted enn i Oslo	81
Tabell 10 – Tilknytning til gatenavn i hverdagen eller yrket	82
Tabell 11 – Kunnskap om at gatenavn bestemmes politisk	83
Tabell 12 – Holdninger til ulike kategorier personnavn brukt i gatenavn	84
Tabell 13 – Hva mener du Oslo bør gjøre når det gjelder navnsetting av gater etter disse kategoriene?	84
Tabell 14 – Bør vil kalle opp gater etter levende personer	86
Tabell 15 – Hvor lenge bør det gå fra personen er død til en gate kan kalles opp etter vedkommende	86
Tabell 16 – Hvilken endelse skal bestemt form av gate ha, krysstabulert med politisk ståsted	88
Tabell 17 – Holdninger til fire typer holdningsattributter	89
Tabell 18 – Hvilket holdningsattributt er viktigst, krysstabulert med politisk ståsted	90
Tabell 19 – Positive og negative holdninger til et utvalg gatenavn	92
Tabell 20 – Positive og negative holdninger til Knut Hamsuns plass, krysstabulert med politisk ståsted	111
Figur 1 – Hvordan folk knytter et utvalg gatenavn til politiske verdier	95
Figur 2 – Generell holdning til gatenavn i begynnelsen og slutten av undersøkelsen	98
Figur 3 – Politisk plassering av Fridtjof Nansens plass fordelt på alderssegmenter	103

1. Innledning

Vi har alle en ekstra tilknytning til det gatenavnet som inngår å vår egen adresse, og oppslag i kart med gater og adresser dukker opp som tilleggsinformasjon i nesten alle google-søk vi foretar oss. Vi som bor i byen Oslo er omgitt av gatenavn i vår hverdag. Med Oslos omlag 2800 gatenavn, utgjør alle navna totalt en ganske omfattende tekst, det svarer til noe omkring 10 tettskrevne A4-sider. Jeg skal se nærmere på hvordan denne teksten har blitt skrevet, og hvordan den blir lest.

I Oslo er det byens politikere som har oppgaven med å vedta byens gatenavn og dermed er dette en formell maktutøvelse. Det reelle grunnlaget for makta i det å bestemme et gatenavn ligger likevel i gatenavnas potensial for å påvirke navnebrukernes holdninger og samfunnets verdier. Gjennom undersøkelser både av folks holdninger til og politikernes motivasjoner bak gatenavsvedtakene, er det mulig å peke på hvilke interesser som kan være knyttet til bestemte navnevalg. Svært mange gatenavn fremstår tilsynelatende nøytrale, men navnevalget kan likevel være gitt etter påvirkninger fra bestemte interessenter, enten det er enkeltpersoner, virksomheter, organiserte pressgrupper eller politikere selv. Det vil alltid være noen som potensielt kan ha interesse av at et gatenavn bidrar til å dreie navnebrukernes holdninger i en bestemt retning. Denne oppgaven har som mål å vise politikken i navna og navnebrukernes holdninger til den.

1.1. Følelser for gatenavn

Hvorfor gatenavna kan vekke sterke følelser for navnebrukerne som har dem i sitt lokalmiljø er ikke så underlig. Sammenhengen mellom lokale navn og folks identitet er godt belagt, men hvorfor synes gatenavna å vekke så sterke følelser blant politikere som skal vedta dem? De gangene jeg uformelt har snakket med tidligere bystyrerepresentanter om at jeg skriver en oppgave om gatenavn, er som regel den første reaksjonen noe sånt som: «Ja! Det er jo nesten ingen debatter som blir så arge og intense som gatenavsdebattene» samtidig som de er litt beskjemmet over dette, for mange mener at gatenavn egentlig er så lite viktig i forhold til andre ting på den politiske agendaen, f.eks. det som angår folks liv og helse.

Tidligere bydelsdirektør i Bydel St. Hanshaugen, Tone Frønes, har fortalt meg at i hennes 15-årige karriere som bydelsdirektør har hun opplevd kun én gang at en politisk valgt representant i bydelsutvalget har reist seg i sinne og forlatt møtet. Det var i en gatenavnsak.

Høyre og Frp i bydelsutvalget i Bydel Frogner ville i 2010 endre skrivemåten fra gata til gaten i bydelens gatenavn. Reaksjoner kom svært raskt, både fra politiske motstandere og i kommentarer i nettdebatter. Hovedresponsen var «Har de ikke viktigere ting å drive med?» og «Vi har viktigere ting å bruke pengene på?» (Aften 06.10. og 13.10.2010). På den ene siden ser man et sterkt engasjement, på den andre siden argumenter om at dette er uviktig.

Da det midlertidige bystyret i Berlin hadde sitt første møte etter den tyske kapitulasjonen i 1945, hadde de endring av byens nazistiske gatenavn som et punkt på agendaen. Dette i en by som var mer eller mindre pulverisert av bomber og hvor ingen infrastruktur var i orden (Azaryahu 1992). Men hvorfor er gatenavn så viktig?

Det er helt klart at den sterke identiteten folk kan knytte til sine lokale stedsnavn kan bidra til engasjementet for navnesaker. Samtidig er det ikke så vanlig for folk å være med på å lage sine egne stedsnavn. Vedtak om gatenavn kan bli stående i hundrevis av år.

Det politiske engasjementet man ser i mange gatenavnsaker, kan henge sammen med gatenavnas potensial for å kommunisere ideologiske budskap. Samtidig er dette vedtak som gir få negative konsekvenser om man gjør en feil. Politikerne kan gjennom gatenavngivinga gjøre ideologiske vedtak der resultatet blir stående svært lenge, og kan være en nærmest uangripelig reklameplakat for egen ideologi.

Når man gjør politiske vedtak som angår tjenestene folk får fra det offentlige, står resultatet av vedtaket alltid lagelig til for hugg. Et tenkt vedtak av gatenavnet *Privatiseringsveien derimot vil derimot bare bli stående som en reklameplakat for privatiseringsideologien, uten praktiske fallgruver.

Jeg har gått gjennom alle Oslos protokollførte gatenavnsdebatter de siste 140 årene, og det generelle inntrykket etterpå er at debattantene helst ikke uttrykker sine egentlige ideologiske motiver for å foretrekke ett gatenavn fremfor et annet. I debattene fremsettes vanligvis estetiske eller praktiske begrunnelser for det ene eller det andre navnet, nesten aldri ideologiske. Dette skjer selv om det er lett for en som står på sidelinjen å knytte navnet til ideologiske verdier.

I lys av dette kan man forvente at den politiske argumentasjonen for og i mot gatenavna helst er vikarierende. For å finne den politiske motivering for et gatenavn må man simpelt hen lete etter grunner som ikke blir nevnt i det politiske ordskiftet rundt vedtaket. Noen få ganger oppstår den situasjonen at en av partene ikke har noen ting å tape på å avsløre hele maskeraden, og da hender det at politikken i navna blir uttrykt direkte.

1.3. Hvordan har gatene i Oslo blitt navngitt?

Det er lokalpolitikerne som endelig bestemmer navn på gater i byen, og fra 1847 til 1987 har prosessen stort sett fulgt samme modell. Før dette var det en gatenavnsrevisjon i 1755 som vedtok navn på gatene i byen, hovedsakelig innenfor det som i dag er kvadraturen. I dag er det bare Kongens gate som fortsatt har samme navn på samme gateløp siden denne revisjonen.

Før et postvesen ble etablert, var det vanlig at kvartalene hadde navn, dessuten var Christiania delt inn fire kvarterer (små bydeler) og gatene ble referert til med nummer og navn på kvarter. I offisielle dokumenter ble eiendommer identifisert gjennom et matrikelnummersystem. Man orienterte seg tilsynelatende i liten grad etter gatenavn i den relativt lille byen. Flere gater hadde likevel navn i folkelig bruk, men uten den praktiske og formelle betydningen gatenavn og adresser fikk da postvesenet begynte å virke.

Fra 1837 ble det etablert demokratisk styre i Christiania med grunnlag i formannskapslovene som ble vedtatt samme år. Christiania kommune hadde fra da et formannskap og et representantskap som var valgt av urvelgerne ved særskilte valg. Ti år etter etableringen av en demokratisk byforvaltning nedsatte formannskapet i Christiania sin første gatenavnskommissjon.

Gjennom nybygging og byvekst har det med jevne mellomrom oppstått behov for å navngi nye gater. I perioden fra 1847 til 1932 har det stort sett foregått ved at det ved behov har blitt nedsatt en gatenavnskomité som har tatt for seg planmyndighetenes oversikter over hvilke veier, gater plasser o.l. som skal navnsettes. Ut fra kart og oversikter fra tekniske etater har komiteene utarbeidet lister med forslag til navn. Fra 1932 til 1940 eksisterte det en permanent gate- og veinavnskomité som var opprettet av formannskapet. I perioden fra 1948 til 1987 var gate- og veinavnskomiteen en fast politisk komité under bystyret på linje med en rekke andre politiske komiteer og utvalg.

Den første tiden var det bare de viktigste sakene formannskapet skulle legge fram for representantskapet og bystyret for vedtak. At gatenavnsvedtak hørte til blant disse viktigste sakene viser at gatenavnsaker ble tillagt politisk vekt helt fra starten.

Prosessen var slik at gate- og veinavnskomiteene utarbeidet en liste over navn som via byråkrater hos f.eks. magistraten, borgermesteren, stadskonduktøren eller teknisk rådmann ble lagt fram som innstilling til formannskapet. Formannskapet gjorde sin vurdering av forslagene, noen ganger med endringer og voteringer, så ble den behandlede innstillingen lagt fram for representantskapet for vedtak. Fra 1896 har det normalt vært debatter og nye voteringer i representantskapet eller bystyret over de forslagene som har hatt dissens i formannskapet. Fra midten av femtallet slutter formannskapet å gjøre egen votering over innstillingene, men sender dem i stedet rett til bystyret, der de gjerne forårsaker svært lange debatter.

Fra 1921 ble representantskapet endret til bystyret. Den ovennevnte prosedyren ble likevel fulgt på samme måte i bystyret fram til 1987, da bydelene fikk vedtaksmyndighet for gater i bydelen, mens bystyret beholdt vedtaksmyndighet for gater i sentrum og for endring av eksisterende navn. I tillegg kunne et mindretall i bydelsutvalget eller den aktuelle bydelsdirektør kreve at saken ble lagt fram for formannskapet. Fra 1993 ble formannskapet avviklet, og disse dissensene i gatenavnsaker skulle fra da legges fram for bystyret isteden.

I 2000 ble vedtaksmyndigheten for endring av navn også flyttet til bydelen, og det var ikke lenger slik at et mindretall kunne kreve saken lagt fram for bystyret. I 2001 behandlet bystyret den siste klagesaken på et navnevedtak fattet av et bydelsutvalg. Flere av politikerne som uttaler seg i forhandlingene uttrykker en lettelse for å slippe å behandle slike saker framover (bystyresak 188/2001).

De midlertidige gatenavnskomiteene som ble opprettet i perioden fra 1847 til 1926 besto ofte av både politikere og noen utvalgte eksperter eller byråkrater som ikke nødvendigvis hadde sete i representantskapet eller bystyret. I tillegg har kommunen eller de ulike gatenavnskomiteene ved flere anledninger hentet faglige råd fra eksperter som navnegranskere, filologer, språkorganisasjoner og historikere, i gatenavnsaker.

Det er først når gate- og veinavnskomiteen blir en fast politisk komité under bystyret fra 1948

at den blir bestående utelukkende av politisk valgte representanter. Komiteen får fortsatt faglige råd fra eksterne eksperter, men disse sitter ikke lenger som medlemmer i komiteen.

I 2008 ble det opprettet et «Prosjekt gatenavn» i Oslo kommune som bl.a. skulle utarbeide en ny instruks for navnsetting av gater i Oslo. Dette prosjektet ble avsluttet 7. november 2011 og den nye instruksjonen som prosjektet har utarbeidet, er så langt ikke lagt fram til behandling i noe politisk utvalg. Jeg har selv deltatt i dette prosjektet.

1.4. Litteratur om gatenavn

Det som er skrevet om gatenavn kan deles grovt inn i tre kategorier. Enten er det vitenskapelig litteratur med historisk eller geografisk innfallsvinkel til gatenavna, og internasjonalt brukes vanligvis betegnelsen toponymi om dette feltet. Eller så er det vitenskapelig litteratur innen onomastikk og dette forekommer så vidt jeg vet hovedsakelig i Norden. Til slutt finnes det også mer populær faglitteratur om gatenavn, herunder flere alfabetiske oversikter med forklaringer på gatenavna tilknyttet byer eller andre områder.

Innen samfunnsgeografien er det særlig Maoz Azaryahu som har vært en foregangsfigur for gatenavnsforskningen. Han publiserte sin avhandling om gatenavnsendringer i Berlin allerede i 1981 og har skrevet en lang rekke artikler om emnet i internasjonale tidsskrifter. Etter ham kommer flere samfunnsgeografer som har skrevet vitenskapelig materiale om gatenavn. Jeg kan nevne Duncan Light som har skrevet sin avhandling om gatenavnsendringer i Bucuresti og Emilia Palonen har skrevet sin avhandling om gatenavnsendringer i Budapest. Det er svært mange artikler om memoriale gatenavn eller andre urbane memoriale uttrykk, som er publisert i internasjonale geografiske tidsskrifter. Når det gjelder forskning på gatenavn utenfor Europa og USA kan jeg nevne Brenda Yeoh som har skrevet flere artikler om gatenavna i Singapore og Garth Andrew Myers som bl.a. har skrevet om gatenavn på Zanzibar og urban navngiving i Afrika. Det kan også nevnes at både etnologer (Faraco og Murphy) og historikere (Sánchez Costa) har skrevet vitenskapelig materiale om gatenavn.

Det er Bengt Jørgensens «Dansk Gadenavneskik» (1970) som er den første vitenskapelige avhandlingen som tar for seg gatenavn spesielt innen onomastikken i Norden. Det er likevel først med Carina Johanssons avhandling «I Gatuplanet» (2008) at politisk vedtatte gatenavn blir behandlet på en måte som ligner på den gatenavnsforskninga som har foregått i andre disipliner. Men også Mats Wahlberg (2005) har skrevet om ideologiske gatenavn i Uppsala.

Staffan Nyström ved Universitetet i Uppsala har skrevet flere artikler om gatenavn både på svensk og engelsk. I Norge har navnegranskeren Inge Særheim ved Universitetet i Stavanger i 2007 skrevet en artikkel om urban navngiving og identitet i Stavanger, og nylig publiserte han en kort artikkel om gatenavn og identitet på Bryne. Ole-Jørgen Johannessen ved Universitetet i Bergen har skrevet en artikkel i *Namn og nemne* i 2008 om navngiving av gater etter falne under krigen, men dessverre er omtalen av Oslos navn svekket av at han har forholdt seg til sekundære kilder som ikke har vært presise nok.

Norsk navnegransking har tidligere blitt framstilt som vitenskapelig konservativ og mer orientert mot empiri enn teori (Akselberg 2000 og Haslum 2002). Den beskjedne omtalen gatenavn har fått i onomastikken før 2000-tallet har også vært preget av at den nordiske onomastikkens paradigme har vært knyttet til etymologi. Etymologisk metode er vanskelig å anvende på memoriale gatenavn, men det kan gi fruktbare analyser når man går løs på eldre spontane gatenavn som Bengt Jørgensen gjør i *Dansk Gadenavnskik*. Det er langt færre spontane navn i Oslo enn i København og for brorparten av gatenavna kan man lett oppsøke det politiske vedtaket for å finne meningen og intensjonen bak navnet. Etymologisk metode blir i den sammenhengen irrelevant. Det som er skrevet vitenskapelig om gatenavn innen onomastikken før Carina Johansson er derfor gjerne deskriptivt og klassifiserende, men lite analyserende og teoretiserende, med enkelte unntak, som f.eks. Wahlberg.

Det er så vidt meg bekjent skrevet tre hovedfagsoppgaver og en masteroppgave om gatenavn i Norge. Det er Terje Reppens hovedfagsoppgave fra Universitetet Bergen i 1975 om gatenavn i Oslo, Ingjald Sellands hovedfagsoppgave fra 1980 om gatenavn i Bergen, Åslaug Ledangs hovedfagsoppgave fra 1996 om gatenavn i Trondheim og siste tilskudd er Annika Tove Roalkvams masteroppgave fra Universitetet Stavanger «Offisiell navnsetting og identitet i gatene på Bryne» fra våren 2010. Denne høsten, 2011, leverer både Maimu Berezkina og jeg ved Universitetet i Oslo, hver vår masteroppgave om holdninger til gatenavn. Berezkina skriver om holdninger til Oslos gatenavn i tre ulike etniske grupper. Man kunne nesten tro at gatenavn som navneobjekt var blitt en trend. Det er for øvrig ikke så underlig, for det nordiske navnegranskingsmiljøet har i flere symposier og seminarer de senere årene rettet søkelyset mot temaer som *navn og identitet* og *urbane navn*, noe som gjør det naturlig å gå løs på byenes gatenavn.

Svært mange byer og steder i Norge har populære oppslagsverk som opplister og forklarer stedets gatenavn. I Oslo er det *Oslo byleksikon*, som sørger for dette, men slike oppslagsverk finnes også flere andre steder. For eksempel Voss (Akselberg 1970), Namsos (Andersen 1995) og Moss (Herland 1984). Spesielt vil jeg nevne Peter Halleråkers *Offisielle stedsnavn i Møre og Romsdal* (2000), som har en lang navnefaglig innledning om bl.a. gatenavn.

Av annen populærlitteratur om gatenavn i Oslo som er noen lunne allment tilgjengelig, vil jeg først og fremst nevne boka *De er døde - men de lever fortsatt i Oslo*, som skuespilleren Arild Svensgam har gitt ut på sitt eget forlag, Galehuset forlag i 1999. Boka inneholder korte biografier over 770 personer som har fått gater oppkalt etter seg i Oslo. Den tar altså nesten bare for seg memoriale navn og biografiene er lengre enn den omtalen man finner om opphavspersonene til gatenavna i Oslo byleksikon. Amatørhistorikeren Leif Gjerland ga i 2008 ut boka *Navn i Oslo*, som omtaler en hel rekke gatenavn. Dette er en typisk populærlitterær gavebok, som særlig tar for seg pussigheter blant byens navn og den har lett underholdende karakter.

Det har vært flere lengre artikler og føljetonger om gatenavna i Oslo trykket i Aftenposten opp gjennom historien. Den første jeg har funnet består av tre artikler fra 1912, der jeg ikke har lyktes å identifisere forfatteren. Historikeren Arno Berg, som senere ble byantikvar i Oslo, skrev i 1936 artikkelen «Gatenavnenes skiftning gjennom tidene», som også blir trykket i tidsskriftet *St. Hallvard* i 1969. I 1943 skriver en som undertegner med «Gj.» seks artikler med tittelen «En asfaltsliter studerer gatenavn». Av nyere populærlitterære fagartikler har Ellen Røsjø som selv er politisk aktiv i Bydel Grünerløkka for partiet Rødt og ansatt på Oslo byarkiv, skrevet en artikkel om gatenavsvedtakene i Oslo i tidsskriftet *Tobias* i 2001. Artikkelen har også vært trykket i *Nytt om navn* nr. 41 i 2005. I tillegg kan jeg nevne Knut Sprautens artikkel fra 2000 «Oslos gatenavn – et møte med innvandrere på 1700- og 1800-tallet» trykket i Oslo bymuseums tidsskrift *Byminner*.

Jeg vil for ordens skyld også ha nevnt Botolv Hellelands *Adresser og stadnamn, Del 2*, som er gitt ut på kommuneforlaget i 1993. Dette er en veileder til politikere og byråkrater i kommune og stat som skal navngi gater eller andre objekter. Første utgave ble gitt ut i tilknytning til at den nye stedsnavnloven ble vedtatt i 1990, og den andre utgaven fra 1993 kom i anledning endringer i den samme loven.

2. Problemstilling og hypotese

Jeg vil belyse den ambivalensen som jeg har nevnt i innledningen, som synes i et sterkt engasjement på den ene siden og argumenter om at gatenavn er uviktige på den andre siden. Måten jeg gjør det på er ved å undersøke hvor ideologiske gatenavna oppfattes å være. Det vil være vanskeligere å hevde at gatenavn er politisk uviktige, hvis de faktisk oppfattes ideologisk av navnebrukerne.

Engasjementet man ser i gatenavnsaker kan ofte være knyttet til andre forhold enn gatenavnas ideologiske innhold, men som jeg har vært inne på, er det lett å mistenke at det ligger ideologi bak engasjementet likevel. Det ville også derfor være interessant å finne svar på om navna oppfattes ideologisk av dagens navnebrukere. Hvis det viser seg at folk leser ideologisk innhold i gatenavna, dukker det opp en ny problemstilling. Kan den ideologien som eventuelt finnes i gatenavna overføres fra navnet til brukeren og hvordan skjer i så fall dette? En kan videre tenke seg at politisk valør i gatenavn svekkes over tid og etter hvert blir helt borte.

Siden de eventuelt ideologiske gatenavna er vedtatt av politikere vil det også være interessant å finne ut om det er mulig å spore ideologiske intensjoner i politikernes uttalelser knyttet til vedtakene av navna.

Det kunne være fristende å sette opp en slags motsetning mellom samfunnsgeografiens og onomastikkens forståelse av i gatenavna, men noen vesentlig motsetning foreligger egentlig ikke. Onomastikken legger grunnen for hvordan vi kan forstå semantikken i navna, noe som kan påvirke hvordan samfunnsgeografien bør fortolke eventuelle budskap som overføres gjennom dem. En hypotese knyttet til skjæringen mellom samfunnsgeografi og onomastikk knyttet til gatenavn, har jeg formulert slik:

Når leksika med ideologiske verdi-konnotasjoner blir brukt til å danne gatenavn, skjer en proprialiseringsprosess som gjør at oppfattelsen av innholdet i politisk motiverte navn, blir liten eller borte hos navnebrukerne over tid.

Denne hypotesen kommer jeg til å teste gjennom min empiri.

2.1. Mitt prosjekt – to empiriske grunnlag

For å forsøke å svare på spørsmålene i problemstillingen, er jeg først og fremst nødt til å finne ut hva som er folks holdninger til gatenavn. Siden jeg er ute etter å finne et mer generelt svar på om folk flest oppfatter eventuelt ideologisk innhold i gatenavna, er det naturlig å ty til kvantitativ metode. Jeg kan fortsatt måle i hvilken politisk retning folk mener den ideologiske valøren befinner seg. Men jeg er ikke interessert i mer komplekse aspekter ved innholdet i navna, som jeg eventuelt kunne ha samlet med kvalitative metoder. Jeg har derfor valgt å gå fram med en kvantitativ holdningsundersøkelse blant oslofolk.

Jeg har gjennomført en elektronisk spørreundersøkelse blant brukerne av Oslos gatenavn for å måle folks holdninger til gatenavna. Jeg vil undersøke hvor sterke holdningene er, hvilke holdningsattributter som er viktigst og i hvilken grad folk knytter politiske verdier til gatenavn. Dette er en synkron måling av holdninger til innhold, særlig ideologisk, i gatenavna.

Jeg vil også finne ut om det er mulig å spore ideologiske intensjoner når navna blir gitt. Jeg har derfor gått gjennom de politiske referatene fra alle gatenavsvedtak som har vært gjort i Oslo over en periode på 140 år, fra 1847 til 1987. Her har jeg trukket ut forhold som kan oppfattes som ideologiske intensjoner i navna. Jeg gjør også noen analyser som kan avsløre om holdningene som uttrykkes indirekte i debattene, kan knyttes til ideologiske eller partipolitiske verdier og agendaer på vedtakstidspunktet.

Problemet med å forstå en eventuell meningsoverføring fra navnet til brukeren har jeg valgt å angripe teoretisk. Jeg vil derfor beskrive hva forskningen innen onomastikk og språkfilosofi kan bidra med når det gjelder navnesemantikk og knyttet dette til måten samfunnsgeografien leser gatenavn på.

Helt til slutt vil jeg lese noen av funnene jeg har gjort både synkront og diakront, mot hverandre. Datainnsamlingen har ikke vært gjort med sikte på en slik sammenstilling av funn. Jeg har valgt å fokusere på å fremstille de viktigste funnene i mine to empiriske grunnlag hver for seg, slik at de isolert skal ha best mulig kvalitet, men jeg vil også sette disse funnene opp mot hverandre i de sammenhengene det er relevant.

3. Teoretisk og metodisk grunnlag

Denne oppgaven står på tre teoretiske ben. Det teoretiske grunnlaget for spørreundersøkelsen er knyttet til holdningsteori som er en retning i sosialpsykologien. Forståelsen av gatenavn som romlige referanser i et menneskeskapt urbant landskap, med politiske motiver, er hovedsakelig knyttet til samfunnsgeografien. Analysen av gatenavn som proprier dannet gjennom leksikalisering- og proprialiseringsprosesser hører til lingvistikken og onomastikken. Med så pass mangfoldig teoretisk grunnlag er det en åpenbar fare for at analysen skal bli eklektisk, noe jeg har med meg på minnet. Jeg vil i første omgang gjøre rede for teori og metode som jeg forholder meg til i analysen.

Det er ikke nødvendigvis skarpe skiller mellom forskning på gatenavn innen de ulike faglige retningene, men overordnet kan man si at innen språkvitenskapen har stedsnavngranskingen tradisjonelt beskjeftiget seg med etymologiske studier, mens samfunnsgeografien helst har studert navna i relasjon til samfunnet de brukes i.

3.1. Begrepsavklaringer og terminologi

3.1.1. Navn på gater, veier, plasser, m.v.

Jeg kommer til å bruke begrepet gatenavn generelt om alle typer ferdselsårer, plasser o.l. I denne oppgaven bruker jeg altså begrepet gatenavn om alle de navna som dekkes av begrepet odonymer. Videre omtaler jeg bare de navna som lokale politikere i Oslo har vedtaksmyndighet for. Jeg kommer heller ikke, for enkelhets skyld, til å blande inn tunneler og broer på riks- og fylkesveier i Oslo. Det blir mer komplisert enn interessant fordi Statens vegvesen innstiller navneforslagene og Kartverket godkjenner dem.

3.1.2. Forledd og etterledd

Når jeg omtaler forledd og etterledd i denne oppgaven, betyr etterledd alltid det tillegget som beskriver ferdselsåren, som gate, vei, plass, allé, sti, snar, krok, chaussé osv. Forledd bruker jeg når jeg snakker om hele den første delen av navnet. «Banksjef Frølich» i Banksjef Frølichs gate, «Øvre vaske-» i Øvre Vaskegang, «Lille Grensen» i Lille Grensen osv. Jørgensen (1970) gjør detaljerte analyser av ulike ledd og bestanddeler i danske gatenavn, men for innfallsvinkelen til denne oppgaven jeg det er tilstrekkelig å skille mellom forledd og

et etterledd. Reppen (1975) bruker begrepene kjernefelt og etterfelt om det samme, og det er minst like gode begreper. Særlig kjernefelt er egentlig mer beskrivende enn forledd, men på grunn av at bruken av begrepene forledd og etterledd synes å være mest etablert i omtaler av gatenavn, vil også jeg holde meg til disse begrepene.

3.1.3. Oppkalling, memorialnavn eller kommemorativt navn

Bent Jørgensen (1970) er tidligste kilden jeg har funnet i Norden til bruken av begrepet memoriale gatenavn om de navna jeg skal konsentrere denne oppgaven om. I nordisk gatenavnslitteratur brukes begrepet memoriale navn om det samme som i engelskspråklig litteratur betegnes som *commemorative names*. Det handler om navn som er til minne om noe eller noen. Memoriale navn er nesten alltid personoppkalte navn, men det er likevel et skille mellom alle personoppkalte gatenavn og memoriale navn.

Memorialnavn skal gjennom en form for dåp bevisst minnes noe eller noen. Dette til forskjell fra navn som har oppstått mer spontant gjennom bruk og på grunnlag av lokale forhold. Gater med personnavn som navnemotiv er de vanligste memorialnavna, men det kan også være hendelser eller begivenheter som minnes. Det er ikke et vanntett skille mellom spontan oppkalling og memoriale navn, og noen navn kan være memoriale i større eller mindre grad, men for å beskrive distinksjonen skiller jeg mellom spontane og døpte gatenavn med personnavnforledd.

Grubbegata er trolig et spontant navn som har fått sitt navn fordi det bodde en kjent kjøpmann med navnet Ulrik Grubbe i denne gata, og det var dermed lett for byens borgere å vite hvilken gate man refererte til når man nevnte dette navnet. Når byens folkevalgte valgte å døpe en vei på Ulsrud Tor Jonssons veg, en vei som Tor Jonsson sannsynligvis aldri har satt sin fot i, er motivet å minnes dikteren Tor Jonsson. Det er til og med understreket ved å bruke etterleddet veg, siden Jonsson diktet på nynorsk. Gata er oppkalt etter Tor Jonsson, men hensikten med oppkallingen er å minnes ham, fordi man fra politisk hold har ment at Tor Jonsson er verdig en heder som plasserer ham i folks bevissthet gjennom gatenavnet. Både Grubbegata og Tor Jonssons veg er oppkalt etter personer, men bare Tor Jonssons veg kan betraktes som et memorialnavn.

Det er heller ikke alltid en klar grense mellom hvilke navn som gis for å minnes noen eller noe, og som kan tillegges å representere verdier som man politisk ønsker å fremheve, og

hvilke som ikke gjør det. Ytterpunktene på den mest verdiladde siden er navn oppkalt etter partipolitikere eller politiske begivenheter, Einar Gerhardsens plass og 7. juni-plassen kan nevnes. Særlig gater oppkalt etter kunstnere kan ofte forventes å ha svakere politisk tilknytning. Når politikere likevel stadig tar til orde for å oppkalle gater etter populære kunstneriske skikkelse, kan det være motivert av å få knyttet sin identitet til kunstneren som kalles opp. I slike tilfeller kan det altså være kortsiktige politiske beveggrunner for vedtaket, uten at memorialnavnet nødvendigvis har sterke ideologiske assosiasjoner.

De navna som tilsynelatende har minst tilknytning til politiske verdier er ikke-memoriale navn med sterk lokal forankring, og som synes å gi negative assosiasjoner. Slimeveien kan være et eksempel på dette, men selv når det gjelder navn som Slimeveien, kan man spørre seg om det ikke ligger en ideologi og et verdisett bak hvorfor dette navnet ble valgt istedenfor et annet navn. Hvorfor valgte man å bruke et lokalt historisk veinavn etter gården Slime, som navn på denne veien istedenfor f.eks. en fremtredende person? Det kan være for å fremheve en bondekultur eller det kan være at bruk av lokale navn bidrar til å skape sterkere lokal identitet. Navnet er tilsynelatende politisk nøytralt, men analysert i en større sammenheng kan også slike navnevalg knyttes til mer uttalte og konkrete politiske saker. Bruk av navn etter lokale stedsnavn kan for eksempel knyttes til spørsmålet om kommunen eller bydelen skal orientere sin virksomhet og strategi ut mot omverdenen eller inn mot seg selv; om man skal skue mot fortida eller mot framtida. Det å bruke personnavn eller ikke i gatenavn, kan knyttes til om navngiverne har et individualistisk eller kollektivistisk grunnsyn. Alt dette er spørsmål som vanligvis lar seg plassere på en politisk høyre-venstre-akse.

Her ligger det skjulte verdier som politikerne som vedtar navnet ikke nødvendigvis uttrykker, eller kanskje ikke en gang reflekterer over selv når navnet blir gitt, men som likevel kan ha tilknytning til de respektive politikernes verdisyn og ideologi.

Det ikke-memoriale navnet Arbeidergata viser seg å være det navnet som flest av respondentene i min spørreundersøkelse (kapittel 5.2.5.) knytter til politiske verdier, og jeg kan derfor slå fast at dette navnet synkront har en ideologisk funksjon. Man kan godt si at alle memoriale navn har en ideologisk funksjon i den forstand at de ved å være memoriale, altså til minne om noe, bidrar til å definere navngivernes ønskede historiefortelling. Men i tillegg finnes det en del ikke-memoriale navn som også har en ideologisk funksjon og jeg tar i like stor grad slike navn i betraktning ved min behandling av holdninger til gatenavn. Sånn sett er

det like mye et navns ideologiske navnefunksjon (Andersson 1996) jeg er ute etter, som memoriale funksjoner. Det vil komme fram av teksten om det utelukkende er en memorial eller om det er en overordnet ideologisk funksjon jeg drøfter.

Jeg kommer også til å bruke begrepet *dememorialisering*, som jeg ikke har sett brukt i annen litteratur, ettersom jeg har behov for å betegne det å fjerne et memorialnavn. I internasjonal litteratur blir dette omtalt som *decommemoration* og med parallell til begrepene memorial og *commemorative*, blir det riktig her å anvende begrepet dememorialisering. Jeg synes ikke begrepet klinger spesielt godt, og vil den sammenheng i liten grad bruke tilsvarende memorialisering som begrep for det å lage memoriale gatenavn. Men når det gjelder *dememorialisering* er det selve handlingen «å fjerne det memoriale innholdet i navnet» jeg vil betone og dermed oppstår også behovet for et eget begrep for dette.

3.1.4. Leksikalisering og proprialisering

Dette brukes om prosessene der ord og navn blir til. Leksikalisering er prosessen der ord går inn i språket og blir en del av ordforrådet i et naturlig språk. Navn er også en del av et språks leksikon og proprialisering er prosessen der et navn blir til, enten at de oppstår fra eksisterende leksikon, eller oppstår direkte som navn, og samtidig leksikon, uten å ha vært gjennom appellativisk bruk først (Bakken 1998).

3.1.5. Spontane gatenavn

Oslos gatenavn kan overordnet deles mellom navn gitt ved dåp og spontane navn. Spontane navn kan ha blitt proprialisert direkte fra kjente leksika som «veien» og «Drammen» eller de kan først ha vært innom appellativisk bruk før proprialiseringen. For eksempel at «veien til Drammen» har vært brukt før denne bruken over tid har dannet propriet Drammensveien.

I Oslo er de spontane gatenavna i dag langt færre enn de som er gitt ved dåp, og det er heller ikke de spontane navna denne oppgaven kommer til å rette søkelyset mot. Spontane navn lages ved at navnbrukerne gir navn til gata gjennom bruk, på samme måte som stedsnavn normalt dannes. Noen få sentrumsgater som Øvre og Nedre Vollgate og Grensen hører til her. Det samme gjør noen hovedfartsårer ut av byen, som Drammensveien, Trondheimsveien og Mosseveien. Ellers finner man også en del gamle gårdsveier som kan være spontant lagde navn. En del navn kan også ha oppstått spontant knyttet til de mange byløkkene rundt byen,

som Inkognitogaten, Hegdehaugsveien (Heidehaugen), Sofienberggata osv.

Men i mange tilfeller når det gjelder gatenavn etter tidligere løkkenavn, vil det være vanskelig ut fra eksisterende kilder å påvise om et navn har vært i folkelig bruk i forkant av en vedtaksinnstilling, eller om de ulike navnekomiteene har konstruert gatenavn ut fra nærliggende løkkenavn de har sett på kartet. Enkelte ganger nevnes det i bystyresaken at et navn allerede eksisterer i folkelig bruk. For eksempel nevnes det at Youngs gate allerede er hevdet på veien langs Youngs løkke i kommisjonsinnstillingen fra 1852, dette er sannsynligvis spontant. Andre eksempler på løkkenavn etter personnavn som igjen har gitt opphav til gatenavn er Ruseløkkveien, Østerdalsgata, Hjortneskaia, Hegdehaugsveien m.fl. Også disse navna kan være spontane, selv om de normalt blir kategorisert som navn med personnavnforledd.

Det er flere spontane gatenavn i Oslo enn det man skulle tro ved første øyekast. Vi finner også flere gatenavn som er spontant dannet blant gatene med personnavnforledd, etter samme navnelagingsmåte som den allerede nevnte Grubbegata. Det dreier seg da om de eldste gatenavna i Oslo sentrum, der man kan tenke seg at personer som bodde eller eide hus i en gate på en eller annen måte har stukket seg fram slik at navnebrukerne har brukt deres navn som stedsangivende referanse, og siden har dette personnavnet navnet blitt hengende ved som fast navn på gata, f.eks. Grubbegata, Dalsbergstien og Egertorget.

Det har også vært mange flere spontane navn i byen tidligere. Arno Berg, som senere blir byantikvar i Oslo, omtalte i en avisartikkel i Aftenposten i 1936 (Aftenposten morgen 14.11.1936) en rekke tidligere spontane navn i Oslo sentrum, som innen 1936 hadde blitt erstattet med nye politisk vedtatte navn.

3.1.6. Politisk vedtatte gatenavn

Politisk gatenavngiving slik vi kjenner den i dag, begynte i følge Azaryahu (1996) i Paris i 1779 med Place de l'Odeon. Tidligere kan man hovedsakelig snakke om varianter av spontan navngiving, selv om det også er mulig å tolke politiske markeringer i en gatenavsdesignasjon som magistraten i Christiania utarbeidet i 1755. Også Mats Wahlberg (2005) peker på at gatenavn som Drottninggatan, Stora Kungsgatan og Regeringsgatan som ble gitt i Uppsala i 1669, kan betraktes som ideologisk betingete.

De som gis myndighet til å bestemme et navn, vil alltid ha muligheten for å kalle gata noe annet enn det som eksisterer i folkelig bruk, eller de kan ut fra egne verdier bli nødt til å lage et nytt navn hvis gata ikke allerede har et spontant navn. Det kan også være eksempler der en gate har flere spontane navn i bruk og ett må defineres som offisielt. I Christiania kan man på historiske kart, allerede i 1648 se at navnet Kongens gate brukes på den største og mest sentrale gata gjennom byen (Arno Berg, Aftenposten 1936). Dette kan selvsagt kan også leses som en politisk markering, på samme måte som navna Mats Wahlberg nevner fra Uppsala.

3.1.7. Gruppe- eller kategorinavn i Oslo

I noen områder finner man navn som har semantiske eller formelle fellestrekk, f.eks. at flere gater på Lambertseter har geologiske navn. Dette er et fenomen jeg ikke kommer nærmere inn på i denne oppgaven. Mange av innbyggerne i Oslo er nok kjent med enkelte slike grupper, men sammenlignet med flere andre byer har Oslo hatt lite bruk av denne typen navngiving. Flere av Oslos gruppenavn er også forvirrende som grupper fordi man ikke har klart å holde emnet helt og holdent til én lokalitet. Reppen (1975) identifiserer 330 slike navnegrupper i Oslo, men da teller han også grupper som består av ned til to navn som ligger i nærheten av hverandre, uten å ta hensyn til om navn som kan knyttes til gruppen også finnes andre steder i byen. Nesten alle gruppene Reppen identifiserer består av to eller tre navn og bare tre av hans grupper består av et tosifret antall navn.

Gruppenavngivning slik man finner det f.eks. i Stockholm der noen bydeler har semantiske grupper som dekker mer enn 80 % av gatenavna bydelen, finnes rett og slett ikke i Oslo. Hovedgrunnen til at jeg utelater å omtale dette videre er altså fordi gruppene i Oslo er så små og så inkonsekvente at jeg vurderer disse gruppene til å ha minimal påvirkning på folks holdning til det ideologiske innholdet i navna. Om det er ett, to eller tre navn på Huseby som har navn etter lærerne som ble sendt til Finnmark under krigen, påvirker i liten grad både den ideologiske intensjonen fra politikerne som ga navnet og den ideologiske funksjonen som kan oppfattes av dem som bruker navna. Dette gjelder særlig når navna blir brukt i referansesituasjoner.

3.2. Onomastisk teori og metode

Når det gjelder formelle klassifikasjoner av gatenavna, begrenser jeg meg til det jeg mener er

nødvendig for å kunne tolke og forstå gatenavnas semantiske funksjoner. Klassifiseringen forholder seg til onomastisk metode beskrevet av Christensen og Kousgård Sørensen (1972).

Hvordan navn blir dannet og mer språkfilosofiske spørsmål om hvordan navn kan bære mening, er relevant for kunne sette onomastikk og samfunnsgografi i sammenheng, og jeg vil derfor bruke litt plass på teori som omhandler dette.

3.2.1. Hva er et gatenavn?

Gatenavn kan regnes som en undergruppe av stedsnavn og denoterer monoreferensielt et geografisk objekt, som andre stedsnavn. De er videre bebyggelsesnavn og de aller fleste i Oslo er sammensatte navn (med noen få unntak, som Brinken, Spiralen osv.). De kan i hovedsak betraktes som relativt unge stedsnavn og de fleste er ikke spontane, men vedtatte eller «døpte» navn.

Jørgensen (1970) og Reppen (1975) gjør grundigere analyser av gatenavnas ledd og bestanddeler. Jørgensen bruker et analyseskjema som er laget for teignavn og uttrykker at det er problematisk å bruke dette skjemaet når navneobjektet er gatenavn. Jeg kommer ikke i denne oppgaven til å analysere hvorvidt ulike deler av gatenavnet kan bære ideologisk innhold på ulike måter og velger derfor å begrense gjennomgangen av leddinndelingen til det som er relevant for min problemstilling.

De fleste gatenavn har enten ett, to eller tre ledd, som kan være både sammensatte og usammensatt. Ett eller tre ledd er ikke vanlig og brorparten av gatenavna i Oslo har to ledd, ett forledd, f.eks. Jens Bjelkes og et etterledd som uten unntak har appellativisk opphav og beskriver objektet, f.eks. gate, vei eller plass. Treleddete gatenavn kan være Nedre Slottsgate og gatenavn bestående av ett ledd kan være Brinken og Grensen.

3.2.2. Elliptiske gatenavn

I og med at de offisielle gatenavna har en formelt vedtatt form, vil denne alltid være ikke-elliptisk. Gata kan ikke offisielt få et annet eller forkortet navn før det gjøres et nytt formelt vedtak, som dermed er det offisielle navnet.

Som alle navn kan også gatenavna i muntlig bruk være utsatt for fonologisk slitasje og

elliptiske varianter. Men det er alltid det formelle navnet som uttrykkes på kart, i adresseregistre osv., derfor vil trolig muntlig etablering av elliptiske former ha liten evne til å bevege seg mellom språkmiljøer som ikke er i muntlig kontakt.

Enkelte navn som Carl Berner og Karl Johan har likevel utbredt elliptisk bruk, altså uten etterleddet, men den elliptiske varianten «Carl Berner» har også gjort et denotasjonsskifte mot den offisielle varianten. «Carl Berner» eller «CeeBee» brukes i dagligspråket om hele boligområdet i nærheten av krysset som offisielt heter Carl Berners plass. Det er fullt mulig å si at man bor på Carl Berner uten at noen vil oppfatte det slik at man bor i telt på rundkjøringen i veikrysset.

Jeg har ikke funnet noe eksisterende eksempel på at et offisielt vedtatt gatenavn har utviklet en uformell elliptisk form, som siden har blitt vedtatt formelt. Man kunne mistenke at dagens Grensen var ellipse av Grændsegaden, som den formelt het i mange år, men det kommer fram av innstillingen fra 1847 (representantskapssak 3/1852) at den muntlige formen var Grensen allerede før den formelt ble gitt navnet Grændsegaden i 1852. En annen kandidat er den gata som i dag heter Stortingsgata. I 1852 ble den vedtatt som Dramsveien, og det er trolig en elliptisk variant av Drammensveien (representantskapssak 3/1852). Allerede ved neste gatenavnsdåp i 1864 var Dramsveien fjernet og gata var isteden blitt en forlengelse av Drammensveien (representantskapssak 3/1864).

Bakken (1996) hevder at proprienes følsomhet for spontane fonologiske endringer er større enn hos appellativer, men jeg har kjennskap til relativt få elliptiske former utenom eksemplene over. Dette mulige fraværet av ellipser kan selvsagt være knyttet til at navna først og fremst endres gjennom vedtak, og spontane endringer lever isolert i mindre miljøer. Det kan også settes i sammenheng med gatenavns semantiske innhold. Hvis et gatenavn kan være bærer av historisk og politisk innhold slik Azaryahu (2009) forfekter, vil ikke navnebrukerne kunne forandre navnet uten samtidig å forandre historien som fortelles. Elliptiske varianter som *CeeBee* vil uten tvil endre navnets ideologiske funksjon. En så omfattende endring vil også løsrive navnet helt fra en hver potensiell ideologisk intensjon i det opprinnelige navnevedtaket og til og med kunne danne andre alternative fortellinger.

3.2.3. Gatenavn er en spesiell gruppe stednavn

Jeg har tidligere vært inne på at Oslos gatenavn hovedsakelig er dannet av komiteer og gitt

gjennom politiske vedtak, med unntak av de eldste navna der mange kan ha oppstått spontant.

Namn ges på två principiellt olika vis. Dels bildas nye namn med hjälp av de ordbildningsmedel som vid skilda tider står till buds, dels väljs namn ur ett givet förråd av namnför den namnkategori det er fråga om. För att skilja dessa båda slag av namngivning åt kan vi tala om *namnbildning* resp. *namnval*. (Andersson 1994, s. 22)

Politisk vedtak som navngivingsmåte representerer et avvik fra navngivingsmåtene som nevnes hos Andersson over, fordi de er stedsnavn som hovedsakelig er gitt gjennom en slags dåp, i form av vedtak. Dermed skiller de fleste gatenavn seg fundamentalt fra de fleste andre stedsnavn man finner på et kart, et forhold som også påpekes av Inge Særheim (2007, s. 66). Villa-, hytte- og eiendomsnavn er også stedsnavn som vanligvis blir gitt ved en slags dåp, men disse skiller seg igjen fra gatenavn ved at de sjelden oppnår offisiell status, trykkes på kart og kommer i allmenn bruk.

Mange av gatenavna står også på samme måte som personfornavn, i arbitrært forhold til det de skal benevne. Dette gjelder særlig de memoriale gatenavna som kan bli gitt uten at det foreligger noen som helst sammenheng mellom det eller den som skal minnes og lokaliteten der navnet blir plassert.

Det er likevel vanligvis en større eller mindre grad av tilknytning mellom stedet og navnet. For eksempel Hjalmar Branting som ble tildelt Nobels fredspris i 1921, fikk overrakt denne prisen i Oslo og dermed kan man betrakte det som en svak tilknytning og et ikke-arbitrært forhold at Hjalmar Brantings vei ligger i Oslo. På tross av at Hjalmar Branting muligens aldri satte sin fot i nærheten av det stedet veien i dag ligger (på Økern). I den andre enden av tilknytningsskalaen har vi f.eks. veier som får navn etter sin topografiske form, og dermed er det en sterk tilknytning mellom navnet og navneobjektet. Her er navn som Krumgata, Stuttvegen og Spiralen gode eksempler.

Knyttet til Anderssons (1994) definisjon av navnelaging (namnbildning) og navnevalg (namnval), er det mulig å plassere navngivingsmåten for gatenavn et sted midt i mellom. Når et gatenavn lages, minner det mest om en dåp. Det gjøres et formelt vedtak der gata gis et navn de folkevalgte har valgt. De velges normalt ikke ut fra et abstrakt forråd av akseptable navn, men navnet lages av komponenter som er politisk ønsket, eller som har kommet som ønske eller innspill til politikerne fra ulike interessenter eller lokalmiljøet. Komponentene kan i noen tilfeller hentes helt eller delvis fra et abstrakt navneleksikon, men de er oftest

nylaginger som stedsnavn.

Ut fra det tilfanget av navn som er objektet i denne oppgaven vil jeg hevde at navna i liten grad danner et abstrakt onomastikon, et gitt forråd av stereotype navn, slik personfornavn blir hentet fra et abstrakt antroponomastikon. Man kan selvsagt snakke om et lite utvalg gatenavn som går igjen i svært mange norske byer og tettsteder, som Kirkeveien, Torggata og Parkveien og betrakte et slikt lite utvalg som de norske byers «abstrakte odonomastikon». Til dette «odonomastikonet» kan man også legge noen kategorinavn som f.eks. navn etter planter, bergarter og dyr som ikke sjelden blir tatt i bruk når byggefelt i utkantstrøk skal få gatenavn, men slike navn preger ikke navngivingen i Oslo.

Peter Halleråker (2000) har i sin behandling av offisielle navn i Møre og Romsdal kommet til omtrent samme slutning: «På grunn av sitt språklege opphav har dei [gate- og veiavn] likevel så mange fellesdrag med appellativa at eg ikkje finn det fruktbart å rekne dei som eit eige onomastikon, [...]». På samme måte som Halleråker over, finner heller ikke jeg det fruktbart å analysere mine funn i lys av et eventuelt «odonomastikon».

3.2.4. Konvensjoner for form og innhold

Selv om det er vanskelig å påvise Oslos abstrakte «odonomastikon», er det ingen tvil om at det finnes uoffisielle konvensjoner og normer for hva et gatenavn bør være. Reppen (1975) har kategorisert Oslos gatenavn i ulike semantiske kategorier og han skiller hovedsakelig mellom navn som er knyttet til stedet og navn som ikke er det. Innenfor det igjen er skiller Reppen mellom navn etter personer, navn etter begivenheter og navn knyttet til geografi. Disse kategoriene uttrykker Oslos semantiske gatenavnskonvensjoner. Det finnes også konvensjoner for navnas form som man kan analysere ut av et register over byens gatenavn. Eksempler på slike konvensjoner er den nesten helt konsekvente bruken av et forledd og et etterledd eller at bruk av personnavn i forleddet gir genitiv og etterledd i ubestemt form.

Når det blir foreslått åpenbare avvik fra konvensjonene knyttet til navnas form, blir det gjerne politisk debatt over vedtaket. Innstillingene av f.eks. Bikuben og Ola Narr forårsaket begge dissenser og politisk debatt over navnas form, fordi de mangler etterledd (bystyresak 52/1947-48 og 102/1951-52). Navneforslaget Skigarden ble til Skigardveien (bystyresak 307/1962/63) fordi flertallet på det tidspunktet syntes det opprinnelige forslaget brøt med uoffisielle formkonvensjoner for gatenavn.

Det finnes diakront få vedtatte formkrav til gatenavna, men det har vært flere forsøk på å få vedtatt ulike formkrav fra både gatenavnskomiteer og tekniske byråkrater sin side. Det ble ikke vedtatt noen formelle regler for gatenavgivningen i Oslo før i 1951 (bystyresak 242/1951-52). Siden har disse reglene blitt endret to ganger, første gang i 1987 (bystyresak 300/1987) og foreløpig siste gang i 2000 (bystyresak 488/2000).

I bystyredebuttene er det lett å få inntrykk av at mange politikere har en motstand mot å vedta slike regler. En slik motstand er også forståelig ettersom henvisning til uformelle konvensjoner er svært vanlig å bruke som argumenter i en gatenavndebatt. Disse argumentene er muligens også vikarierende. Vedtatte formkrav kan dessuten når som helst endres av et bystyreflertall. Hvis man vedtar for mange generelle reguleringer som begrenser navnas form, vil det også begrense muligheten til å bruke vikarierende argumenter knyttet til uformelle konvensjoner. Denne formen for skinndebatt som jeg mener å se i gatenavnsakene, gjør det også vanskelig å peke på hva politikerne egentlig betrakter som formkonvensjoner de selv ønsker å forholde seg til.

3.2.5. Navnas ideologiske funksjoner

Navn har ifølge Andersson (1994) kognitive, emotive og ideologiske funksjoner, og med samfunnsgeografiske gatenavnsstudier som innfallsvinkel legger jeg særlig vekt på gatenavnas ideologiske innhold.

Andersson betegner at navn som Karl Marx-Platz i Leipzig i det tidligere DDR kan kategoriseres som stedsnavn med ideologisk navnefunksjon (Andersson 1994, s. 19), uten å drøfte videre om ikke alle politisk dømte navn, som de fleste gatenavn, nødvendigvis må ha en større eller mindre grad av ideologisk innhold.

Wahlberg (2005,s. 333) hevder at «De emotiva ogch ideologiska apskterna får dock med tiden alt större betydelse i städernas namgivning jämfört med förhållandena på landsbygden».

Slik jeg angriper dette, er det potensielt ideologiske intensjoner bak gatenavna idet de er vedtatt av politikere, enten ideologien er mulig å oppfatte eller ikke. Det blir rett og slett opp til navnebrukerne om en ideologisk intensjon også får en samsvarende en ideologisk funksjon. Jeg synes det er problematisk å slå fast en ideologisk funksjon, slik Andersson gjør, uten å ha

empiri fra navnebrukerne.

Ellers er ideologiske funksjoner i stedsnavn også studert i tilknytning til kriger og erobringer. Nye stedsnavn på erobrernes språk settes gjerne i det erobrete landskapet, som en del av den kulturelle annekteringen av landet. Eller det kan uttrykke seg gjennom utbredt bruk av eksonymer knyttet til landområder en av partene i en konflikt gjør krav på (Lietz 2009 og Hagen 2009).

3.2.6. Proprialisering av gatenavn

Proprialiseringen av appellativer skjer ifølge Bakken (1996) i det øyeblikket man ikke gjør en mental kobling mellom leksikonets kategori og den faktiske referenten, og da kan uttrykket sies å bli brukt som proprium. Altså når Arbeidergata ikke skaper en mental kobling til klassen «arbeidergater», men utelukkende kobles til referenten, som i dette tilfellet er et stykke asfalt. Da fungerer det som et navn.

For gatenavnas del kan man nok ofte snakke om en slags tvungen proprialisering. Når gatenavna blir gitt kan det være slik at språkbrukerne ikke har innarbeidet noe annet enn appellativ mening for ordene navnet er sammensatt av, f.eks. Arbeidergata. Det er altså politikere som uavhengig av eksisterende språkbruk instruerer folk til at appellativene «arbeider» og «gata» sammen kun skal denotere dette gitte stykket med asfalt. Herfra skjer det muligens en rask proprialiseringsprosess.

Det er ikke alltid slik at et gatenavn blir gitt fordi det er en gate som trenger et navn. Den memoriale intensjonen kan like gjerne være motivasjonen for navngiving av gater. Dette fikk vi nylig se i Oslo da bystyret dømte om nedre del av Drammensveien fordi vi skulle ha en skikkelig Ibsen-gate til 100-årsmarkeringen for Ibsens død i 2006. Akkurat denne saken blir nesten komisk når man i arkivene kan se at det samme ble debattert i forbindelse med markeringen av 100-årsmarkeringen av Ibsens fødsel 1928. Man finner omtrent de samme argumentene og samme forslag til gater som kunne bære Ibsens navn. Det som ble vedtatt i 2006, endring nederste del av Drammensveien, var også en av de heteste kandidatene i 1928 (Aftenposten 2.-16. jan. 1928).

Et annet nærliggende eksempel på slik ideologisk motivert navngiving var da Bydel Grünerløkka våren 2011 gjennomførte en dåp av sirka 10 veistubber og små plasser som ikke

hadde navn fra før. Det var altså ikke snakk om noen nyreguleringer i området, initiativtakerne hadde kun trålet bydelen etter navnløse pletter. Dette ble gjort for å øke andelen kvinnenavn brukt på bydelens gater, veier og plasser. Men i Grünerløkkas tilfelle var dette snakk om gangveier og små plasser som verken trengte navn i adresseringsøyemed, eller ble brukt på en sånn måte at det i lokalbefolkningen hadde oppstått et spontant behov for noe navn. Man kan neppe si at det i samtiden foreligger noen pragmatisk grunn til å gi disse stedene navn, kun ideologisk. Det gjenstår å se om disse navna siden vil bli tatt i allmenn bruk.

Vanligvis blir et gatenavn gitt når en nyopparbeidet ferdselsåre ikke har fått noe navn. Det er altså normalt en et pragmatisk behov for navnet, men ikke alltid. Man kan derfor si at den pragmatiske motoren Bakken (1996) beskriver for leksikaliseringprosessen ikke alltid er til stede i gatenavngivingen. På dette området synes jeg det er mer fruktbart å forstå motivering for navngivingen av gatenavn etter de samme perspektivene som Bjarne Rogan (1994) anvender for navngiving av ting.

Rogan (1994) beskriver tre perspektiver navna kan knyttes til og videre tre medfølgende overordna aspekter ved navna og navngivingen. De tre perspektivene handler om hvorvidt navna er uttrykk for folks forhold til sine fysiske eller materielle omgivelser, sine sosiale omgivelser eller sine åndelige eller kosmiske omgivelser. Til disse perspektivene har Rogan identifisert tre korresponderende aspekter: Det singulariserende, det ekspressive og det rituelle aspektet. Disse tre aspektene kan også bidra til å kaste lys på mekanismer i politisk motivering av gatenavngivingen.

Det singulariserende aspektet er det som skiller navneobjektet fra alle andre objekter i samme kategori. Altså det som gjør at nettopp dette ene huset har et navn når de fleste andre hus klarer seg uten navn. Dette er det aspektet som vanskeligst kan knyttes til gatenavngivingen, ettersom alle gater har navn. Men navna må i følge Rogan ikke knyttes like sterkt til alle tre aspektene. Det er også slik at gatenavn flere steder i verden, særlig USA, er angitt bare med nummer. Selv om det er slik at alle gater i Oslo har navn, må det ikke være slik, og man hører ofte kommentarer om at det er så mye lettere å finne fram i New York. I denne sammenheng kan Rogans egen beskrivelse av et husnavn kontra et husnummer passe:

Husnavnet skaper identitet men har ikke noe element av stadfesting. Navnet er dessuten personlig,

eieren selv bestemmer det. Numret er upersonlig, det bestemmes av andre. Navnet gir altså en konkret kvalitativ og personlig bestemmelse, tallet en abstrakt, kvantitativ og upersonlig bestemmelse (Rogan 1994, s. 85)

Det er ikke vanskelig å se parallellene til gatenavn kontra nummersystem, som i New York. Selv om ikke gatenavna bestemmes personlig, bestemmes de av lokalmiljøet gjennom folkevalgte lokalpolitikere.

Det ekspressive aspektet handler om hvordan navnet kommuniserer til omverdenen. Dette er sannsynligvis det viktigste aspektet for all gatenavngiving, og det er dette aspektet som er drivkraften for gatenavnas ideologiske innhold.

Det er særlig de memoriale navna som kan knyttes til det rituelle aspektet. Gater benevnes ofte bare for å hedre noen, for at navnet skal brukes til å kanonisere et individ for det kollektive minnet til navnebrukerne. Bruken av begrepet *dåp* om gatenavngiving har jeg sett brukt i Aftenposten allerede i 1914 (morgenutgave 17. oktober 1914). Og selv om de formelle ritualene rundt denne *dåpen* i mange tilfeller er ganske papirknitrende, virker det plausibelt å betrakte det som en rituell immateriell heder å få et gatenavn oppkalt etter seg.

3.2.7. Gatenavn som budskapsbærere

For at man i det hele tatt skal kunne snakke om at det ideologiske innholdet i et gatenavn skal kunne overføres til navnebrukerne, er det nødt til å finne sted en slags overføring av mening. Om eller hvordan dette kan skje, gir ulike navneteorier svært ulike svar på.

I ulike teorier om mening i proprier er det to fundamentalt ulike retninger

1. Et navn kan ikke bære annen mening enn objektet det denoterer
2. Navn kan bære en mening utover denotatumet

Filosofen John Stuart Mill har blitt tillagt den oppfatningen at proprier er denotative, men ikke konnotative. Hvis proprier i det hele tatt har noen mening, så er det kun referenten som er meningen. Det finnes fortsatt teoretikere, med Kripke i spissen, som holder på dette synet (Garcia-Ramirez 2010, s. 20). Dette synet har også fått mer vind i seilene gjennom mer forskning med bakgrunn i kognitiv grammatikk og den økte oppmerksomheten på psykologi i lingvistisk forskning.

Den tyske filosofen Gottlob Frege hevder i 1892 at Mills syn er alt for enkelt og legger fram en teori om at *proprier* også har en egen betydning (Bedutung) og mening (Sinn). Dette er blitt en hel skole av navneteori som er ulike varianter av såkalt *descriptivist theory of names*, deskriptivistisk navneteori, som forsøker å forklare synkron navnesemantikk.

Garcia-Ramirez (2010) beskriver sju ulike retninger innen deskriptivistisk navneteori, som alle varierer i måten de gir svar på to grunnleggende spørsmål: Hvordan refererer et navn? Og hva er meningen til et navn?

Helleland (1992) viser til seks betydningskategorier for egennavn beskrevet av Klaus Hilgemann i 1974.

1. Itralingval paradigmatiske kategori
2. Referensiell betydning
3. Assosiativ betydning
4. Affektiv betydning
5. Situativ betydning
6. Stilistisk betydning

I den sammenhengen jeg ønsker å undersøke om gatenavn kan bære mening eller ikke, er det egentlig ikke av så stor betydning hvilken av disse betydningskategoriene navnet bærer meningen gjennom. Alle kan potensielt utløse en ideologisk verdirelatert mening hos en navnebruger. Slik Helleland og Hilgemann ser dette, er den referensielle betydningen og de ulike tilleggsbetydningene integrerte størrelser. Navna kan ikke brukes i en kontekst uten at det oppstår tilleggsbetydninger.

Helleland undersøker videre hvordan et lite utvalg respondenter assosierer til to teignavn, der den etymologiske betydningen til navna var forventet å være vanskelig tilgjengelig for respondentene. Det gjaldt navna Hønsabærhaug og Rossvoll. Alle respondene kunne oppgi en form for assosiativ mening. Denne undersøkelsen forteller for så vidt ikke noe mer enn hva mine spørsmål om holdninger til konkrete gatenavn gjør (kapittel 5.2.5). Vi ser at folk kan skape assosiasjoner til navna når de blir oppfordret til det. Vi vet likevel ikke om disse assosiasjonene påvirker navnebrugerne eller om de utløses når navna brukes i en normal språksituasjon, som stedsnavn. Også Bakken er inne på dette forholdet «Det ene denotatet som uttrykket kan brukes om, er kategorisert en gang for alle. Dermed vil ikke *propriers* betydning vanligvis bli aktivisert i referansesituasjonen» (Bakken 1998, s. 141)

Garcia-Ramirez (2010) påpeker at for en som hevder at navna bærer mening utover referenten, må det være et problem at navn som blir brukt i en normal språksituasjon vil kommunisere like vellykket for de språkbrukerne som fullstendig ignorerer en eventuell tilleggsbetydning.

Among other problems, Kripke points at what Devitt and Sterelny (Devitt and Sterelny 1999) call the "ignorance" problem. Briefly put, the claim is that a speaker who ignores exactly which properties identify the object to which their use of a name refers, may nevertheless refer to it successfully. (Garcia-Ramirez 2010, s. 20)

Garcia-Ramirez viser til psykologisk forskning som hevder at det er helt ulikt hvordan proprier og appellativer opptrer kognitivt, han mener at egennavn ikke har noen annet enn denotativ mening. Når hjernen lagrer egennavn blir dette ikke assosiert med semantisk minne. Hvis dette er riktig kan det tale for at den direkte politiske meningsoverføringen fra ideologiske gatenavn bare skjer når de ikke opptrer som proprier hos språkbrukeren, for eksempel i situasjoner der man bevisst søker meningen i navna. Det kan skje hvis man for eksempel skal til en adresse i Roald Amundsens gate og av den grunn begynner å tenke på personen Roald Amundsen.

Selv om det er slik at Roald Amundsens gate som proprium kun referer til et fysisk sted navnet forholder seg arbitrært til, og at proprier kun denoterer og ikke konnoterer, vil man likevel intuitivt tenke seg at det er mer sannsynlig at dette navnet kan komme til å utløse tanker om personen Roald Amundsen, polare eventyr eller Antarktis, enn for eksempel Joachim Nilsens gang eller Hanna Kvanmos gate ville gjort. Det er også i generativ grammatikk åpnet for at navn kan ha metaspråklig selvrefererende betydning (Langacker 1987). Men der hevdes det at denne betydningen synes først og fremst å oppstå når navnet ikke opptrer i en referansesituasjon. Det vil naturligvis også være individuelle og kontekstavhengige grader både av metaspråklig betydning og av assosiasjonsinnholdet til et navn.

Vi vet ikke sikkert om disse assosiasjonene utløses når språkbrukerne ikke blir oppfordret til å skape dem. Vi vet heller ikke sikkert om assosiasjonsinnhold og konnotasjoner vi har et verktøy for å knytte til appellativer, kan brukes på proprier.

But Perhaps the most important point to remember is that, since the major difference between words

and names lies in their semantic characteristics and in their function, it is not likely that a concept of «field», which has been found helpful in the investigation of the interdependence of connotative words displaying lexical meaning, can automatically and without considerable modification, be extended to an examination of the patterning of denotative names displacing onomastic meaning (or having a content). (Nicolaisen 1996, s. 388)

Nicolaisen hevder her at vi ikke kan overføre konsepter brukt for å se konnotative sammenhenger mellom appellativer, til også å gjelde for navn.

Oppsummert har den lingvistikken som tar for seg problemstillingen om navn og mening flest og sterkeste røster som holder på at navn kan bære en eller annen form for mening utover referenten. Man kan heller ikke underslå at det også er sterke stemmer som taler i mot.

[...] think of toponyms as signs They first obtain meaning from the context of language [...]. But their meaning also stems from the cultures in which they are used, making them rich in semiotic meaning. The difficulty in translating a toponym, then, lies in its nature as a sign [...] (Radding m.fl. 2010, s. 398)

Som Radding her hevder ligger meningen i navna deres natur som tegn og det samme ligger til grunn når samfunnsgeografer som Azaryahu (2009) går til semiotikken for å finne teoretisk støtte for meningsoverføring gjennom memoriale stedsnavn. Jeg vil også komme inn på dette problemfeltet knyttet både til diakrone og synkrone funn i analysene. Det kan også sies så enkelt som at noen navn kan bære mening utover referenten, andre kan ikke:

In any case, from a psychological point of view, there are no grounds for distinguishing between types of referent that take proper names on the basis of whether they carry meaning or not. Some people's names carry meaning, others do not. Some names of cars do and some do not, and so on. (Valentine, m. fl. 1996, s. 32)

3.3. Gatenavn og identitet

Det er ikke gatenavn og identitet som er objektet for denne oppgaven, men det er likevel nødvendig å berøre emnet identitet når jeg skal analysere holdinger til ideologi i gatenavn. Jeg skal ikke gå i dybden av forskingen på identitet, men beskriver noen studier av stedsnavn og identitet som er relevante i tilknytning til denne oppgaven.

Kostansky (2009, s. 170) forteller at konsistensen til et sted er viktig for konsistensen til identiteten. Og videre at når man endrer stedsnavn møter man motstand fordi folk føler at man tar fra dem en del av deres identitet. En persons stabilitet for stedsidentitet ligger i overbevisningen om at egenskapene i hans eller hennes daglige verden er uforanderlig. (Proshansky m.fl. 1983, sitert i Kostansky 2009, s. 170).

Det er nettopp denne identitetstilknytningen og behovet for uforanderlighet som gjør at selv små endringer skrivemåten til gatenavna kan møte så sterk motstand blant lokale navnebrukere. Ifølge Andersson (1994) har navn også en samhørighetsskapende funksjon. «Jo flere navn man deler desto mer samhørighet føler man» (Andersson 1994 s. 35). Så lenge politisk ladde navn aksepteres av navnebrukerne som en del av deres samhørighetsskapende forråd, kan de også bidra til å bli en naturlig del av navnebrukerens verdinormal. Dette skulle også tilsi at ideologisk konnoterende navn kan ha funksjon som ideologiformidlere.

«Vars og ens onomastikon är i langt högre grad personligt färgat än den övriga delen av hans eller hennes lexikon» (Andersson 1994 , s 21). Slik kan man også tenke seg at ideologiske gatenavn bringer med seg den gjeldende ideologien inn i navnebrukerens personlige sfære i større grad en andre ord. Dette korresponderer med Ap-politikerens skepsis til å få borgerlige navn plassert inn i arbeiderstrøkene (omtales i kapittel 5.2.).

Terhi Ainiala (2007) beskriver hvordan stedsnavnas symbolske mening i konstruksjonen av ulike sosiale urbane identiteter er et fenomen med flere lag, der samme individ kan operere innen flere ulike identiteter samtidig. Ifølge Kostansky (2009 s. 171) er stedsidentitet sammensatt av fire nøkkelelementer: historie/minne, samfunn, følelser, og handlinger/begivenheter. Hun hevder at det å huske fortiden er avgjørende for vår følelse av identitet, og at stedsnavna representerer et rammeverk for en felles hukommelse.

Det er også mulig å forstå gatenavna i lys av disse fire elementene og spørreundersøkelsen vil vise hvordan grupper med ulike politiske ståsteder legger ulik vekt på disse fire nøkkelelementene. Noe som først og fremst kan bekrefte det helt åpenbare, en sannsynlig kobling mellom en persons ideologi og identitet.

Inge Særheim (2007) har omtalt forholdet mellom gatenavnavn og identitet, men nøyer seg med å beskrive offisielt vedtatte stedsnavn som uttrykk for den lokale identiteten uten å problematisere om det kan være diskrepans mellom politikerens ønskede identitet og faktisk identitet som lokalbefolkningen slutter seg til. I sin seneste artikkel om gatenavn og identitet kommer Særheim (2011) fram til at identiteten politikerne prøver å skape gjennom gatenavn i tre rurale kommuner på sørvestlandet, hovedsaklig knytter seg til nettopp det lokale (Særheim 2011). På lignende vis vil det identitetsskapende for urbane navn nødvendigvis være knyttet

til urbane forhold. Dermed kan man godt si at navnekomiteen i 1876 forsøker å være skapere av en slik urban identitet for den sterkt voksende byen Christiania, når de argumenterer for innstillingen sin ved å vise til gatenavnstrender i København og London (representantskapssak 27/1877).

Et litt oppsiktsvekkende funn i Carina Johansson doktorgradsstudie var at flere av hennes respondenter uttrykte at de likte og knyttet seg til sine lokale navnekategorier, slike kategorinavn er ellers gjerne betraktet som anonyme og duftløse (Johansson 2007, s. 79, 113). Dette kan indikere at identiteten tilknyttet navn i lokalmiljøet er mest geografisk betinget, og at den kan oppstå fordi det er ens lokalmiljø, uten åpenbar tilknytning til semantikken i navna.

3.4. Teori innen samfunnsgeografi

Som jeg har vært inne på allerede, er den fremste pioneren for moderne gatenavnsforskning innen samfunnsgeografien den israelske forskeren Maoz Azaryahu. Allerede tidlig på 1980-tallet studerte han gatenavnsendringer i Berlin, knyttet til de politiske skiftene byen hadde vært gjennom. Fra keiserdømmet via Weimarrepublikken og Nazi-Tyskland til kommunisme, og etter 1989 har også post-sosialistisk oppgjør med fortiden satt sine spor.

Azaryahu beskriver hvordan hvert politiske skifte i Berlin førte med seg et skifte av utvalgte gatenavn, både for å utslette de ideologiske sporene etter det forrige regimet og for å etablere sine egne minnesmerker knyttet til en ny ideologi. Det har siden vært flere studier av politisk motiverte gatenavnsendringer, særlig i byene i Øst-Europa etter murens fall.

Azaryahu forfekter at gatenavn er en politisk offisiell versjon av historien som blir forelagt publikum skjult i de praktiske hverdagssituasjonene der man bruker gatenavna. Gatenavna hører til en symbolsk konstruksjon av lokal og nasjonal identitet som bidrar til å bevare makt- og autoritetsstrukturer i samfunnet. Azaryahu støtter seg på Umberto Eco's semiotikk når han hevder at selv om gatenavns primære funksjon er å sikre geografisk orientering i byen, blir den sekundære funksjonen gatenavna har som bærere av ideologiske beskjeder, forsterket snarere enn begrenset av den primære (Azaryahu 2010 s. 55).

I byer verden over viser gatenavgivningen hvilket bilde de regjerende myndigheter ønsker å gi av historien. Azaryahu viser at i Berlin har endringene vært knyttet til regimeskiftene, der man

utslettet det forrige og etablerte et nytt historiesyn hver gang et nytt regime kom til makta. Dette har flere senere studier også konstatert i andre øst-europeiske byer som Bucuresti (Light 2002), Budapest (Palonen 2008), Beograd (Rajik 2007) og Praha (Harvalik 2011).

Alle disse studiene bekrefter Azaryahus påstand om at endringer i gatenavna ser ut til å være en av revolusjonens ritualer.

in a revolutionary context the renaming of streets, in addition to the more spectacular pulling-down of monuments, is an act of political propaganda with immense proclamative value and public resonance. Through renamings, the new regime proclaims the beginning of a new era while demonstrating both its resoluteness and its self-confidence... renaming streets is both a celebration of triumph and a mechanism for settling scores with the vanquished regime. (Azaryahu 1996, s. 318)

Når nye regimer setter i gang med å gi gater navn i tråd med egen ideologi, setter de ikke bare opp sine egne helter og sin egen historie, de river også ned forgjengernes. De skriver inn diskurser og motdiskurser for makt og identitet i den urbane topografien.

De fleste byer har ikke i nyere tid vært utsatt for like dramatiske regimeskifter som de øst-europeiske hovedstedene, men Azaryahu viser at det særlig er nasjonsbyggingsideologier som blir synlig i mange byers gatenavn. Sionistisk ideologi er synlig i Tel Aviv, islamsk ideologi fremvises i den arabiskdominerte nabobyen Umm el Fahm (Azaryahu 2001), Stockholm har hatt sin nasjonalistiske epoke på slutten av 1800-tallet (Johansson 2007, s. 19), Singapores gatenavn reflekterer den sterke nasjonsbyggende og anti-kolonialistiske ideologien som den selvstendige ministatens første politikere forfektet (Yeoh 2009) og på Zanzibar ser man spor etter både kolonialistisk og anti-kolonialistisk gatenavngiving (Myers 2009).

Den ideologiske gatenavngivingen kan altså sies å være til stede over alt der det ligger politisk til rette for det, men den har særlig blitt synliggjort som gatenavspropaganda i Nazi-Tyskland og de sovjetdominerte kommuniststatene. «To forget and I would venture-say to get one's history wrong, are essential factors in the making of a nation» (Renan 1982 sitert i Roudometof 2007, s. 6)

I forlengelsen av Azaryahus argumentasjon kan man føye til, som jeg senere viser i funnene fra historiske bystyreforhandlinger, at man også i Oslo kan tegne konturene ulike ideologiske strømninger i gatenavna. Fra spissborgerstyret på 1800-tallet via mer nasjonalistisk historisk navngiving de første tiårene av 1900-tallet til framvekst av arbeidernesaken som ble mest synlig

fra midten av 20-tallet og en konsensuspreget sosialdemokratisk hverdagslighet etter krigen. Det er vanskeligere å se tydelige spor etter høyre- og venstreideologisk navngiving i de ulike politiske epokene etter krigen enn før.

Det er nettopp det tilsynelatende ordinære ved gatenavna som tillater dem å effektivt implisere politikk og ideologi i det praktiske hverdagslivet og ordinære urbane erfaringer (Azaryahu 2009 s. 56). Azaryahu støtter seg på den franske filosofen og historikeren Michel de Certeau når han hevder at det å navngi gater etter reelle historiske figurer betyr at gatene slutter å være *proprier*. Dette er fordi memorial gatenavngiving skal utløse en fundamental semantisk feilplassering som et resultat av forandringen i refererende rammeverk som oppstår når en historisk referanse blir til et geografisk minnesmerke. En slik semantisk feilplassering kobler meningen til navnet fra den originale historiske referansen, som Azaryahu påpeker, uten å benekte eksistensen av en slik referent.

Vellykketheten til memoriale gatenavn blir synlig ved at navnet i økende grad blir assosiert med et sted. Historie blir til geografi, og i denne geografiske kapasiteten er det integrert ulike fortellinger i byen. Eksemplifisert med en gate i Oslo betyr det at Karl Johan ikke lenger er en person, men en gate, gata Karl Johan er koblet fra personen Karl Johan, men som vi forstår, uten at referansen egentlig blir borte. Videre har semantisk innhold knyttet til personen Karl Johan blitt til geografi uten at slikt innhold egentlig hører hjemme i geografien. Nettopp fordi Karl Johan i Oslo har blitt et sted og i mindre grad er knyttet til en person, er det et vellykket navn. Karl Johans semantiske innhold overføres til et stedsnavn der navnebrukerne ikke er forberedt på at det skal være slikt innhold. Slik jeg forstår Azaryahu er det denne meningen, eller koblingen til faktisk historie, som gjør at gatenavnet ikke lenger fungerer som et vanlig stedsnavn.

Azaryahu hevder at resultatet av den semantiske feilplasseringen som ligger til grunn for konvertering av historie til geografi, tar den geografiske denotasjonen over mens den historiske blir mer og mer obskur for de fleste bybrukerne. Undertrykkelsen av historien betyr også at den versjonen av historien som gatenavn introduserer til sosial kommunikasjon blir erfart som opplagt, en del av den «naturlige orden» for ting. I denne forstand blir det slik at den tilsynelatende svekkelsen av den memoriale denotasjonen i gatenavna, faktisk styrker kraften memoriale gatenavn har til å framstille en bestemt versjon av historien, ikke bare familiær, men også helt selvsagt. At det semantiske innholdet svekkes i

proprialiseringsprosessen er i tråd med Bakkens (1996) fremstilling.

Slik jeg forstår Azaryahu er det altså ikke det forholdet at politisk verdiladde gatenavn kommuniserer politiske verdier direkte som gjør gatenavn så virksomme som formidlere av ideologi, men det forholdet at de blir stående med alle sine ideologiske verdier på et sted der vi ikke normalt mottar ideologisk påvirkning, nemlig i stedsnavna. Den ideologien navna bærer, kan derfor bli en del av et slags normalverdisett hos navnebrukerne, ideologien normaliseres gjennom at de er tilstede i gatenavnas hverdagslighet. Hvis det forholder seg slik at navn har begrenset konnotativ mening, vil det likevel ikke gjøre dem mindre effektive som ideologiformidlere i dette perspektivet.

Noen ganger blir den historiske referenten gjenoppdaget. Dette skjer når historien blir forklart i en utdannelsessammenheng eller når bestemte memoriale navn blir utfordret som ideologisk og moralsk upassende. Selv om det er sjeldent viser dette at meningen til memoriale stedsnavn består av to samtidige lag av denotativ betydning: Navnet både som en geografisk designasjon og som en historisk referanse (Azaryahu 2009, s. 63).

Også i kommersielt øyemed kan bestemte gatenavn blir gitt for å fremkalle en bestemt følelse hos navnebrukeren, f.eks. er nostalgisk konnoterende navn brukt i de ny-konstruerte festningsbyene etablert som retail-markeder i Nederland (Reinsma 2011).

Også Duncan Light (2004) forfekter i all hovedsak det samme synet som Azaryahu gjennom sin studie av postsosialistisk identitetsbygging formidlet gjennom gatenavnsendringer i Bucuresti etter 1989.

Those names which commemorate key events or personalities from a country's history are a manifestation of political order, and can be significant expressions of national identity with a powerful symbolic importance. They represent a particular view of the national past which is directly mapped onto urban geography. (Light 2004, s. 154)

Light hevder at memoriale gatenavn institusjonaliserer en bestemt variant av den nasjonale historien gjennom å introdusere den i den dagligdagse bevisstheten til den urbane befolkningen. Gatenavna er en måte å konkretisere den dominerende ideologien på og tjener som en permanent visuell kontrakt mellom de som styrer og de som blir styrt. Men likevel er disse gatenavna også gjenstand for ulike tolkninger, slik at de også kan settes i fokus for kampen og motstanden mot betydningen av den historien de skal fortelle.

I Bucuresti har mange gatenavn som kunne minne om det tidligere regimet, enten blitt erstattet med nye eller tilbakeført til sine før-kommunistiske navn. Lights observasjoner viser at det er særlig kristenheten, nasjonalisme og minnene om Stor-Romania som vinner fram i memorialnavna. Likevel har dette vært viktigst sentralt i byen. I utkanten av byen finnes det fortsatt memoriale gatenavn etter kommunistiske helter eller idealer.

Palonen (2008) tegner et nyansert bilde av ulike politiske og ideologiske motsetninger i sin studie av gatenavnsendringer i Budapest etter kommunismens fall.

The city text functions as a system of representation and an object of political identification. It neither simply carries the ideologies of the holders of power nor mirrors political discourses. As a set of commemorations, it is a 'representation' that aims to establish a world view through the inclusion of certain elements for (an illusion of) internal coherence. (Palonen 2008, s. 220)

Palonen viser hvordan memorialnavn i Budapest blir debattert på nasjonalt nivå politisk. Vedtaksmyndigheten for gatenavn er på bydelsnivå i Budapest, men politikere både på kommunalt nivå for hele Budapest og Ungarn nasjonale politikere tar del i debatten om memoriale navn og statuer i Budapest. Her ser man et uttrykk for at hovedstadens minnesmerker ikke utelukkende oppfattes som et lokalt spørsmål. De uttrykker den historiske fortellingen som ønskes formidlet for hele nasjonen. Palonen viser at det som kan ses på som historiefortellingen til dem som sitter med makten, faktisk blir utfordret av politiske autoriteter på ulike nivåer med ulike politiske visjoner.

3.5. Holdningsteori

Teorien bak metoden jeg bruker for å måle holdninger til gatenavn finner man innen sosialpsykologien, og ettersom dette faglig sett befinner seg et stykke fra onomastikken vil jeg først gjøre rede for et teoretisk grunnlag for holdningsmålinger.

3.5.1. expectancy-value-modellen

Den mest populære modellen for å forstå holdninger er *expectancy-value*-modellen framsatt av Ajzen og Fishbein i 1975. Her blir holdninger satt sammen av tre komponenter, en kognitiv, en affektiv og en adferdsrelatert, slik at den ofte blir omtalt som trekomponentmodellen (Kraft 2002). Fishbein har senere hevdet at det bare er kognitive komponenter som ikke oppstår på grunn av forhold i metodikken i seg selv (Fishbein og

Middlestadt 1995).

Det er mange definisjoner av hva holdninger er, men i en oppsummering av holdningsforskningen fram til 2001 sier Icek Ajzen at:

There is a general agreement that attitude represents a summary evaluation of a psychological object captured in such attribute dimensions as good-bad, harmful-beneficial, pleasant-unpleasant and likable-dislikable» (Ajzen 2001, s. 237)

Holdninger kan altså beskrives som sammensatt av todimensjonale attributter som god-dårlig, pen-stygg osv. Ajzen sier videre at evaluering er kjent for å være et fundamentalt aspekt ved ethvert konseptets konnotative mening. Denne evaluative meningen oppstår spontant og uunngåelig mens vi former oppfatninger om objektet. Hver oppfatning assosierer til objektet med bestemte attributter.

Det er altså snakk om at det foregår en evaluering der et individ skaffer seg en overbevisning om et holdningsobjekt. Denne overbevisningen bygger igjen på evalueringer av attributter i ulike dimensjoner, knyttet til holdningsobjektet.

Overført til gatenavn, vil det si at når en person skal danne seg en holdning til for eksempel Karl Johans gate, vil vedkommende gjøre noen evalueringer. Det kan være forhold som: er gata pen eller stygg, var Karl Johan en sympatisk eller usympatisk person, er det lett eller vanskelig å komme fram i denne gata, hvordan identifiserer jeg meg med folk som vanker der, er det fint eller plagsomt med prostituerte og tiggere osv. Hver av attributtene vil avgi en positiv, nøytral eller negativ verdi, noen attributter vil være viktigere enn andre, og summen av det hele vil ende opp som holdningen til Karl Johans gate, enten positiv, nøytral eller negativ, med sterk eller svak holdningsstyrke.

Det er mulig at flere attributter et individ prosesserer når man blir bedt om å avsi sin holdning til et gatenavn faller langt utenfor det man normalt tar stilling til i navnegranskingen og lingvistikken. Forhold som i hovedsak gjelder samferdsel, geografi, økonomi og politikk kan være viktige attributter for holdningen til et gatenavn. I spørreundersøkelsen har jeg prøvd å skille ut om respondentene legger mest vekt på praktiske attributter knyttet til funksjon eller om de vektlegger noe man kan kalle mer kulturelle attributter knyttet til gatenavnas innhold.

Det kan være få eller svært mange attributter knyttet til dannelsen av en holdning, men det

viser seg at noen få viktige attributter, vanligvis de man har vært mest eksponert for, er de som gjør utslaget for holdningen. (Ajzen 2001).

Det er også ulikt i hvilken grad ulike individer har tendens til å sette i gang evaluerende respons (Jarvis and Petty 1996). De fleste kan vel kjenne igjen at enkelte personer har en mening om alt, imens andre har knapt meninger i det hele tatt.

Ideen om at holdninger er disposisjoner for å evaluere psykologiske objekter, synes å implisere at vi har bare en holdning til hvert objekt eller hver sak. Dette viser seg å være alt for enkelt. For eksempel når holdninger endres, vil den nye holdningen overstyre, men behøver ikke erstatte den gamle helt. Folk kan rett og slett ha flere holdninger til det samme objektet i samme kontekst, en implisitt og en eksplisitt (Ajzen 2001 s. 29).

3.5.2. Holdningers styrke

Når det gjelder holdningers styrke sier Ajzen (2001) at den har vist seg å være viktig for karakteren til en holdning, men holdningsstyrkens flerdimensjonale natur kan være et vanskelig hinder å forsere. Holdningers styrke er forsøkt konkretisert og målt på ulike måter. Det er undersøkt forhold som viktigheten til temaet, holdningens ekstremitet, holdningens stabilitet over tid, hvor trygg man er på sitt ståsted, interesse, involvering, affektiv-kognitiv konsistens, kunnskap om emnet, hvor ofte man tenker på det og i hvilken grad en gir bevisst og overveid respons i holdningsundersøkelser. Likevel finner forskingen bare svake relasjoner mellom disse dimensjonene i holdningsstyrke og ulike metoder tenderer til å produsere motstridende forskningsfunn.

Det er likevel relevant når det gjelder holdninger til gatenavn at holdningsstyrken blir problematisert, fordi holdningsstyrken til gatenavna generelt forventes å være svak.

I holdningsmålinger kan man forsøke å finne ut hva som er risikoen knyttet til, eller viktigheten av objektet for respondenten, eller hvor engasjert og kunnskapsrik respondenten er om forhold knyttet til objektet (Henerson 1984). Når det gjelder gatenavn kan man vel uten videre slå fast at viktigheten av, eller risikoen man utsetter seg for ved feil valg av gatenavn vil betraktes som liten hos de aller fleste. De færreste vil oppleve at om en gate heter det ene eller det andre, vil påvirke livene deres i stor grad.

Noen kan være sterkt engasjert i gatenavn, i byhistorie, lokalhistorie, samferdselsspørsmål, verdispørsmål som uttrykkes gjennom gatenavn o.l. Dette gjør at man trolig vil ha en gruppe respondenter som har stort engasjement for en holdning der det er liten risiko knyttet til adferden utløst av holdningen.

Det er først og fremst politikere som kan oppleve en viss risiko ved å uttrykke bestemte holdninger til gatenavn. For eksempel er det ingen politikere liker å få så mye negativ respons i media som det Rune Gerhardsen fikk da han foreslo å bytte navn på Karl Johans gate (Aften 24. juni 2008) og tidligere ordfører Rolf Stranger uttrykker flere ganger i bystyresalen sin misnøye med hva avisene skriver om gatenavnskomiteens innstillinger. Bystyrerepresentanten Alf R. Bjørcke hevdet til og med at medias stadige latterliggjøring av gatenavnskomiteens innstillinger gjorde det til en ulempe for det partiet som hadde formannen i komiteen (bystyresak 124/1957).

En person som er sterkt involvert i forhold knyttet til et holdningsobjekt, vil normalt ha etablert en holdning som vanskelig lar seg påvirke, selv om det er små konsekvenser knyttet til adferden holdningen utløser. En person som risikerer lite ved å inneha en bestemt holdning og har lavt engasjement overfor et holdningsobjekt, og samtidig opplever at det er små forskjeller mellom ulike varianter av objektet, vil normalt la seg passivt manipulere (Kraft 2002). Hvis det er slik at at gatenavn kan bære politiske budskap som påvirker folk i hverdagssituasjoner (Azaryahu 2010), vil det ifølge denne holdningsteorien, være slik at de minst engasjerte vil være de lettest påvirkelige.

Det er derfor et mål for spørreundersøkelsen å finne ut hvor engasjerte eller kunnskapsrike respondentene er angående gatenavn. Videre hvor vesentlig det er for dem at navna har en bestemt kvalitet.

Empirien som ligger til grunn for denne oppgaven kan ikke slå fast i hvilken grad folk lar seg påvirke av politisk innhold i et gatenavn, men i lys av holdningsteorien blir det likevel et poeng å måle respondentenes engasjement for å avdekke i hvilken grad mine respondenter representerer de som må regnes for å ha en mer enn gjennomsnittlig grad av evaluerende responser knyttet til gatenavn.

Engasjementet og uenighetene som har vært uttrykt i avisartikler og leserinnlegg når det

gjelder Knut Hamsuns plass viser godt hvordan en holdning er satt sammen av ulike overbevisninger og attributter som til sammen utgjør en holdning. Det virker som en utbredt holdning at Norges største forfattere bør hedres med gatenavn i hovedstaden. Samtidig har de fleste den holdningen at kjente nazister ikke bør hedres med gater i hovedstaden. Litt forenklet kan man si at den enkeltes holdning til om Oslo skal ha en Knut Hamsuns plass er et resultat av hvilken av disse overbevisningene som er et såkalt *salient belief*, altså den styrende overbevisningen. Jeg kommer tilbake med en drøfting av debatten rundt memorial hedring av Knut Hamsun i analysekapittelet.

4. Spørreundersøkelsen

Siden jeg gjennom en kvantitativ spørreundersøkelse ønsker å avdekke folks holdninger til gatenavn, er det også nødvendig å avklare hvilke metodiske valg jeg har foretatt og hvilke konsekvenser dette kan få på resultatene. Dette kapittelet tar derfor hovedsakelig for seg metoden knyttet til innsamlingen, behandlingen og analysen av de kvantitative dataene.

Jeg gjennomførte fra 26. april til 15. juni i 2011 en spørreundersøkelse om holdninger til gatenavn i Oslo. Undersøkelsen var digitalt gjennomført med spørreundersøkelsesverktøyet QuestBack. Undersøkelsen ble distribuert gjennom ulike digitale medier og gjennom e-post-nettverk.

4.2. Godkjenning av NSD

I undersøkelsen spør jeg om hva respondenten stemte ved forrige valg. Informasjon om enkeltpersoners politiske ståsted er regnet som sensitiv informasjon, og selv om alle svarer anonymt, og spørsmålene om bakgrunnsinformasjon er utformet slik at det ikke skal være mulig å identifisere enkeltpersoner, var det nødvendig å søke Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) i Bergen om godkjenning for å gjennomføre undersøkelsen.

Søknaden ble sendt 3. februar 2011 og var ferdig behandlet og godkjent 20. april. Årsaken til at jeg på tross av anonymiteten måtte søke, er at det finnes en teoretisk mulighet for at noen kan bryte seg inn på både serveren til QuestBack og på serveren til en respondents internettleverandør og sammenstille denne informasjonen for så å finne ut hva denne respondenten oppgir som politisk ståsted. Se godkjenningen fra NSD i appendiks 2.

Etter at alle svarene var samlet inn ble dataene flyttet fra den serveren de var samlet inn på til en annen, slik at koblingen mellom hver enkelt besvarelse og ip-adresser er fysisk umulig. Dermed kan alt innhold i denne oppgaven regnes som helt anonymisert og det foreligger ingen behov for klausulering.

4.3. Avgrensende metodevalg

Det vil være vanskelig å komme opp med et svar på hva som er den generelle holdningen til gatenavna i Oslos befolkning, det er holdningsobjektet både for mangfoldig og for abstrakt til.

Jeg vil først og fremst kunne påpeke holdninger til konkrete attributter og gatenavn fordelt på de gruppene jeg kan definere. Alder, kjønn, politisk ståsted, utdannelse, inntekt, opprinnelsessted osv., er bakgrunnsdata jeg har spurt om som vil være grunnlaget for segmentene jeg kan sortere analysene etter.

Jeg har derfor valgt å sette det jeg mener er relevante bakgrunnsspørsmål inn i spørreskjemaet. Bakgrunnsspørsmålenes primære funksjon er å danne grunnlaget for statistisk kontroll av representativiteten. Dette er dermed en ikke-eksperimentell undersøkelse med statistisk kontroll (Hellevik 2002 s. 89). Men bakgrunnsspørsmålene vil også bidra til å opprette dikotomier som gjør at jeg kan analysere holdningen til ulike grupper av Oslos befolkning i lys av andres, selv om representasjonen for undersøkelsen totalt sett skulle være skjev.

Ettersom undersøkelsen blir publisert på Internett og selvseleksjon avgjør hvem som svarer på den, vil respondentene kunne ha en bestemt motivasjon for å svare. Denne motivasjonen kan f.eks. være interesse for gatenavn, eller generelt sterk tendens til å danne evaluerende responser. Dette vil kunne påvirke svarene.

I utgangspunktet er populasjonen som respondentene skal representere befolkningen i Oslo, men jeg har tillatt svar fra personer som ikke bor i Oslo, men som oppgir å ha en tilknytning til byen. Ettersom det ligger en subjektiv vurdering bak om man har tilknytning til Oslo, er den faktiske populasjonens størrelse ikke kjent.

Det er generelt vanskelig å oppnå representativitet gjennom selvseleksjon, og selv om jeg skulle ha oppnådd statistisk representativitet på grunnlag av de demografiske bakgrunnsspørsmålene, er det likevel usikkert om selvseleksjonen ikke ville gitt bias som overrepresentasjon av personer med en allerede etablert holdning til gatenavn eller annen motivasjon for å avgi sin respons i undersøkelsen.

Metoden for å nå fram til respondentene har vært ulike nettverksdistribueringer både gjennom e-post og gjennom sosiale medier, samt en nyhetssak på Oslo kommunes hovedportal på Internett.

Den første distribusjonen av undersøkelsen skjedde gjennom Facebook. Det ble ganske raskt

klart at seleksjonen av respondenter ble preget av alderssegment 30- 39 år. Oppvekst i Bydel Nordstrand ble også raskt overrepresentert. Da jeg siden også postet undersøkelsen på Twitter ble det jevnere fordeling når det gjaldt bosted, men fortsatt ble alderssegmentet 30-39 år overrepresentert. På tross av forsøk på å jevne ut aldersrepresentasjonen, har dataene endt opp med overrepresentasjon i dette alderssegmentet.

Undersøkelsen ble videre distribuert per e-post, i første omgang gjennom en større e-postliste bestående av ca. 250 e-postadresser, forsøkt sammensatt av ulikeartete personer, med en oppfordring til å spre undersøkelsen videre.

Siden ble den distribuert i et e-postnettverk knyttet til Rådet for innvandrersorganisasjoner i Oslo, ettersom jeg forventet en underrepresentasjon for byens innvandrerbefolkning. Undersøkelsen ble også spredd i e-postnettverket til alle Oslos eldre- og seniorsentre med oppfordring til å ta fram undersøkelsen når de arrangerte «seniorsurf», for å veie opp for underrepresentasjonen i de eldste alderssegmentene.

Begge disse to siste tiltakene førte til økt representasjon i disse segmentene, men da undersøkelsen ble avsluttet var begge disse gruppene likevel underrepresentert, og innvandrerbefolkningen må vel sies å være betydelig underrepresentert.

Det er for mange respondenter med høyere utdanning, for få som stemmer Frp, for mange som stemmer Venstre og på venstresiden politisk. Det er også flere respondenter fra sentrumsbydelene enn utkanten, og da undersøkelsen ble avsluttet var det også en liten overrepresentasjon av kvinner.

Den mediane respondenter er derfor en kvinne i alderen 30-39 år som stemmer Arbeiderpartiet. Hun har vokst opp Oslo og har bodd her i mer enn 20 år og bor nå i Bydel Gamle Oslo. Personer som ligner denne medianrespondenten kan tenkes å være de som er mest tilbøyelige til å velge å svare på en spørreundersøkelse om gatenavn.

Spørsmålene i skjemaet er ikke ment å forsøke å skjule overfor respondenter hva jeg ønsker å få vite. Som jeg beskriver i teorikapittelet er holdninger sammensatt av kognitive, emosjonelle og adferdsrelaterte komponenter. Ettersom jeg spør respondenter direkte om den holdningen jeg ønsker å avdekke, er det kun den kognitive komponenten jeg måler. Det er også grunn til å

anta at man vil finne få adferdsrelaterede uttrykk for selv sterke holdninger til nettopp dette holdningsobjektet. Jeg har i hvert fall vanskelig for å se for meg at det er særlig vanlig å endre adferd fordi man liker eller misliker et gatenavn. Det vil også være vanskelig å måle slike adferdsrelatererte uttrykk.

Det jeg ennå husker fra mitt ex.phil.-pensum er blant annet at man aldri kan måle noe uten å påvirke det man måler. Dette kunne ikke være mer sant enn for denne holdningsmålingen, der respondentene forventes å ha svak overbevisning knyttet til holdningen. Derfor forsøker jeg samtidig å måle hvor mye jeg påvirker dem gjennom målingen. Det er vanskelig å måle hver enkelt respondents holdningsstyrke i seg selv, men jeg vil altså prøve å få en indikasjon på om det å svare på undersøkelsen endrer respondentens holdningsstyrke.

I dette tilfellet er det faktisk intensjonen at respondenten ikke skal forstå hva jeg egentlig ønsker å få svar på. Ettersom det er forventet at respondentene i liten grad har dannet seg sterke holdninger til gatenavn forut for undersøkelsen har jeg lagt inn to spørsmål som er ment å avdekke om undersøkelsen i seg selv bidrar til å endre holdningen til holdningsobjektet.

Helt i begynnelsen av undersøkelsen, som spørsmål nummer fem sammen med generelle bakgrunnsspørsmål som alder og kjønn, kommer følgende spørsmål: «Hvor viktig synes du forvaltningen av byens gatenavn er?». Det aller siste spørsmålet i undersøkelsen er: «Hvor viktig synes du det er at byen har gode gatenavn?»

Dette er ment å være det samme spørsmålet i forkledning. Byen får ikke gode gatenavn uten at de forvaltes godt, selv om konnotasjonene til begrepet «forvaltning» i noen grupper kan gi en negativ respons, vil store ulikheter i holdningene som oppgis i disse spørsmålene kunne fortelle om undersøkelsen i seg selv har beveget respondentenes holdning.

4.4. Måling av holdningsstyrke

Det er verdt å merke seg at når jeg senere viser tabeller og prosenter for ulike holdninger, representerer disse tallene vanligvis en mengde personer som har en bestemt holdning. Det forteller ikke hvor sterk den holdningen er, og som jeg har vært inne på i teorikapittelet er det ikke nødvendigvis korrelasjon mellom holdningsstyrken og andre komponenter for holdningen.

Ved de spørsmålene der jeg mener det er relevant å avdekke respondentenes holdningsstyrke har jeg gjort det med en femtrinnskala, der det bare er to graderinger for henholdsvis negativ og positiv holdningsstyrke. Ettersom en hypotese forut for undersøkelsen har vært at flest folk har nøytral holdning til gatenavn, er det alltid mulig å velge et nøytralt svar i alle slike graderte spørsmål. Jeg har valgt en slik minimumsskala rett og slett fordi jeg antar at en analyse av svært fingradert holdningsstyrke ville kunne føre til flere feil enn gode funn. Jeg har med andre ord antatt at svært detaljerte graderinger av holdningsstyrken ikke ville kunne gi valide resultater.

Dette har jeg valgt både på grunn av usikkerheten som ligger i selve metoden for undersøkelsen med selvseleksjon og eventuelle bias, men også på grunn av den usikkerheten som holdningsteoretikeren Icek Ajzen (2001) uttrykker for måling av holdningsstyrke generelt.

4.5. Holdningsattributter

Som nevnt i teorikapittelet er holdninger sammensatt av ulike attributter knyttet til holdningen. Spørreundersøkelsen har flere spørsmål som forsøker å avdekke i hvilken grad respondentene vektlegger ulike attributter knyttet til gatenavn. Men først måtte jeg finne ut hvilke attributter som kunne forventes å være de viktigste.

Icek Ajzen (2001) påpeker at selv om det kan være svært mange attributter knyttet til en holdning, er det likevel de få attributtene som individet er mest eksponert for, som synes å være avgjørende for å danne en holdning.

For å få et inntrykk av hvilke attributter folk er mest eksponert for og som de dermed legger vekt på når de danner seg en gatenavnsholdning, har jeg undersøkt leserinnlegg og redaksjonelle saker om gatenavn fra norske aviser de siste fem årene, og identifisere hvilke holdningsattributter som blir tillagt vekt i argumentasjonen.

Gjennom medieovervåkingsverktøyet til medieanalysebyrået Opoint AS har jeg tilgang til å gjøre søk i alle norske aviser fra 2000 til i dag. I dette materialet ligger både digitaliserte papiraviser og indeksert innhold fra nettavisene. Jeg har observert at mesteparten av papiravismaterialet mangler før 2005 og at det fra omtrent samme tidspunkt er store mangler i

nettavisene. Derfor har jeg begrenset undersøkelsene i moderne avismateriale til perioden 2005 til 2010. Det ble søkt etter enten «gatenavn» eller «veinavn» og med krav i søket om at teksten også skulle inneholde «Oslo».

I dette materialet fant jeg ca. 60 relevante artikler, notiser og leserinnlegg som omhandlet gatenavn og i disse har jeg plukket ut de mest relevante holdningsattributtene. Jeg identifiserte seks holdningsattributter som skilte seg ut enten ved at de ble benyttet i flere artikler på ulike måter eller ved at vedkommende som benyttet seg av argumentasjon knyttet til attributtet kunne ilegges spesiell vekt som en person med særskilt tyngde i gatenavnsaker.

Her er attributtene jeg identifiserte:

Gatenavn skal

- hedre viktige personer
- være enkle å uttale, lese og skrive
- være byens hukommelse
- være tilknyttet lokale forhold
- forenkle den geografiske orienteringen
- være nøytrale

Jeg gikk her gjennom et stort antall artikler og denne undersøkelsen var ment å gi meg en innledende forståelse av hvilke holdningsattributter som ble sterkest eksponert i media. Disse attributtene relevans skulle siden bli målt i spørreundersøkelsen. Jeg har derfor ikke ført opp en liste over hver enkelt av artiklene jeg gikk gjennom for å danne dette grunnlaget, men et hvert medieovervåkingsverktøy burde kunne repetere dette søket og få opp omtrent de samme artiklene.

Respondentene blir på ulike måter bedt om å evaluere disse attributtene, og siden ingen av dem helt utelukker hverandre, skulle respondentene også velge det ene attributtet som var absolutt viktigst for et gatenavn.

4.6. Reliabilitet og validitet

Det vil alltid være elementer av usikkerhet knyttet til en slik spørreundersøkelse. I min respons er nok de mest opplagte ankepunktet knyttet til representasjonen. Når jeg siden presenterer funnene og analyserer svarene, vil jeg nødvendigvis måtte være forsiktig med konklusjonene på grunn av usikkerhetene knyttet til innsamlingen av dataene.

Jeg har gjort en såkalt *split-half*-test for å finne ut i hvilken grad min spørreundersøkelse kan regnes for å være reliabel. Å finne ut om en test er reliabel handler om å finne ut om undersøkelsen kan gi sikre resultater. Reliabiliteten forteller altså ikke om resultatene er riktige, bare om de svarene jeg har fått kan regnes som nøyaktige (Hellevik 2002).

Jeg har derfor delt respondentene i to omtrent like store grupper som er tilfeldig fordelt ved at kriteriet for utvelgelsen til den ene eller andre gruppen er tidspunktet for når de svarte. Videre har jeg valgt å teste reliabiliteten på spørsmålene som handler om politisk innhold i et utvalg konkrete gatenavn. Resultatene viser at det største avviket var på 11,5 % mellom den ene gruppen og den andre. Hele reliabilitetstesten har jeg lagt i appendiks 5.

Det er vanlig å anse en undersøkelse for å være reliabel med avvik helt opp i 30 % på enkeltspørsmål (Hellevik 2002). Denne testen tilsier derfor at undersøkelsen kan regnes som reliabel i målingen av oppfattelse av politiske verdier i gatenavna.

Spørsmålet om indre validitet vurderer jeg der det er relevant i forbindelse med analysen av responsen på hvert enkelt spørsmål. Jeg har ikke foretatt egne validitetsundersøkelser i tillegg til spørreundersøkelsen, men har lagt opp bakgrunnsspørsmålene sånn at jeg kan vurdere ytre validitet og representativitet opp mot data om oslobefolkningen fra Statistisk sentralbyrå. Ut fra den sammenligningen kan jeg slå fast at undersøkelsen har fått bias som jeg vil beskrive grundigere i kapittel 5.2.

5. Funn og analyse av holdninger

I dette kapitlet beskriver jeg først to helt ulike datafangster av holdninger til gatenavn. Først beskriver jeg funnene jeg har gjort diakront gjennom å studere de politiske debattene knyttet til gatenavsvedtakene. Etterpå beskriver jeg funnene jeg har gjort synkront i byens befolkning gjennom en spørreundersøkelse. Jeg vil analysere forholdet det er naturlig å gjennomgå sammen med beskrivelsen av funnene, samt gjøre noen mer generelle analyser til slutt i kapitlet.

5.1. Holdninger uttrykt i politiske saker

Jeg går kronologisk gjennom Oslos gatenavsvedtak og forsøker å identifisere ideologiske motivasjoner uttrykt i debatter eller innstillinger. Enkelte ganger det lett å oppfatte et ideologisk motiv, selv om det ikke uttrykkes i debattene.

Kampen om de enkelte språklige formene er i Norge også knyttet til politikken. De ulike språkformene er ofte knyttet til politisk identitet både hos politikere og velgere, slik at jeg også trekker fram saker som diskuterer prinsipper for bruk av ulike språklige former, som for eksempel overgangen fra gaten til gata.

Årsaken til at jeg stopper analysen av politiske referater i 1987, er at vedtaksmyndigheten for gatenavn da blir fra overført fra bystyret til bydelene. Det ville i denne sammenhengen blitt alt for omfattende å sette seg inn i først 25, siden 15, bydelers politiske sammensetning over en periode på 24 år, og knytte dette til arkivsaker fra de 25 ulike arkivene. I tillegg er omfanget av navn vedtatt fra 1987 til i dag relativt lite, bare 214 av byens omlag 2800 navn.

Kilden til disse funnene er primært innstillinger til og referater fra forhandlingene i bystyret, men jeg har også hatt tilgang til et noe ufullstendig arkivmateriale med referater og inn og utgående post fra ulike gate- og veinavnkomiteer i både Aker og Oslo i perioden 1930-1968. I noen tilfeller har jeg også brukt Aftenpostens historiske arkiv som kilde, men jeg har ikke gjort noen systematisk ekserpering av historisk avismateriale fra flere aviser. Jeg har valgt Aftenposten av tilgjengelighetsgrunner og bare foretatt stikkprøver i dette materialet eller søkt etter å avdekke politiske holdninger og tilhørighet for enkeltrepresentanter når det har vært sparsomt med informasjon i oppslagsverkene.

Det er de eldste sakene som får mest plass her, det kommer hovedsakelig av to forhold. For det første er det lettere å identifisere de ideologiske aspektene i de eldre sakene, særlig i perioden fra 1895 til 1948. Det andre er at jeg omtaler nye fenomener knyttet til den saken der de opptrer for første gang, dermed blir det nødvendigvis flere forhold som beskrives i de eldste sakene.

5.1.1. Den første gatenavnskommissjonen

Christianias første kommisjon som skulle lage forslag til gatenavn i byen ble nedsatt i 1847. Kommisjonen består av dikter og professor J. S. Welhaven, riksarkivar Chr. Lange og kjøpmann Thor Olsen. Disse leverer den 13. juli 1847 en innstilling til gatenavngivning som ikke blir vedtatt. På denne tiden finnes det ikke referater fra forhandlingene i representantskapet. Forhandlingsreferatene gjengir alt som blir sagt av representantene i debatten knyttet til hver enkelt sak, men slike protokoller blir ikke ført før i 1870.

1847-kommisjonen har definert hvilke retningslinjer de har forholdt seg til ved navngivingen.

Hensigten med at give Gaderne forskjellige Navne er vel deels at virke til Orienteringen i det hele, deels at lette Betegnelsen af enhver Bopæl. Jo kortere og mere snorlig Gaden er, desto lettere er Orienteringen, jo længere og mere kroget den er, desto besværligere er denne, og desto vidløftigere maa enhver fyldestgjørende Betegnelse af enkelt Gaards Beliggenhed blive. [...] Saaledes troe vi, at det Navn Stedet i Tidens Løb allerede maatte have faaet, ubetinget bør bibeholdes (F ek. Saugbanken) at man hvor det paa enkelt Sted er muligt, Bør vedligeholde Mindet om, hvorledes Strøget Saa ud, førend det bebyggedes (Grundingen – Laderne); At Fædrelandets og Stadens Velgjøreres Navne bør levendegjøres i Gadernes. Fremdeles haver vi ubetinget foretrukket et kort navn for et langt og hvor det, uden at det synes alt for søgt eller fremmed, var muligt, er det slebende, indholdsløse Tillæg «Gade» bleven udeladt; men heri haver vi af Hænsyn til gammel Skik og Brug troet at burde indskrænke os til de mindre Tværgader. (Representantskapsak 3/1852)

Her ser vi at allerede den første gatenavnskommissjonen beskriver både holdningsattributter og retningslinjer for gatenavn som skal bli gjenstand for gatenavnsdebatter i minst 150 år framover.

I 1852-innstillingen noteres argumenter for ikke å vedta 1847-innstillingen. Det sies at den har endret for mange navn som allerede er i bruk og at endringene får uheldige konsekvenser for matrikkelen, samt skjøte- og panteregistre. Det kan altså se ut som det finnes forpliktende juridiske forhold som panteskjøter knyttet til de eksisterende gatenavna og dermed har disse navna en slags formell status selv før de blir formelt vedtatt. Dette til tross for at samtlige

eiendommer i byen er definert i et fortløpende matrikelnummersystem.

Det som også var grunnleggende nytt i 1847, var at de første memoriale gatenavna oppkalt etter vanlige borgere i Oslo ble innstilt til vedtak med en eksplisitt memorial begrunnelse.

Disse navna blir senere vedtatt i 1852, dette var begrunnelsen:

Afdøde Statsraad Marcus G. Rosenkrantz var efter Samtids og Nutids Dom en Hædersmand, som lenge virkede ogsaa i og for denne By, ligesom det er over hans forrige Have at denne Gade er anlagt. [...] Vi behøver næppe at tilføie, at de Navne hvormed 6 af de her nævnte Gader ere benævnte [Linaaes Gade, Youngsgade, Bernt Ankers Gade, Osterhaus's Gade, Calmeyer-Gade og Mariboers Gade], tilhøre Personer som ere mindeværdige som Christiania Byes Velgjørere. Navnet Youngsgaden er allerede hævdet. (Representantskapsak 3/1852)

Når det gjelder Rosenkrantz' gate, kan man spekulere i om det ikke først og fremst gis fordi navnet knyttet til Rosenkrantz' tidligere hage. De øvrige seks oppkallingene begrunnes som rene ideologiske memorialnavn, men det tilføyes at Youngsgaden allerede er hevdet. Denne gata gikk over Jørgen Youngs løkkeeiendom og det er derfor sannsynlig at dette navnet har oppstått spontant i tilknytning til løkka før det ble innstilt i 1847. At det er snakk om et memorialnavn kan man derfor ikke være helt sikker på.

Bernt Anker eide også en større løkkeeiendom i området der gata ligger, og det kan være opphavet til også dette gatenavnet.

Når det gjelder Grev Wedels plass kan det også her trekkes i tvil om det egentlig handler om et memorialnavn ettersom komiteen begrunner navngivningen med «Den aabne Plads udenfor den nye Lagerbygning til hvis Istandbringelse den afdøde Greves lieberalitet væsentlig har bidraget» (representantskapsak 3/1852). Med en slik begrunnelse må det regnes som usikkert om ikke grevens tilknytning til lagerbygningen har gjort at navnet allerede har vært i spontan bruk før dåpen.

Etter en kritisk gjennomgang av de første memorialnavna som ble vedtatt i 1852 sitter vi altså igjen med fire navn som helt sikkert er memorialnavn oppkalt etter vanlige borgere. De har alle enten opprettet legater eller gitt betydelig økonomisk støtte byen. De fire er legatstifter og borgermester Nicholai Diderich Osterhaus, legatstifter og kjøpmann Henrik Calmeyer, legatstifter og kjøpmann Jens Linaae og Ludvig Mariboe som var politiker, kjøpmann og velgjører særlig overfor det nyopprettede universitet i Oslo. På sett og vis har de alle sammen indirekte kjøpt seg en plass blant byens gatenavn.

De tre kongelige navna som ble gitt i denne gatenavnsdåpen er helt klart også ideologiske memorialnavn og representerer også noe nytt. De tre har blitt valgt fordi de har hatt en spesiell betydning for byen, det er Kristian IV, Christian August og Karl III Johan. Slik blir navnevalget begrunnet av kommisjonen: «De tre Hovedveie til Slottet ville saaledes faa navne efter de 3 kongelige Personer, som have efterladt sig et erkjendtligt Minde her i Staden». At man skal kalle opp gater etter monarker og kongelige i et monarki, kan neppe betraktes som kontroversielt, men det må ses på som ideologiske markeringer, for også da fantes det republikanere i Norge. Hvem som skulle velges, og kanskje særlig valget av Karl Johan kan nok ha hatt en viss dissens i 1852.

Noe som er påfallende i 1847- og 1852-vedtakene er hvordan komiteen med dikteren J.S. Welhaven inkludert, behandler gatenavna rent språklig. Det kan virke helt vilkårlig når forleddet og etterleddet blir sammenstilt, noen ganger med bindestrek eller andre ganger særskrevet. Det kan til og med virke vilkårlig om den samme gata omtales særskrevet i ubestemt form eller sammenskrevet i bestemt form. Navn som Rosenkrantz-Gade, Rosenkrantzgaden, Frederiks Gade og Frederiksgaden bruktes om hverandre i samme tekst. Det kan rett og slett se ut som de behandler etterleddet som om det ikke var en fast del av egnnavnet. Holdningen til etterleddet «Gade» kommer også til uttrykk i innledningsteksten i innstillingen. «Det slebende inholdsløse Tillæg 'Gade'» er en beskrivelse som antyder at kommisjonen ikke så på etterleddene som en nødvendig del av navnet, men kanskje mer som et epeksegetisk tillegg.

Videre uttrykte komiteen også en viss tillit til at den spontane navngivningen vil opptre forutsigbart, da de i begrunnelsen for forslaget Torvet skriver «Byens nuværende Torv bør vel beholde sit Navn, der formodentlig av sig selv vil gaa over til Gammel Torv, naar det på Youngs Løkke udlagte Torv tages i Brug. Dette vil da af sig selv faa det Navnet.». Videre i begrunnelsen for Ny-Torvet skrev de «[...] som det vil beholde indtil et Monument, en Kirke eller deslige giver det et mere betegnende navn.». Det viste seg at denne vurderingen var helt gal, for både Torvet og Ny-Torvet beholdt sine navn helt til de gjennom dåp ble omgjort til Stortorvet og Youngstorget på 1950-tallet.

5.1.2. Borgerskapets navn 1847-1895

Den neste store gatenavnsdåpen skjedde i 1864, og her var innslaget av ideologiske memorialnavn større og virker mer ideologisk bevisst enn i 1852. Det var i denne gatenavnsdåpen offiserene Rye, Schleppegrell og Helgesen fikk sine memorialnavn. Komiteen fikk i 17. desember i 1863 en oversikt over 86 veier som manglet navn av stadskonduktør Grosch. Komiteen som innstiller navna i 1864 ga seg selv noen retningslinjer for navngivningen som de har beskrevet i innstillingen.

For det Første har Kommitteén fundet det meest hensigtsmæssigt, at en Gade, hvor lang den end er, istedetfor at deles i to eller flere Stykker, hvert med sit Navn, kun faar eet navn, selv om Gaden har flere dog ikke store Bøyninger. Hvad dernest valget af Navnene angaar, har kommitteén deels optaget allerede gjengse Benævnelser, deels ladet sig bestemme af visse Egenheder ved Gaderne selv og deels taget Hensyn til Benævnelser paa de Strøg, Gaarde eller Indretninger som ligge i Gadernes Nærhed. Hvor ingen saadanne Omstendigheder vare forhaanden, har Kommitteén enten opstillet reent vilkaarlige Benævnelser, eller til Gaderne knyttet Navne Paa saadanne Personer, som enten i mere end almindelig Grad have gjort sig fortjente af Byen, eller – med særligt Hensyn til at Christiania er Riigets Hovedstad – som ere almindelig bekjendte av vort Lands Historie. Dog er der herved paa een Undtagelse nær (Thorvald Meyer) kun taget Hensyn til allerede afdøde personer.
(Representantskapsak 3/1864)

I 1864 ble den første innstillingen fra komiteen avvist av formannskapet og komiteen leverte senere en ny innstilling som ble godtatt og behandlet av representantskapet. Det er relativt mange endringer fra den første til den andre innstillingen i 1864-vedtaket, se appendiks 4.

Det er påfallende at typiske nasjonsbyggende navn som bl.a. viser til eldre norsk historie og storhetstid, ble tatt ut. Edvard Storm, Gange Rolv, Snorre, Sverre, Ingeborg (fra Fridtjofs saga), Frithjof (hin frekne) ble alle tatt ut etter behandlingen av den første innstillingen. At Sæbesydergaden ble tatt ut er kanskje mer forståelig, for det er vel ikke utenkelig at såpekoker hadde samme negative klang i 1864 som i dag.

Det er to helt åpenbare forhold som kan leses ut av forskjellen mellom de to innstillingene som legges fram i 1864. Det ene er at det var liten politisk aksept for at gatenavn skal peke på eldre norsk historie, det andre er at «Strædet» ser ut til å ha vært et uønsket etterledd. Alle fire forekomster av «Strædet» ble endret til «Gaden» fra den første til den andre innstillingen. Jeg har ingen kilde som forklarer hvorfor etterleddet «Strædet» var uønsket i 1864. Men i forhandlingsprotokollen fra 23. april 1917 var det en av representantene som uttrykte at «Stræde» helst betegnet en mindre rangs gate (representantskapsak 331/1916-17). Det

eksisterte vel sannsynligvis slike konnotasjoner til begrepet også i 1864.

Videre ser vi at de fleste gatenavn med personnavnforledd som blir særskrevet i den første innstillingen, blir samskrevet, men uten fuge i den andre. Dette er likevel ikke konsekvent gjennomført og det er heller ikke opplagt hva som skiller de som forblir særskrevet fra de øvrige. Det er bare Toftes Gade, Langes Gade og Keysers Gade som blir særskrevet i den andre innstillingen og de har bare til felles er at ingen av dem var med i den første innstillingen. De kom inn i den andre innstillingen som erstatning for andre navn.

Fra og med 1880 var så og si all denne samskrivingen borte i gatenavnsoversiktene og ser ikke ut til å bli praktisert i nye vedtak, men dette skjedde uten at det er nevnt i noen debatt eller foreligger noen endringsvedtak. Noe lignende skjedde i forbindelse med rettskrivningsreformen av 1907, da man gikk over fra *gaden* til *gaten* uten å gjøre noe eget vedtak for det.

I perioden framover vokste byen ekstremt raskt og det var flere omfattende vedtaksinnstillinger. Den største var 1879-dåpen i forbindelse med en større byutvidelse, med sine 179 navneforslag. I perioden fram til 1895 ser det ut til å være et nokså stabilt politisk grunnlag for vedtakene.

Det foregikk en prinsipiell debatt om hvorvidt man skulle kalle opp gater etter steder rundt i Norge. Ideen med å kalle opp gater fra byer og bygder rundt i landet var hentet fra London og København, og kan også tolkes som en stadfestelse av Oslos status som hovedstad, der den tar opp i seg resten av landet gjennom gatenavna. I denne debatten kom det til syne ideologiske motsetninger, der orienteringen mot andre større byer i Europa og Oslos rolle som landets hovedstad sto mot argumenter for mer lokal orientering for byen (representantskapssak 27/1877). Også ifølge Aftenpostens morgenutgave 28. september 1877 var det en lang debatt over denne innstillingen da den ble behandlet i formannskapet. Det var særlig diskusjon om det å kalle opp gater etter «Stifter og Distrikter». Selv om dette forslaget falt i 1877, kom disse navna inn for fullt i den store gatenavnsdåpen i 1879.

Det kan virke som de fleste historiske og nasjonalistiske navn holdes aktivt tilbake i denne perioden, selv om noen få slipper gjennom. Det var borgerskapets verdier som ble uttrykt i gjennom de memoriale gatenavna. Legatstiftere, grever, professorer, statsråder, rådmenn,

biskoper og andre personer som kan knyttes til samfunnets elite i samtiden, ble brukt i memorialnavna.

Selv om det vi i dag betrakter som typisk nasjonsbygging, er lite synlig i gatenavna fra før 1895, kan datidens navngivning også forstås som en slags nasjonsbygging. Det er ikke utenkelig at den unge nasjonen ville vise seg som mer etablert enn den kanskje i realiteten var, gjennom å hedre og framvise samtidens egne statsmenn, biskoper, kunstnere og ikke minst akademikere. Videre er presiseringen av Christiania som landets hovedstad uttrykt gjennom svært mange gater oppkalt etter byer og ulike geografiske områder fra hele landet. Denne oppkallingen etter geografiske navn fra andre deler av landet ser ut til å avta etter 1895.

5.1.3. Gatenavn som protest mot unionen med Sverige

Det er bare en håndfull gatenavn som opplagt kan leses som en politisk protest mot unionen med Sverige. Dette er likevel et politisk prosjekt det er mulig å isolere fra andre mer vage verdi- og ideologirelasjoner i navna, slik at jeg velger å omtale dem spesielt, selv om det dreier seg om få navn.

Både Bjørnson og Ibsen engasjerte seg i kampen for at Sverige-Norge skulle støtte Danmark mot Preussen i den andre slesvigske krigen i 1864, begge som representanter for en skandinavistisk bevegelse som var aktuell i samtiden.

På Grünerløkka ble det i 1864 vedtatt tre gater etter de norske offiserene Rye, Schleppegrell og Helgesen, som alle deltok i den første Slesvigske krig i 1847-51, både Rye og Schleppegrell falt i denne krigen. Det er også verdt å merke seg at disse tre offiserene nektet å la seg innordne i den norske hæren under svenskekongen etter 1814, og det er derfor de kjemper for Danmark i 1847. Heltestatusen til disse tre var trolig godt kjent i Norge både før og etter 1864. På 1870-tallet ga Bestyrelsen for det Norske Selskab for Folkeopplysningens Fremme Otto Vaupell i oppdrag å skrive «[...] Livs-Skildringer af de de tre berømte Nordmænd: Rye, Schleppegrell og Helgesen.» (Vaupell 1875). Noe som indikerer statusen til disse tre på denne tiden.

Det er altså liten tvil om at disse tre offiserenes innsats var kjent i samtiden, det er vanskelig å tenke seg at denne navngivingen var noe annet enn en protest mot at Sverige-Norge ikke

sendte støtte til Danmark i 1864. Komiteen trådte ikke sammen før etter at Stadskonduktøren sendte sin oversikt over gater som manglet navn i desember 1863. Samme måned publiserte Ibsen sitt dikt *En Broder i nød*, med en tydelig oppfordring om å støtte Danmark. Stortinget vedtok i mars 1864 at Norge ikke skulle støtte Danmark og den 30. juni leverer komiteen sin innstilling til magistraten.

Å sende støtte til Danmark var noe opinionen i samtiden var opptatt av, og det må nødvendigvis ha blitt opplevd som et betydelig politisk signal nettopp i året 1864 at Rye, Schleppegrell og Helgesen fikk sine gater på Grünerløkka. Men jeg har ikke funnet noen kilder som uttrykker at disse vedtakene var en aktiv politisk protest fra byens myndigheters side. Det er likevel nærmest utenkelig at komiteen, formannskapet og til slutt representantskapet, ikke har vært oppmerksomme på at disse navna kunne bli oppfattet som opponering mot regjeringens beslutning. Det er verdt å merke seg at den regjerende kong Karl XV var uenig med både sin svenske og norske regjering i denne saken og ønsket å hjelpe Danmark. Selv om det er lett å tolke et ideologisk motiv inn i disse vedtakene kan det være usikkert om det var noen egentlig protest mot unionen. Men en protest mot regjeringens beslutning og en støtte til Danmark som broderfolk, kan det tolkes som.

I 1874 vedtas Krebs's Gade, etter oberstløytnant Andreas Samuel Krebs som i første omgang utmerket seg i krigen mot Sverige i 1808-09, og som senere ledet den eneste norske militære enheten som klarte å slå svenskene tilbake på Matrand og Skotterud i 1814. Han fikk til og med tilnavnet «Helten fra Matrand». Selv om han i motsetning til Rye, Schleppegrell og Helgesen sverget troskap til den Svensk-Norske kongen etter 1814, er det hans bedrifter mot svenskene i 1814 han fortsatt huskes for da når han fikk et memorialnavn i 1874, noe som også kom til uttrykk da Matrandveien ble vedtatt i 1896.

I 1879 vedtas den gatenavnsendringa som i mine øyne virker som den mest uhørte unionsprotesten. I forbindelse med den store byutvidelsen i 1878 ble det kartlagt hvilke gatenavn i det tidligere Aker som måtte skiftes ut fordi de ligner på eksisterende navn i Christiania. Dette gjøres rett og slett av praktiske grunner, for å unngå forveksling.

Uten at det fremkommer noen begrunnelse for det, vedtok representantskapet at en gate i Aker som fra før hadde navnet Carl XV's Gade, skulle få det nye navnet Sorgenfrigaden etter en løkke den passerer. Dette var bare sju år etter at Carl XV døde og opphørte å være Norges

regjerende monark.

En dememorialisering, altså det å fjerne et eksisterende minnesmerke, kan ofte bli en sterkere ideologisk markering enn det å sette opp et minnesmerke. Da er minnesmerket etablert offisielt og en del av et eksisterende felles minne. En offisielt vedtatt dememorialisering uttrykker at den personen memorialnavnet er gitt etter, har gjort seg uverdigg den hederen som først var gitt. Signalet i denne saken er at Carl XV aktivt skal tas ut av det kollektive minnet og glemmes, at det har skjedd noe som gjør ham uverdigg en gate i Christiania.

Den eneste gata i daværende Christiania som er i nærheten av å kunne forveksles med Carl XV's Gade er Carl Johans Gade, men det er vel opplagt at denne forvekslingsfaren ikke er særlig påtrengende. Det virker derfor uhørt at en person som var regjerende monark bare sju år tidligere skulle slettes fra sitt gatenavn i landets hovedstad. Uansett hva som var intensjonen bak vedtaket, ligger det ligger likevel oppe i dagen å tolke dette som en protest mot den svenske kongemakta.

Den noe pussige hederen som gis Carl XII i 1874 kan også tolkes som en unionsprotest, men ikke helt åpenbar riktignok. I utgangspunktet virker det underlig å oppkalle en gate etter en konge som i sin samtid var betraktet som en fiende av Norge og som faktisk beleiret byen. Stedet som er valgt for memorialnavnet blir valgt fordi det var der han bodde under denne beleiringen, og som på navngivningstidspunktet lå i et temmelig fattigslig strøk. Dette burde ikke være noe makthaverne gikk inn for å minnes. Hvis man derimot inntar det perspektivet at Carl XII var en svensk konge som ble drept av en norsk kule, som i tillegg gis et minnesmerke i byens slum, da gir det en slags politisk mening likevel. Igjen, selv om vi ikke vet noe sikkert om intensjonen bak navngivingen, er det fullt mulig å oppfatte dette som opponering mot Sverige.

Jeg har likevel ikke klart å finne det eksplisitt uttrykt i noe referat eller vedtaksdokument at navngivingen av en eneste gate er motivert av motstand mot Sverige, selv om forhandlingen ved navngivingen av Matrandgata på Rodeløkka er veldig nære. I forhandlingene i representantskapsmøtet den 26. mars 1896 ble det en liten debatt rundt navnet Matrandgaden på grunn av likheten og forvekslingsfaren med Marstrandgaten som lå like ved. Protokollen sier følgende: «*Meier* gikk ud fra, at gaden var opkaldt efter den vundne seier ved Matrand. *Krog* vilde stemme for, at man istedet opkaldte Seierherren ved Matrand Oberst Krebs.

Fernley: Det Navn havde vi fra før. [...] *Eriksrud* sympathiserede med det foreslaede navn; men han frygtede for, at der kunde blive Vanskeligheder med Forvexling. [...]». Saken ble løst ved at man kalte den Matrandveien istedenfor -gaden.

Her er det altså liten tvil om at motivet for navngivingen er å hylle den eneste militære seieren de norske styrkene hadde over de svenske i forbindelse med unionens tilblivelse i 1814. Her var det enten slagstedet eller hærføreren som skulle minnes. Det er vanskelig å tolke dette som noe annet enn en uttrykt opposisjon mot Sverige.

Matrandgata ble bortregulert før den var blitt annet enn tegnet inn på kartet, men i neste gatenavnsdåp i 1901, er navnet tilbake på en annen gate like ved. Det synes altså ganske viktig å få dette navnet plassert på byens kart. Gata er ført inn på Oppmålingsvesenets kart over Kristiania fra 1900, men det ble aldri opparbeidet noen gate der den er tegnet på dette kartet. En skjebne som ble flere av gatenavna i 1901-vedtaket til del, på grunn av den økonomiske resesjonen som startet i 1900, det såkalte Kristianiakrakket.

Den neste gatenavnsaken var en omfattende dåp den 23. april 1914 der mange av de navna som ble vedtatt, men aldri opparbeidet til gater fra 1901-vedtaket ble gjenopptatt.

Matrandveien var ikke blant dem, enda det var nye navn som ble vedtatt både på Rodeløkka og i tilknytning til Krebs Gade. I 1914 var unionen oppløst og det er vel mulig at det ikke lenger hadde samme politiske effekt å minnes seieren ved Matrand. Det kan også se ut som de nasjonale verdiene som uttrykkes gjennom gatenavna har antatt en annen form i 1914-vedtaket enn den hadde på slutten av 1800-tallet.

5.1.4. Første politiske omveltning – nasjonsbygging og Venstre

Det som skjedde i representantskapet den 29. august 1895 avsluttet en lang epoke i byens gatenavngiving og startet en ny. Det forelå en innstilling på 74 nye gatenavn som var formet i tråd med tidligere trender for navngivingen. En rekke av nær fortids personer i statusposisjoner hadde fått memoriale gatenavn, en del lokale navn som for eksempel løkkenavn var brukt og navn etter andre norske stedsnavn ble brukt i de bydelene der dette allerede var etablert. Kun ett navn fra eldre norsk historie var kommet med, og det er ingen ringere enn byens grunnlegger Harald Hardråde som skulle få sin gate, etter en oppfordring i et brev fra borgeren G. Henriksen i 1890.

Den første representanten som tok ordet var venstremannen Ole Olsen Malm, som slaktet innstillingen og ville utsette hele saken. Han syntes ikke komiteen hadde vært heldig med valgene og sier at de bør bare ha to hensyn for øyet. Det første er å oppta navn fra vår historie som kunne styrke folkets historiske bevissthet «og dernest tage navne efter Mend, som havde gjort sig fortjente af Kommunen». Han syntes ikke personene som var valgt til memorialnavn var særlig betydelige. Han krevde at saken skulle avvises og behandles av en ny komité og at man kunne henvende seg til menn som Professor Gustav Storm og Nordahl Rolfsen «der maatte antages at kunne bringe i Forslag gode historiske navne». Det ble ikke mange protester til dette, men representanten Platou som hadde vært med på å forme innstillingen påpekte at blant annet antikvar Nicolaysen hadde sikret at de historiske forholdene var tatt hensyn til. Helt til slutt i debatten tar Malm ordet igjen og sier:

[...] Med Hensyn til Hr. Platous Bemærkning om, at Komiteen Havde været assisteret af Mænd, som havde Kjendskab til vor Historie, beklager Tal. [taleren, altså Malm] at han ikke havde kunnet finde spor deraf i dette Forslag. Navne som havde hat stor Betydning for vort Folk og dertil klangfulde Navne som Olaf Kyrre o. A., havde han ventet at se, men ikke kunnet finde. (Representantskapsak 47/1895)

Det som har skjedd fra komiteen settes til innstillingen leveres, er at partiet venstre har tatt over styringen av Christiania. Fra 1837 til 1895 hadde byens styre stort sett vært dominert av et lite miljø av spissborgere, men i 1895 ble representantskapet parti-politisert gjennom Venstres valgseier (Oslo byarkiv 2011).

Hele gatenavnsinnstillingen ble avvist. En ny gatenavnskomité ble opprettet og den nye innstillingen som ble levert i 1896, inneholder en rekke gatenavn som hedrer den norske historien. Men det var også mange navn som ble beholdt fra den forrige innstillingen, og en del nye navn etter legatstiftere, proster og professorer var også på plass.

Det kan nevnes at antikvar Nicolay Nicolaysen da hadde enten sittet i gatenavnskomiteen selv eller bistått komitéarbeidet, for samtlige gatenavnsinnstillinger fra 1864 til 1895. Han har hatt sin innvirkning på 654 av av byens gatenavn. Nicolaysen var en statlig arkivar og virket som arkeolog og middelalderhistoriker. Han har stått for mange av 1800-tallets utgravninger fra eldre jernalder og vikingtid, så det må vel kalles skjebnens ironi at hele denne epoken preges av få historiske navn og at den siste gatenavnsinnstillingen han får bidratt til blir forkastet fordi den inneholder for få historiske navn.

I representantskapsmøtet som diskuterer gatenavnsinnstillingen i 1896 gikk debatten særlig om hvorvidt man skulle bruke enkle eller doble navn på personene som skulle oppkalles. Det argumenteres med praktisk begrunnelse for at Olav Kyrres Gade isteden kan bli Kyrres Gade, og at Halfdan Svartes Gade kan bli Halfdans gate osv. Disse forslagene gjør at navna i mindre grad assosierer til sine historiske referanser, og Malm var naturligvis arg motstander, dette ville helt klart svekke den nasjonalistiske ideologien han ville tillegge navna, men venstreflertallet sørget for alle slike ikke-nasjonalistiske forslag falt.

Da debatten kom til gatenavnet Svoldergaden ble også ulike nasjonalistiske verdier satt opp mot hverandre. Representanten Meier var forundret over at man ønsket å kalle opp en gate etter et tappt slag. «[...] Olaf Trygvason fandt der sin Død [...] Ved Svolder kjæmpede Normænd i Fienders Rækker mod Normænd [...] imidlertid kunde det vel ikke være vanskelig at finde Navn paa vundne Slag.» (representantskapsak 29/1896).

Representanten Fernley svarte med å legge ned protest mot at ikke Svolder kunne oppkalles

Alle som [...] havde den Norske Histoie Kjær, vilde erindre, at Svolderslaget var en af de vakreste Bedrifter i vor Historie [...] Vi havde alle som Skolegutter følt Begeistring over Svolderslaget, skjønt det var tabt, saa at han ikke kunde skjøne, hvorfor man ikke skulle opkalde dette navn.
(representantskapsak 29/1896)

Meier svarte tilbake at det var nettopp fordi han har sin norgeshistorie så kjær at han har antatt sitt nasjonale standpunkt. «Dersom blot alle Nordmænd havde gjort det Samme var Tal. tilbøylig til at tro at, vi ikke nu vilde have staaet splittet ligeovenfor andre Folk som truer og haaner os.» Malm som tidligere har vist seg svært nasjonalistisk hadde heller ikke problemer med Svolder-navnet: «For ham hadde Svolder alltid staaet som et historisk Minde, og at Olaf Trygvason blev slagen og maatte bukke under for et overlegent Flertal, var ingen skam for vor Nation»

Men Meier virker nesten personlig indignert over dette forslaget: «Han saa en Skam for Nordmændene, naar at ved Svolder blev den norske Konge dræbt og hans Flaade beseiret » Han får også støtte av representanten Omholt som sier

Bjørnson havde udtalt at ved Svolder lagde Olaf Trygvason Norges Rige efter sig, og det gjorde han, fordi han ikke havde Ansvarfølelse som Konge, men alene en Vikinghøvdings Æresfølelse. Han tænkte mere paa hvad der kunde tage sig ud som Bedrift, end paa hvad, der var tjenelig for Rigets

Ved voteringen ble Svoldergaden likevel vedtatt med 32 mot 22 stemmer. Her var det åpenbart sterke nasjonale følelser i sving, med ulike former for nasjonalistisk ideologisk forankring. Men på tross av åpenbare sterke nasjonale følelser er ikke disse følelsene like sterkt knyttet til fornorskning av språket ennå. Da representanten Schultz foreslo at Orknøgaden og Færøgaden isteden skulle skrives Orknøygaden og Færøygaden, ble dette forslaget avvist mot tre stemmer.

Ved den neste gatenavnsinnstillingen i 1901 deltok fortsatt Malm i komitearbeidet. Har han fått med seg venstremannen og språkprofessoren Gustav Storm i komiteen. Storm leverte også et eget bilag til 1901-innstillingen om språkbruk og rettskrivning i de eksisterende gatenavna i Kristiania. Han innførte dermed et nytt element, nemlig språkpolitikk, i representantskapet, og det skulle vise seg å bli en betydelig slagmark for politisk strid på gatenavnsområdet i minst hundre år framover.

Gustav Storms bilag inneholder en del forslag til rettelser av skrivemåten i eksisterende navn, blant annet var han ikke begeistret for s-fuge i sammensetninger med andre stedsnavn som førsteledd. Han ville at Hortensgaden skulle bli Hortens Gade eller Hortengaden. Numedalsgaden skulle bli Numedals Gade eller Numedalgaden osv. Han var også motstander av den utbredte bruken av forfinede etterledd som terrasse, allé og kai.

Oslos Borgermester var på dette tidspunktet Hagbard Emanuel Berner, målmann og tidligere redaktør i Samlaget, og man skulle tro at Storms innspill skulle få støtte der, men Berner er mer opptatt av alle vanskelighetene det fører med seg å endre gatenavna, og støttet bare et forslag om å endre likelydende navn som Rosenberggaden og Rosenborggaden. Det ble en lang debatt over innstillingen i 1901 og den har klart fått skarpere tone enn tidligere.

Helt på slutten av dette møtet tok arbeiderpartirepresentanten Volla til orde for å oppkalle en gate etter sosialistpioneren Marcus Thrane, men sier han ikke en gang vil votere over forslaget fordi han anser det som lite sannsynlig at det skal gå gjennom. Allerede i den neste store gatenavnsedåpen i 1914 var Arbeiderpartiet blitt det største partiet og Marcus Thrane fikk sin gate i byen.

5.1.5. Andre politiske omveltning – Arbeiderpartiet

På grunn av økonomiske nedgangstider var det lite utvikling i Kristiania de første ti årene av det nye århundret, men i 1912 forelå det en ny reguleringsplan og i april 1913 forelå det en innstilling til nye gatenavn i tilknytning til reguleringsplanen. Da formannskapet behandlet denne innstillingen valgte de å la enda en gatenavnskomité gå gjennom hele innstillingen før de behandlet den. Denne nye komiteen leverte sine merknader til den første komiteens innstilling i september 1913 og formannskapet behandlet dette, setter sine beslutninger inn i den samme innstillingen før den går til representantskapet for endelig vedtak den 23. april 1914. Representantskapet måtte altså i noen tilfeller forholde seg til tre ulike forslag til navn på samme gate. Alle disse omstendighetene hang nok sammen med at den politiske sammensetningen i bystyret med framveksten av Arbeiderpartiet var blitt mer komplisert enn før.

Selv om det aldri uttrykkes direkte var det verdipolitiske skillelinjer mellom de to komiteene. Den første komiteens politiske representanter kom fra Frisinnede venstre (konservative utbrytere fra Venstre) og Høyre. Den andre komiteen var politisk representert med folk fra Arbeiderpartiet og Venstre. Ulikhetene i innstillingen fra de to komiteene bærer naturligvis preg av høyreverdier og venstreverdier.

Begge komiteene har latt innstillingen gjennomleses av universitetsbibliotekar og navnegransker Albert Kjær for at skrivemåtene skulle bli korrekt, og muligens for å gi et skinn av at politisert innhold er vasket bort av en nøytral part. Den andre og mer radikale komiteen hadde også laget seg et sett med regler og prinsipper for gatenavngivningen som de ønsket vedtatt som styrende for gatenavsarbeidet.

I tiden fra innstillingen sendes fra den andre komiteen og til den behandles i formannskapet har det vært valg, og den politiske sammensetningen har endret seg mot venstre. Da saken skulle behandles i representantskapet, kunne Arbeiderpartiet og Venstre gå sammen og danne flertall mot Høyre og Frisinnede venstre.

Den første som tok til orde i debatten er et forsmådd medlem av den første komiteen. Den andre komiteen hadde snedig nok, med sine forslag til generelle prinsipper, klart å utslette alle navn som var memoriale over kongelige eller nasjonale helter som Nansen og Amundsen. I tillegg hadde den første innstillingen navn som hedret det selvstendige Norge som

Søttendemaipassen, Syvendejuniplassen, Grundlovsgaten, Hirdmannsgaten, Odelsplassen og Grundlovsgaten. Alle disse hadde den andre komiteen foreslått endret. Arbeiderpartiet var på denne tiden erklært sosialistisk, 17. maifeiringen og dens symboler ble sett på som en borgerlig motsats til 1. mai og sosialistenes internasjonale fellesskap. Så når revisjonskomiteen har kommet opp med jordnære lokale navn som Krossbrekka, Krokkleiven og Sørenggaten isteden, lå det ikke så rent lite ideologisk motivasjon bak det, selv om disse navna i dag ser ganske nøytrale ut.

Hele debatten bar preg av at Arbeiderpartiet hadde funnet anledningen til å sette sine ideologiske merker på kartet. Hinlopenstræde ble avvist av arbeiderpartirepresentanten Petter Andersen fordi det var «Fremmed for arbeiderne dernede [...] ingen forstår hvad det skal betyde» (representantskapssak 169/1913-14).

I voteringene over forslagene fra de to komiteene falt de fleste endelige vedtakene ned i den første, mer konservative komiteens favør. Enkelte seire klarte likevel Arbeiderpartiet å få i dette slaget, og helt til slutt fikk de vedtatt Marcus Thranes gate med 36 mot 33 stemmer.

Neste større dåp kom i 1923 med 49 navn på lista. Representantskapet hadde skiftet navn til bystyret og var nokså jevnt politisk sammensatt. Høyre og Venstre har ett mandat mer enn Arbeiderpartiet og Sosialdemokratene, det kristne Avholdspartiet er på vippen med to mandater. Det var ingen nye trender i denne innstillingen som gjør at den utmerker seg når det gjelder ideologiske funksjoner i navna, men en hel del navn var foreslått oppkalt etter sosialister eller arbeiderpartimenn. Noe som egentlig er ganske naturlig så lenge Arbeiderpartiet allerede ved to valg har vært det største partiet og i 1923 var det nest største partiet i bystyret.

Språkpolitisk var dette vedtaket av en symbolsk betydning, fordi det var første gang vi fikk en konflikt mellom -en og -a endelse i et gatenavn. Det var Graabeinsletten eller Graabeinsletta som skulle navngis. Høyrerepresentanten Nils Vogt sa i sitt innlegg at man ikke kan forlange at de som sier *gaten* skal bo i *gata*, men han forlangte faktisk samtidig at de som sier *gata* skal bo i *gaten*.

Mer interessant er det når han hevdet at hvis vi først begynner å kalle gatene *gata* der de sier *gata* og *gaten* der de sier *gaten* «saa faar vi dette skillet mellom østkant og vestkant»

(bystyresak 78/1923-24). Han kan altså forstås dit hen at det er språket som skaper skillet, og ikke skillet som gjør at man har ulikhetene i språket. Han ilegger altså gatenavna stor vekt som verdibærende elementer i lokalsamfunnet. Da det endelig kom til votering ble Graabeinsletta vedtatt med 45 stemmer noe som betyr at minst en høyremann må ha stemt på dette og Kristiania fikk da sitt første gatenavn med -a endelse i et hunkjønnssetterledd.

I tillegg er det flere interessante innlegg i debatten om flere gater oppkalt etter sosialister. Selve innstillingen bærer preg av at Arbeiderpartiet har fått innflytelse på navnevalget for et utvalg navn, og i slike debatter er det sjelden representantene peker direkte på de politiske verdiene navna bærer enten de argumenterer for eller mot et navn. Men i denne debatten ble ideologiene holdt opp i lyset.

Sosialdemokratenes Randolph Arnesen var både grov og vittig i sitt innlegg, som også gir helt klare ideologiske motivasjoner for både egne og motstandernes holdninger i navnesaker. Det er et svar på representanten Kornelius' forslag om å oppkalle en prest.

[...] jeg mente at Kyrre Grepp fortjente et minde her i byen, men da fikk de konservative medlemmer av navnekomiteen en sand rædsel og viste ikke sine arme raad, og efter at de hadde studert paa det og sovet paa det i 8 dage, kom de dragende med presten Gustav Jensen. Jeg vil gjerne fortelle Pastor Kornelius at prestene bruker de naar de er i ytterste nød og trues med at faa en radikalers navn knyttet til en av vore gater. [...] Jeg har siddet i navnekomiteen og stemt for baade biskoper og prester jeg, jeg har ikke lagt noen politik i det: men da skal virkelig prestene her i bystyret ikke komme dragende med flere prester, naar vi skal ha vedtat de navn som vi har interesse av. (bystyresak 78/1923-24)

Her ser vi også hvordan Arnesen oppfatter gatenavngivinga som politisk gi og ta. Når de konservative får noen av sine navn, skal også venstresiden få noen navn. Det indikerer i hvert fall at han har klart for seg at noen gatenavn hører til på høyresiden, noen på venstresiden, dermed knytter han også ideologien til dem, selv om han også sier at han ikke har lagt politikk i det.

Det var likevel arbeiderpartirepresentanten Aamot som pekte på den store elefanten i bystyresalen den dagen. «Det eneste argument [Mot Lasalles gate] er vel det som hr. Berger ikke nevnte, men som han i grunden mente, at Lasalle var socialist, og en socialist vil man paa død og liv ikke ha opkaldt en gate efter»

5.1.6. Språkpolitikk

Den lille debatten om Graabeinsletta eller -sletten var bare en liten opptakt til de som kommer

tre år etter, for denne gangen er det ikke nye gatenavn som skal vedtas. Overgangen fra *gaden* til *gaten* som formannskapet utførte i 1912, gikk helt smertefritt for seg, uten engang å involvere representantskapet. Men framover skal det vise seg at språklige forhold skal få mye større politisk oppmerksomhet.

Den 11. februar 1926 behandlet bystyret saken *Gatenavnenes skrivemåte*. Innstillingen til dette vedtaket inneholder en liste over alle byens gatenavn slik de var skrevet fram til vedtaket og ved siden av er det fire tabeller med forslag til skrivemåter. To forslag fra ulike administrative enheter i kommunen, samt et forslag fra høyremannen Nils Vogt og et forslag fra arbeiderpartiets professor Edvard Bull. I tillegg har Oslo Mållag sendt et brev til bystyret med en liste over alle byenes gatenavn skrevet slik de anbefaler skrivemåten «i samhøve med det levande folkemålet i byen». Det forela altså fem ulike forslag i innstillinger til dette vedtaket.

Professor Bull kommenterte at han i prinsippet var enig i mållagets standpunkt, at det var på tide å få gatenavna i overensstemmelse med det levande folkemålet i byen, men hevder likevel at forslaget til mållaget har tatt mer hensyn til «det offisielle landsmål enn til byens levende mål.» Bull selv tok til orde for at man skulle skrive gata istedenfor gaten, og til dette kommenterte høyremannen Nils Vogt at det «vil være en tribut til den vrangforestilling at det vulgære er enstydig med det demokratiske» (bystyresak 110/1925-26)

Mållagets forslag dreier seg i hovedsak om bruke a-endelse for bestemte hunkjønnssettledd. Noe som ble for radikalt i 1925, men bare 13 år senere ble gatenavna vedtatt nesten sånn som mållaget har foreslått her. Mållaget foreslår på samme måte som Gustav Storm gjorde i 1901, og reguleringsjefen her i 1925, å fjerne s-fugen i de aller fleste gatenavna med et geografisk navn som forledd. Denne forestillingen om at s-fugen er unorsk, ser ut til å gå igjen i gatenavnsdebattene, og fortsatt er det mange gater i Oslo mangler fuge på grunn av dette, f.eks. Finnmarkgata og Hedmarkgata og Opplandgata. Det er sannsynlig at det lå en ideologisk språkpolitisk holdning til grunn for dette synet på s-fugene, at de var unorske fordanskninger.

Høyresiden var sterkt imot de språklige endringene som ble foreslått og representaten Vogt uttrykte det slik: «Det foreligger efter mitt skjønn ingen grunn for bystyret til dessuaktet å støtte en bevegelse, utsprunget av den fattige idé, at vår nasjonalfølelse trenger til å avstives

ved å overføre gatesproget til gateskiltene.» (bystyresak 110/1925-26)

Ved avstemmingen i bystyret i 1925, var det slik at Arbeiderpartiet, Sosialdemokratene og Kommunistens til sammen hadde 41 representanter, mens Høyre og Avholdspartiet hadde 43. Diskusjonen handlet nokså enkelt om hvorvidt riksmålet som skulle ligge til grunn for gatenavna, eller om de skulle skrives «i det vesentlige overensstemmende med den stedlige uttale» (bystyresak 110/1925-26).

Til tross for at det for noen navns del forelå fire alternative skrivemåter i innstillingen, ble det en relativt kort debatt i bystyret og i voteringen var det bare Arbeiderpartets 33 representanter som stemte for å følge folkemålet. Blant bystyrerepresentantene viser debatten også at s-fugene har støtte på tvers av partiskillene, og flere tar til orde for at det de kaller *vellyds-s* hører hjemme i Oslo-språket.

2. mars 1932 nedsatte formannskapet byens første permanente gatenavnskomite, alle øvrige komiteer har blitt nedsatt for å avgi en enkelt innstilling. Denne komiteen av 1932 skal løpende forholde seg til og innstille forslag til gatenavn som skal behandles av formannskapet, før en eventuell bystyrebehandling. Komiteen besto av fire bystyrerepresentanter samt forfatteren Oskar Braaten. Lederen av komiteen ble høyremann og senere ordfører Rolf Stranger.

Innstillingene fra denne komiteen ser ut til å være gi og ta mellom høyre og venstrekreftene i den. Det var Høyre som hadde formannen i komiteen, men etter valget i 1934 hadde Arbeiderpartiet fått rent flertall i bystyret, og det ble vedtatt at Krogsrud og Seips ordliste kunne brukes som retningsgivende for skrivemåten av gatenavn. I praksis ble da vedtaket om bruk av riksmål fra 1926 tilsidesatt, og gatenavnskomiteen ble gitt anledning til å innstille gatenavn med a-ender i bestemte hunkjønnsord.

I 1936 har Tryvannshøgda blitt til Tryvasshøgda på kartet, og da skøytestadionet der oppe skulle få navn, våknet de politiske holdningene knyttet til folkemålet. Det var særlig sosialisten Sundt som argumenterte for at «vass» skulle være den rette betegnelsen, med utgangspunkt i et forslag fremsatt av Oskar Braaten fra komiteens side. Det var likevel liten støtte i bystyret for folkemålsvarianten «Tryvass», og selv om det var 43 arbeiderpartirepresentanter og 3 fra sosialistisk folkeparti i dette bystyret, ble det bare 5

stemmer for at stadionet skulle hete Tryvass stadion, mot 79 for Tryvann stadion. Nå hadde nok ikke vass noen støtte i i datidens Oslo-språk, slik at sosialistenes støtte til denne varianten kan betraktes som en verdipolitisk støtte til folkemålsideologien som på denne tiden også var knyttet til den politiske venstresiden. Denne tilknytningen var tydeligvis ikke like sterk når det kom til et praktisk vedtak på, bokstavlig talt, hjemmebane.

I 1938 ble alle byens gatenavn vedtatt på nytt, tilpasset den nye rettskrivningen. Hele innstillingen med samtlige gatenavn i Oslo ble sendt til gjennomgang av daværende universitetsrektor Didrik Arup Seip og hans ordbokmedforfatter rektor Krogsrud. De gjorde relativt mange rettelser i navnelistene, og særlig satte de tilbake mange s-fuger som var blitt færre og færre siden Gustav Storm hadde sine første utfall mot dem i 1901. Seip foreslo å sette inn fuger der de hørte hjemme, og viser i et brev til en lengre utredning som er skrevet av Ragnvald Iversen i Maal og minne i 1924 om fugeformativene.

I 1938 fikk Arbeiderpartiet igjen rent flertall i bystyret og da gatenavnskomiteen fikk i oppdrag av formannskapet å bringe byens gatenavn i samsvar med den nye rettskrivningen, var det fåfengt for motstanderne å mukke. Vedtaket der gatenavna får konsekvent a-ender, ble gjort i desember 1938, allerede før den nye rettskrivningen begynte å gjelde, den 1. januar 1939.

Selv høyres representanter virket noe resignerte i denne saken. Rolf Stranger selv påpeker at «endelsene som enkelte har rygget noe tilbake for, er obligatoriske, så vi har ganske enkelt jevnført de nye endelsene med dem som er besluttet av Stortinget.» Rektor Koppang fra Høyre sier «For mitt eget vedkommende vil jeg ha sagt at de ikke alltid er etter min smak. Men det er ikke noen vei utenom; en må være lojal, når Stortinget har gjort dette vedtak.» (bystyresak 67/1938-39)

5.1.7. NS-navngivingen under krigen

Hele det som fram til 1948 var Aker kommune er blitt til dagens Oslo, men jeg har likevel valgt å ikke omtale gatenavngivingen i Aker så langt. Det er flere grunner til det, men først og fremst er det fordi Aker først fra 20-tallet har hatt en egen gatenavnskomité og før 1912 hadde gatene i Aker bare nummer. Vedtakene har også blitt gjort av kommunens formannskap, ikke representantskapet, og dermed foreligger det ikke referater fra politisk behandling. Det

finnes noen arkiverte «skrivelser» til og fra gatenavnskomiteen i Aker kommune, men ingen referater fra politiske debatter der det er mulig å se ideologisk argumentasjon for navngivingen.

I byarkivets arkivbokser fra gate- og veinavnskomiteen i Oslo, finnes ikke dokumenter fra krigen. Derimot i Aker, som har så lite gatenavnsaktivitet før krigen, er det mer aktivitet under krigen.

I en periode fra juli 1942 til februar 1943 er stor aktivitet knyttet til memoriale navn fra NS' side. Det er ikke bare snakk om memorialnavn etter falne soldater fra Østfronten, men også dememorialisering av navn som passet dårlig med NS-ideologien. I første omgang skulle det gå ut over navn knyttet til det norske kongehuset. Prinsessealleen, Astrids vei og Haralds vei, ble alle foreslått omdøpt til å oppkalles etter falne frontkjemper. Men også Ullernchausseen med sitt fransklingende etterledd, falt ikke i smak hos NS. De to veiene som til slutt faktisk ble omdøpt var Ullernåsen og Monolitveien, uten at det foreligger åpenbare årsaker til at NS av ideologiske grunner skulle ønske akkurat disse navnene fjernet. Grunnen til at disse veiene ble endret var vel heller at de ble betraktet som betydelige nok til bære de falne frontkjempernes navn.

Det kan virke som at dette med å NS-tilpasse memoriale gatenavn er noe en fungerende NS-fylkesfører, John Thronsen, i Stor-Oslo fylkesorganisasjon var spesielt opptatt av. Den 22. juli 1942 skriver Fylkesmannen i Oslo og Akershus til ordføreren i Aker kommune at NS' fylkesfører har gitt ham i oppdrag å gi samtlige ordførere pålegg om «omdøping av gater og veger etter norske soldater som er falt i kampen mot bolsjevismen [...]». Fylkesmannen siterer NS-fylkesføreren videre «Jeg finner at adskillige av de gate- og vegnavn som nu blir brukt, med fordel kunne byttes. I Oslo har vi f.eks. Kongensgt., Dronningensgt., Kronprinsensgt. o.s.v.». Vedlagt følger en oversikt over 42 norske soldater som har falt på den tyske østfronten, med detaljer om omstendighetene rundt dødsfallet og hvor de kom fra i Norge.

28. juli 1942 forelå det en liste på 13 gatenavn der flere nyregulerte veier ble foreslått oppkalt etter frontkjemper, men NS-fylkesføreren John Thronsen returnerte forslaget til kretsføreren i Aker med bemerkning om at falne frontkjemperes navn bare skal knyttes til «sentralt opparbeidete veier og gater som går gjennom bebygget strøk.» De nyregulerte veiene var altså ikke betydelige nok.

Samtidig har forslaget om å omdøpe Ullernchausseen etter en frontkjemper til Per Wangsvei, blitt avvist og veien isteden fikk den navet Store Ringvei, den franske chausseen fikk de altså fjernet. Det foregikk en del brevveksling fram og tilbake mellom NS-ledere og Aker kommune angående veier oppkalt etter frontkjemper, men siste brev i denne saken er datert 23. februar 1943, der fylkesføreren skriver tilbake til kommunen om en gruppe veier, at ingen av dem bør gis navn etter falne frontkjemper.

Allerede senere i 1943 og ved flere anledninger under krigen ga Aker kommune navn til nye veier, men det var aldri mer snakk om at man skal ta falne frontkjemper i betraktning ved navngivingen.

Det var likevel to veinavn som ble stående igjen etter denne aktiviteten. 23. november 1942 vedtok Aker kommune at Ullernåsen skulle få navnet Walter Eiaas vei og Monolitveien skulle gis navnet Paal Sindings vei. Begge var oppkalt etter falne norske soldater fra den tyske østfronten.

Hele denne aktiviteten som dreide seg om å gi memorialnavn etter falne frontkjemper, reiser enkelte spørsmål som jeg ikke tar meg plass til å undersøke nærmere her. Hvorfor stopper dette så brått, etter bare et halvt års hektisk aktivitet? Det kommer klart fram at oppfordringen har gått til alle ordførerne i Oslo og Akershus, så hvorfor finnes det ikke spor av denne aktiviteten i Oslo kommunes arkiver?

Relativt raskt etter krigen settes formelle tiltak i verk for å kvitte seg med navn som kan ha ideologisk tilknytning til nazismen.

Bare tre uker etter freden, den 29. mai 1945 mottok veinavnskomiteen i Aker et brev fra teknisk rådmann med forslag om å beholde navnet Monolitveien på «vei nr. 7» og komiteen fører videre i protokollen «Angeående navn på vei 2928 i Ullernåsen utsettes saken i påvente av svar fra godseier Løvenskiold». Det er her snakk om de to gatene som under krigen fikk navn etter falne frontkjemper. 15. mars 1946 vedtok formannskapet at Monolitveien skulle få tilbake sitt gamle navn. Det finnes også innspill om at tyskklingende navn bør bort etter krigen og dermed ble Keiser Wilhelms vei omdøpt til Holmenkollveien.

Man får her inntrykk av at navna som ble vedtatt under krigen ikke er anerkjent av komiteen. Ingen av dokumentene angående disse omdøpingene nevner navna de ble gitt under krigen. Det er likevel helt åpenbart at dette utelukkende handler om at navna forbindes med naziverdier, for navnet Vinkelveien, som ble vedtatt samtidig med de to frontkjempervnavna, har hele tiden hatt status som offisielt navn, vedtatt i 1943. Det var altså ikke formalitetene rundt selve navnedåpen som ikke ble anerkjent av etterkrigspolitikerne, men innholdet i navna.

Også etter krigen var det stor forskjell på hvordan kommunene Oslo og Aker håndterte memoriale gatenavn. Dette blir en korrigering til Ole-Jørgen Johannessens artikkel om dette emnet i *Namn og nemne* 25, der han feilaktig hevder at Oslo kommune vedtok navn etter krigsofre like etter krigen (Johannessen 2008). Aker kommune vedtok memorialnavn etter helter og motstandsfolk fra krigen de første årene etter krigen, men i Oslo forekommer ingen gatenavn til minne om helter, rett etter krigen. Sigurd Johannesens vei, Kåre Røddes plass, Kristian Auberts vei, Ole Moes Vei, Ansgar Sørliens vei, Kyhns vei er alle veier som har blitt oppkalt etter falne under krigen av Aker kommune i løpet av 1946 og 1947.

I 1947 har gatenavnskomiteen i Oslo fått 37 nyregulerte gater å navngi. De aller fleste ble utsatt i påvente av sammenslåingen med Aker kommune året etter, men det er likevel påfallende at de ikke har foreslått en eneste gate oppkalt etter noen som falt under krigen. Det var fortsatt Stranger som ledet gate- og veinavnskomiteen, og innledningsteksten i 1947-innstillingen tok opp igjen tråden fra 1938 om rettskrivningen og navnssettingsprinsipper komiteen ønsket vedtatt. Da saken ble behandlet i bystyret, var det ingen innspill om å gi memorialnavn etter noen som falt under krigen.

Rolf Stranger uttrykker første gang sin holdning til dette i bystyremøtet den 14. desember 1951 «[...] så er det fordi navnekomitéen etter inngående behandling har funnet at det ennå var riktig å se tiden an og ikke at vi i navnekomitéen kom med forslag for å minnes folk som gjorde en betydelig innsats under krigen, og som ble krigens ofre.» (bystyresak 106/1950-51)

Man skal ikke glemme at dette ble framsatt av en konservativ politiker. Selv om han på ingen måte har støttet NS eller nazistene under krigen, er det en kjensgjerning at flesteparten av motstandsfolkene befant seg på politisk venstreside, mange var også kommunister. Debatten

om minnesmerker over kommunistiske motstandsfolk fra krigen pågår fortsatt, og den holdningen som Stranger her uttrykker, kan også ha vært ganske komfortabel for en høyremann, så han slipper å ta politisk stilling til flerfoldige memorialnavn etter radikale motstandsfolk.

5.1.8. Gate- og veinavnskomitens tid 1948-1987

I forbindelse med sammenslåingen av kommunene Oslo og Aker i 1948 hadde tekniske etater identifisert nesten 100 navn i de to kommunene, som var så like at de ene burde skiftes ut. For første gang i historien er komiteen blitt en fast politisk komité, der representanter fra bystyret velges til å sitte. En kort periode før krigen, etter at Oskar Braaten døde i 1939, besto gate- og veinavnskomiteen bare av bystyrepolitikere. Einar Gerhardsen ble satt inn i Braatens sted, men denne komiteen rakk aldri å sende fra seg noen innstilling før krigen kom.

Den nye gatenavnskomiteen fra 1948 ble satt sammen av politikere fra både tidligere Aker og Oslo, men Rolf Stranger ledet den fortsatt. Den slet med samarbeidsproblemer i starten, men fikk i 1952 vedtatt et sett med prinsipper for navnssetting av gater, veier og plasser. Disse prinsippene hadde Rolf Stranger ivret for å få vedtatt helt siden 1932. Dette er første gang det formelt blir vedtatt et sett med regler for gatenavngivninga i byen.

Navnssettingsprinsipper vedtatt 1951

1. Navnssetting av gater, veier, plasser m. v. Skal knyttes til eller være et minne om
 - a) Stedegne og hevdvunne navn, gårdsnavn husmannsplasser o.l.
 - b) kjente personer og steder
 - c) Oppbygging, innflyttingen og den kulturelle utviklingen av bydelen
2. Hovedregelen bør være at navn på personer som er i live ikke nyttes som gate- eller veinavn.
3. I regelen bør navnssettingen få den form som er i samsvar med Oslo bymål f. eks. brua, brygga elva, havna, løkka, myra, sletta, trappa, øya m. fl.
4. Gate- og veinavn av samme kategori må ikke spres, men mest mulig bli samlet i samme strøk. En bør unngå å bruke gate-og veinavn som kan forveksles med navn som tidligere er gitt.

Disse reglene ble ikke endret før i 1987. Endringene som skjedde i 1987 besto av at punkt 3 om bruk av Oslo bymål ble fjernet, og en regel om at navn ikke kan endres uten å ha betydelig praktisk ulempe ble satt inn. Denne endringen kan ses i sammenheng med 1981-rettskrivningen som åpnet for mer bruk av konservative former i offisielt språk, men det ville heller ikke skjedd uten at høyresiden hadde solid flertall i Oslo bystyre i 1987.

De gatenavna som blir innstilt til gatenavnsvedtak etter krigen inneholder færre memorialnavn

enn før. Det er tydelig at komiteen hadde vanskelig for å finne konsensus, både innad i komiten og mellom komiteen og formannskapet. De aller fleste navna som innstilles kan oppfattes som ganske nøytrale, og Rolf Stranger sa selv at han håpet de hadde funnet fram til nøytrale navn i bystyremøtet 2. februar 1951 (bystyresak 06/1950-51).

Når det ser ut til å bli færre memoriale navn og en tendens at navna bærer svakere politiske valører i tiden etter krigen, kan måten sakene behandles på være en del av forklaringen. Det kan virke som det å finne konsensus på gatenavnsområdet var blitt viktigere. Hvis det var dissens over et navn, eller dersom enkeltrepresentanter protesterer mot det, ble det ofte først votert over om navnet bare skulle sendes tilbake til komiteen for ny behandling, istedenfor å gjøre et vedtak med kampvotering og knapp margin, slik det ofte var i første halvdel av århundret.

Det forholdet at det var en permanent gate- og veinavnskomité var nok også med på å gjøre navna litt mer duftløse. Det var lett for bystyret å vedta en utsettelse og ny behandling så lenge det sto en komité klar til å håndtere saken. Dette ville igjen påvirke komiteen til å komme med innstillinger som ville møte minst mulig motstand ved behandlingen. I tidligere år hadde man måttet gå i gang med å nedsette en ny komité eller vente til neste gatenavnsdåp, hvis et navnevedtak ble utsatt i bystyret.

Det er likevel mulig å analysere en ideologisk trend bak dette navngivningsskiftet vi kan se etter krigen. Det er navn etter det nære og håndfaste som gjør seg gjeldende, det er en fornemmelse av sosialdemokratiets enkle hverdagslighet i dette. Navn som Granittveien, Radarveien, Slireveien og Vannstoffveien er typiske for tiden.

Etter flere gatenavnsaker fra 1952 til 1954 der få navn ble vedtatt og komiteen fikk forslagene tilbake både tre og fire ganger, ble det en stor gatenavnsak som var den første saken på dagsorden den 12. mai 1955. Innstillingen til saken var en fullstendig liste over alle byens gatenavn, noen med nye skrivemåter, og alle navnedubletter som ble identifisert ved sammenslåingen i 1948 hadde nå endelig fått nye navneforslag. Dette vedtaket er fortsatt det som er gjeldende for de fleste av byens gatenavn.

Litt oppsiktsvekkende var det da høyrerepresentanten Lindemann tar opp til votering at -en- endelse skal gjennomføres istedenfor -a på alle navn med bestemt hunkjønnsetterledd, og bare

to representanter støttet forslaget. Det var med andre ord, mer eller mindre tverrpolitisk støtte for de gjennomførte a-endelsene, for bystyret hadde i alt 43 representanter fra Høyre, Venstre og Krf dette året (1955).

Den faste politiske gate- og veinavnskomiteen og vedtatte gatenavnsinstrukser ga en tid med ordnede forhold. Det mest bemerkelsesverdige med gatenavngivningen i denne perioden er at det i liten grad var noen sterk og synlig politisk verdiforankring i navna. Det er også klart at den faste gate- og veinavnskomiteen arbeider mer systematisk enn de gjorde før krigen. Når områder skal bygges ut og flere nye navn skal gis i et område, henter den inn forslag fra lokale historielag og velforeninger. Når det gjaldt memorialnavn arbeidet komiteen med en venteliste for personer som skulle få gate oppkalt etter seg. Dette førte til at også memorialnavna ble gitt etter et slags kontrollert rettferdighetsprinsipp, og ikke i samme grad etter politiske maktforhold på vedtakstidspunktet.

I perioden fra 1948 til 1987 er det likevel mange svært lange gatenavnsdebatter, men uten at det er så lett å få øye på de overordna ideologiske linjene i navngivinga og uten at ideologiske tendenser i navngivinga på noe tidspunkt tar en ny kurs.

5.1.9. Bydelene får makta i 1987

I forbindelse med bydelsreformen som ble gjennomført i 1987, legges vedtaksmyndighet for navngiving av gater til bydelen, men bystyret beholdt vedtaksmyndighet for gater i sentrum og vedtaksmyndighet for endring av eksisterende navn. Generelt er det ofte slik at politikken blir mindre knyttet til ideologiene jo mer lokal den blir, men undersøkelser av dette har jeg valgt å la ligge i denne oppgaven.

Av mer byomfattende interesse som ideologisk navngiving i perioden etter 1987, har vi hatt debatten om omdøping av Karl Johans gate, forslaget om å navngi en plass etter Knut Hamsun, Bydel Frogners forslag om endring til -en-endelser og Bydel Grünerløkkas nylig vedtatte kvinnenavn.

Prosjekt gatenavn ble opprettet i 2008 og skulle blant annet utarbeide ny instruks for gatenavnsettingen i Oslo. Prosjektet har bestått av et utvalg språk- og navnefaglige medlemmer fra stedsnavntjenesten og språkrådet, samt kommunens egne representanter.

Prosjektet ble avsluttet 7. november 2011, og som tidligere nevnt satt jeg selv i prosjektet som en av kommunens representanter. Det er lite trolig at forslagene fra prosjektet får vesentlige ideologiske implikasjoner, men dersom forslagene fra prosjektet skulle resultere i en endring i plasseringen av vedtaksmyndigheten, vil det helt klart kunne få ideologiske konsekvenser på navngivingen.

5.2. Synkrone funn av holdninger til gatenavn

Fra 26.04 til 30.06 2011 var spørreundersøkelsen om gatenavn i Oslo åpen for å ta i mot svar. Spørreundersøkelsen var elektronisk og ble gjennomført med spørreundersøkelsesverktøyet QuestBack. Det har totalt kommet inn 557 ulike responser på undersøkelsen, men ingen enkeltspørsmål har mer enn 549 respondenter. 13 har blitt avvist enten fordi de ikke har samtykket til å svare, fordi de er under 18 år eller fordi deres tilknytning til Oslo ikke har vært betydelig nok.

5.2.1. Bakgrunnsdata og representasjon

Tabell 1 - Alder

(N= 547)

<i>Aldersgruppe</i>	<i>Andel i min undersøkelse</i>	<i>Andel i Oslos befolkning</i>
18 – 29 år	16 %	24 %
30 – 39 år	37 %	24 %
40 – 49 år	21 %	17 %
50 – 59 år	14 %	14 %
60 – 69 år	11 %	11 %
70 – 79 år	3 %	6 %
80 – 89 år	1 %	4 %
over 90 år	0 %	1 %

For å kunne sammenligne mine data med demografiske data for oslobefolkningen fra Statistisk sentralbyrå (SSB) har jeg valgt å bruke SSBs aldersinndelinger på tiår. Ettersom denne undersøkelsen har politiske verdier i gatenavn som objekt, valgte jeg å ta ut respondenter under 18 år, som ikke kan stemme ved valg. Derfor valgte jeg å la første alderssegment være fra 18 til 29 år. De øvrige er fra 30 til 39 osv. Denne ujevnheten i det første alderssegmentet har jeg korrigert for da jeg beregnet den rette prosentandelen i Oslos

befolkning. Respondentene fordelte seg i de ulike aldersegmentene slik det vises i tabell 1.

Den faktiske andelen av dette befolkningssegmentet når aldersgruppen 0-17 år er trukket fra, står i siste kolonne. Her ser vi at både aldersgruppen 30–39 år og 40–49 år er overrepresentert i min undersøkelse. 50–59 og 60–69 år treffer nokså korrekt og gruppene 18–29, samt alle over 80 år er underrepresentert.

Tabell 2 - Kjønn

(N=547)

<i>Kjønn</i>	<i>Andel i min undersøkelse</i>	<i>Andel i Oslos befolkning</i>
Kvinner	54 %	51 %
Menn	46 %	49 %

Som vi ser er andelen kvinner som har svart på undersøkelsen noe høyere enn andelen kvinner over 18 år i Oslos befolkning.

Tabell 3 - Utdannelse

(N=549)

<i>Høyeste fullførte utdanning</i>	<i>Andel i min undersøkelse</i>	<i>Andel i Oslos befolkning</i>
Grunnskole	2 %	23 %
Videregående utdanning	16 %	33 %
Universitets eller høyskoleutdanning	82 %	44 %

Tallene i parentes er de samme prosentvise tallene for Oslos befolkning over 16 år i 2010.

Som vi ser er andelen respondenter i min undersøkelse med høyere utdanning nesten dobbelt så stor som den er i den virkelige befolkningen i Oslo. Her kan det nok hende at selvsleksjonen slår sterkt inn. Det er ikke utenkelig at motivasjonen for å svare på en undersøkelse knyttet til en akademisk masteroppgave, blir høyere desto mer utdanning man har. Jeg korrigerer ikke for denne store skjevheten i den videre analysen, og det må heller få være med i betraktningene hele tiden, at høy utdanning er sterkt overrepresentert i min undersøkelse. Det er likevel verdt å merke seg at for de fleste svarområder som gjelder gatenavnsholdninger i undersøkelsen, er det ikke utdanning en bakgrunnsdatafiltreringen som gir signifikante svarforskjeller. Respondenter med høy og lav utdanning svarer altså noen lunne likt på spørsmålene om holdninger til konkrete gatenavn.

Tabell 4 - Bostedsbydel

Slik fordeler mine respondenter seg på bydelene i Oslo
(N=525)

<i>Bydel</i>	<i>Andel i min undersøkelse</i>	<i>Andel i Oslos befolkning</i>
Alna	4 %	8 %
Bjerke	2 %	5 %
Frogner	7 %	9 %
Gamle Oslo	11 %	7 %
Grorud	3 %	4 %
Grünerløkka	9 %	8 %
Nordre Aker	7 %	8 %
Nordstrand	8 %	8 %
Sagene	7 %	6 %
St. Hanshaugen	7 %	7 %
Stovner	1 %	5 %
Søndre Nordstrand	3 %	6 %
Ullern	2 %	5 %
Vestre Aker	4 %	7 %
Østensjø	6 %	8 %
Bor ikke i Oslo	18 %	
Vet ikke	0,4 %	

Som vi ser er alle bydelene representert, men det er helt klart at sentrumsbydelene skiller seg ut med størst svarrepresentasjon i forhold til folketall. De østlige bydelene i sentrum, som Gamle Oslo og Grünerløkka, har størst overrepresentasjon, deretter kommer St. Hanshaugen og Sagene. Bydelene Frogner, Nordre Aker, Østensjø og Nordstrand er nokså riktig representert, mens ytre bydeler i alle retninger er sterkest underrepresentert, som Ullern, Vestre Aker, Søndre Nordstrand, Bjerke, Stovner og Alna. Forenklet kan det se ut som at jo lenger fra sentrum man bor, desto mindre tilbøyelig er man til å svare på en undersøkelse om gatenavn.

Tabell 5 – Oppvekststed

(N=538)

<i>Oppvekststed</i>	<i>Andel</i>
Oslo	34 %
Annet sted i Norge	62 %
Annet sted i utlandet	5 %

Dette er også et av spørsmålene som sier noe om hvordan mine respondenter representerer Oslos befolkning. Her får man en indikasjon på om innvandrerbefolkningen i Oslo har svart på undersøkelsen.

Statistikken til SSB på dette området gjelder utenlandskfødte og tar altså ikke for seg oppvekststed, men andelen utenlandskfødte i Oslos befolkning er 23,9 %. Selv om utenlandsk født og oppvokst i utlandet ikke er nøyaktig det samme, kan jeg likevel slå helt klart fast at byens innvandrerbefolkning er betydelig underrepresentert i min undersøkelse, med bare 5 %.

Tabell 6 - Politisk ståsted
(N=535)

<i>Hva stemte du ved forrige valg?</i>	<i>Andel i min undersøkelse</i>	<i>Prosentvis stemmefordeling fra Oslo ved stortingsvalget i 2009</i>
Rødt	5 %	4 %
SV	17 %	10 %
Arbeiderpartiet	34 %	35 %
KrF	3 %	3 %
Venstre	11 %	7 %
Høyre	15,1 %	22 %
Frp	4 %	18 %
Annet parti	1 %	2 %
Ønsker ikke å oppgi det	7 %	
Stemte ikke	4 %	22 %

Ettersom jeg har spurt hva folk stemte ved forrige valg, kan jeg sammenligne responsene i min undersøkelse med resultatene fra stortingsvalget i 2009 for Oslo.

Den gruppa som helt klart er mest underrepresentert i min undersøkelse er hjemmesitterne. Bare 4 % oppgir at de ikke stemte, mens det var 22 % som faktisk ikke stemte ved valget i 2009. Det er også 7 % som ikke ønsker å oppgi hva de stemte, og man kan jo spekulere om det skjuler seg en del hjemmesittere også her, men likevel blir de to gruppene sammenlagt bare 11 %.

Ellers ser vi at SV og Venstre er overrepresentert i min undersøkelse Høyre er noe

underrepresentert, men Frp-velgerne er betydelig underrepresentert. Dette korrelerer også med overrepresentasjonen av folk med høyere utdanning. Jeg har valgt å bare spørre etter de partiene som har representanter i Oslos bystyre. Senterpartiet havner derfor i kategorien «Annet parti».

5.2.2. Respondentenes tilknytning til Oslo

Jeg har stilt som krav for at man skal få svare at respondentene må ha en eller annen form for tilknytning til Oslo. Alle som oppgir at de ikke bor eller har bodd i Oslo må oppgi hva slags tilknytning de har til byen. De som oppgir *Ingen spesiell tilknytning*, blir sendt til slutten av undersøkelsen. Dette er for å sikre at de som svarer har en eller annen tilknytning til de gatenavna de skal avgi en holdning til. Jeg ville også undersøke om respondenter med kort botid, svak tilknytning til Oslo eller oppvekststed utenfor Oslo, hadde en annen holdning til gatenavna i byen en de som var innfødte oslofolk. Men responsen på holdningene til konkrete gatenavn viser i liten grad ulikheter knyttet til botid, oppvekststed eller tilknytning til byen.

Tabell 7 - Botid i Oslo

N=538

<i>Botid i Oslo</i>	<i>Andel</i>
Har aldri bodd i Oslo	5 %
Mindre enn ett år	2 %
1- 3 år	5 %
3 - 10 år	20 %
10 - 20 år	22 %
Mer enn 20 år	47 %

Som vi ser har nesten halvparten av respondentene bodd mer enn 20 år i Oslo. Dette kan indikere at lang botid også skaper mer interesse for navna man har rundt seg, som videre har fått denne gruppen til å avgi sin respons på spørreundersøkelsen.

Tabell 8 - Tilknytning til byen blant de som ikke bor i Oslo

N =96

<i>Hvilken tilknytning har du til Oslo?</i>	<i>Antall respondenter</i>
Jobber i Oslo	53
Bor like utenfor Oslo	4
Besøker byen ofte	7
Har bodd i Oslo tidligere	24
Har ingen spesiell tilknytning til Oslo	8

De 96 respondentene som oppgir at de ikke bor i Oslo, blir videre spurt om hva som er deres tilknytning til Oslo. De åtte respondentene som oppgir at de ikke bor i Oslo og i tillegg oppgir at de ikke har noen spesiell tilknytning til byen, blir her vist ut av spørreundersøkelsen. Men det var altså bare 25 respondenter som oppga at de aldri hadde bodd i Oslo.

Tabell 9 - Antall respondenter per fylke for de som oppgir å ha vokst opp et annet sted i Norge

N=319

Akershus	78
Aust-Agder	1
Buskerud	20
Finnmark	2
Hedmark	28
Hordaland	20
Møre og Romsdal	16
Nord-Trøndelag	10
Nordland	22
Oppland	12
Rogaland	16
Sogn og Fjordane	13
Sør-Trøndelag	11
Telemark	14
Troms	8
Vest-Agder	8
Vestfold	24
Østfold	16

Disse tallene tilfører ikke så mye til analysen, annet enn å konstatere at etter Oslo er det er helt klart flest respondenter fra Akershus fylke. Ellers virker disse tallene her noe tilfeldige. Hvorfor det er mange respondenter som har vokst opp i Nordland, og få som har vokst opp i Agder-fylkene, har jeg ingen svar på. Antallene er også så pass små at det er vanskelig å gi riktige analyser av om oppvekst i ulike fylker gir tendenser til ulike holdninger til gatenavn i Oslo.

Jeg har gjort en analyse av forskjeller i holdning mellom de som har vokst opp i Oslo og de som ikke har vokst opp i Oslo, og selv om den sammenligningen gir noen utslag i ulikheter på noen spørsmål, er vanskelig å konstatere generelle forskjeller.

Tabell 10 - Tilknytning til gatenavn i hverdagen eller yrket

N=539

<i>Har du en tilknytning til gatenavn i hverdagen eller yrket ditt?</i>	<i>Andel</i>
Nei	71 %
Ja, jeg har et yrke med stor grad av kontakt med gatenavn	18 %
Ja, jeg er spesielt interessert i gatenavn	7 %
Ja, annet, spesifiser her	4 %

Antakelsen jeg hadde på forhånd var at flesteparten av de som valgte å svare på undersøkelsen ville ha en form for tilknytning til eller spesiell interesse for gatenavn. Her har likevel 71 % av respondentene oppgitt at de ikke har noen slik tilknytning. Dette kan jo også vurderes opp mot om metodikken med selvseleksjon egentlig har fått så store konsekvenser for resultatene. Disse respondentene kan jo selvsagt ha en annen motivasjon for at de velger å svare, men så lenge den motivasjonen ikke er knyttet til holdningsobjektet, er det mindre sannsynlig at den påvirker selve holdningen.

Jeg har analysert holdningene til gruppa som oppgir å ha en spesiell tilknytning til gatenavn opp mot de som oppgir å ikke ha det. Her hadde jeg forventet å finne ganske store avvik, men overraskende nok er ikke ulikhetene så store mellom disse to gruppene. Dette omtaler jeg også senere.

5.2.3 Kunnskap om gatenavn og holdninger til prinsipper og kategorier

Tabell 11 - Kunnskap om at gatenavn bestemmes politisk

N=535

<i>Hvem tror du bestemmer navn på gatene i Oslo</i>	<i>Andel</i>
Stortinget	3 %
Fylkeskommunen	12 %
Bystyret	70 %
Bydelsutvalgene	46 %
Lokale velforeninger	3 %
Språkrådet	2 %
Navnetjenesten i staten	6 %
Statens kartverk	3 %
Statens vegvesen	5 %
Entreprenører og utbyggere	2 %

Her er det mulig å merke av så mange alternativer man ønsker, men når jeg legger sammen antallet unike respondenter som har svart enten Bydelsutvalgene, Bystyret eller Stortinget kommer jeg til at 91 % oppgir at de tror gatenavn vedtas politisk. Det viser seg at de som tror at gatenavn vedtas av administrative organer i liten grad skiller seg fra hele utvalget, når det gjelder holdningene til politiske verdier i konkrete gatenavn.

Tabell 12 – Holdninger til ulike kategorier personnavn brukt i gatenavn

<i>Kategori</i>	<i>Svært negativ</i>	<i>Negativ</i>	<i>Nøytral</i>	<i>Positiv</i>	<i>Svært positiv</i>	<i>N</i>
Politikere	5 %	22 %	41 %	30 %	2 %	530
Kunstnere	1 %	2 %	17 %	59 %	21 %	533
Idrettsfolk	6 %	14 %	35 %	39 %	6 %	531
Krigshelter	3 %	8 %	27 %	46 %	17 %	531
Samfunnsstøtter	1 %	6 %	31 %	48 %	14 %	528
Næringslivsledere og gründere	13 %	33 %	35 %	17 %	3 %	530
Betydelige byråkrater	14 %	36 %	36 %	12 %	2 %	528
Lokale ildsjeler	1 %	7 %	17 %	54 %	21 %	529
Fremstående religiøse personer	32 %	33 %	24 %	9 %	1 %	525
Historiske personligheter	0,2 %	1 %	9 %	58 %	33 %	533
Betydelige akademikere	3 %	8 %	34 %	42 %	12 %	528
Kongefamilien	7 %	11 %	31 %	37 %	15 %	536

Som vi ser er det klart flest som har sterk negativ holdning til gatenavn oppkalt etter *Fremstående religiøse personer* og klart flest har sterkt positiv holdning til *Historiske personligheter* brukt som gatenavn. Kategorien *Politikere* skiller seg litt ut her. Det er for det første den kategorien flest er nøytrale til, men selv om det er få som er svært negative til den, er det også den kategorien nest færrest er svært positive til, bare 1,5 % er svært positive til politikere brukt som gatenavn. Resultatene her kan komme av at folk forventer at gatenavna er et bilde av historien, at gatenavna skal være byens hukommelse, og dette bildet kan gi støtte til synet på gatenavn som uttrykk for en kollektiv historiefortelling.

Tabell 13 – Hva mener du Oslo bør gjøre når det gjelder navnssetting av gater etter disse kategoriene?

<i>Kategori</i>	<i>Flere navn</i>	<i>Ingen spesielle tiltak</i>	<i>Færre navn</i>	<i>Vet ikke</i>	<i>N</i>
Kvinner	59 %	37 %	1 %	3 %	539
Innvandrere	28 %	57 %	8 %	7 %	533
Krigshelter	25 %	62 %	7 %	5 %	528
Utenlandske personligheter (f.eks. statsledere eller fredsprisvinnere)	13 %	57 %	23 %	7 %	530

I tabell 13 ser vi at det helt klart er flest som mener at vi behøver flere memorialnavn etter

kvinner blant i Oslos gatenavn. Dette er kanskje ikke så rart, det har vært flere saker i media de siste årene, der politikere har tatt til orde for at flere kvinner må navngis i byens gater.

Det har også vært røster som har hevdet at vi har alt for få innvandrere blant byens gatenavn. Hvor mange slike gater vi har, er mest et spørsmål om hvordan man definerer en innvandrer. Man kan godt argumentere for at Haakon 7. var innvandrer fra Danmark og dermed har byen en hel del innvandregater. Slik innvandrerbegrepet nå blir brukt, er det nok liten tvil om at det er vanlig å legge betydningen ikke-vestlig innvandrer i det. Det er ingen tvil om at andelen gater etter ikke-vestlige innvandrere er ubetydelig sammenlignet med andelen av byens befolkning som hører til i den kategorien. Det er egentlig kun Rubina Ranas gate i Bydel Gamle Oslo som er memorialnavn etter en ikke-vestlig innvandrer. Noe av forklaringen kan også ligge i at innvandrerne har en relativt kort botid i byen, og at man faktisk må være død for å få gatenavn etter seg.

Siden vi kun kan skilte med ett enslig innvandreravn, kan det kanskje være uttrykk for en mer generell innvandrerskeptisk holdning at så mye som 8,1 % av de spurte ønsker seg færre innvandreravn (egentlig at vi kvitter oss med det ene vi har). Dette bekreftes av at 21 % av de som oppga å stemme Frp, også oppga at de ønsket færre gatenavn i innvandrer-kategorien, og kun 5 % av dem ønsket flere innvandreravn, mot 28 % i hele utvalget.

Årsaken til at jeg spør om utenlandske personligheter, er at svært få gater i Oslo har memorialnavn etter utlendinger som ikke bor eller har bodd i Norge. I en uformell samtale med tidligere bystyrerepresentant Lars Alldén, som også har sittet i bystyrets gate- og veinavnskomité på 60-tallet, fikk jeg vite at det har vært en etablert konvensjon i gate- og veinavnskomiteen at man ikke navngir gater etter utenlandske personer. Særlig Winston Churchill har i følge Alldén vært ønsket av mange, men den nevnte konvensjonen i komiteen har forhindret det. Vi har likevel en håndfull av navn etter utlendinger, hovedsakelig svensker.

Som jeg har vært inne på i kapittel 3 hadde Aker og Oslo kommune ulik praksis for oppkalling etter helter fra eller ofre for krigen. Grunnen til at jeg spør om dette er at byen altså har få slike navn. Og mange av heltene fra forrige krig er døde først i senere tid, slik at de muligens har blitt glemt i den politiske hverdagen der gatenavna bare av og til dukker opp på dagsordenen.

Tabell 14 - Bør vi kalle opp gater etter levende personer?

N=536

Navn	Prosent
Ja	44 %
Nei	45 %
Vet ikke	11 %

Her ser vi at omtrent halvparten mener at det er greit å kalle opp gater etter levende personer. Dette står i kontrast til den nesten helt konsekvente praksisen med å ikke kalle opp gater etter levende personer. Noen unntak har vi i byen, og det er verdt å nevne Thorvald Meyers gate, et navn som ble gitt 43 år før Thorvald Meyers død. Det ser altså ut til langt flere i dagens bybefolkning, selvsagt med høyde for min feilrepresentasjon av befolkningen, synes det er greit å oppkalle levende personer enn det de folkevalgte alltid har praktisert.

De 238 som svarte nei på oppkalling etter levende personer ble videre spurt om det burde gå et bestemt antall år før man kunne navngi døde personer.

Tabell 15 – Hvor lenge bør det gå fra personen er død, til en gate kan oppkalles etter vedkommende

N=238

Ventetid	Andel
Ingen ventetid	62 %
5 år	23 %
10 år	11 %
25 år	4 %
N	238

Merk at vi ser prosentvis fordeling av de 44,6 prosentene som svarer nei til å navngi levende personer.

Grunnen til at jeg spør om man bør vente så lenge som 25 år, er at det er et krav i Budapests gatenavnsinstruks (Palonen 2008). Som vi ser er det bare 4 %, noe som tilsvarer ca. 1,8 % av alle respondentene (N=536) som støtter praksisen i Budapest med 25 års ventetid. Et klart flertall mener man bør kunne oppkalle gater etter folk rett etter at de er døde.

For Oslos del blir dette at man bør vente en tid etter en persons død før man kan oppkalle

gater etter vedkommende, først uttrykt av venstremannen Malm i 1896. Dette var i forbindelse med et forslag om memorialnavn etter en nylig avdød forretningsmann som mange i bystyresalen kjente og likte, og Malm sier til forsamlingen: «Han troede derhos, at Vedkommende burde saa at sige blive kolde i sin Grav, forinden man gav seg til at opkalde dem» (representantskapssak 29/1896).

Også internasjonalt har navnegranskere vært opptatt av at man ikke skal begi seg ut på oppkalling før folk er blitt «kolde i sin Grav». Det er relevant i denne sammenheng å ta i betraktning anbefalingene i resolusjonsteksten fra den åttende UNGEGN-konferansen i Berlin 2002: «[...] also recommends that the appropriate national authorities include in their guidelines clear statements on the length of waiting period the wish to establish before using a commemorative name.» UNGEGN står for United Nations Group of Experts on Geographical Names og er FNs ekspertgruppe for stedsnavn. Grappa er åpenbart ikke helt i takt med Oslos befolkning i denne saken, i hvert fall ikke med mitt utvalg av den.

Det kan i denne sammenhengen være verdt å nevne at spørreundersøkelsen ble lansert samtidig med at debattene gikk i avisene om oppkalling etter nylig avdøde teaterdiva Wenche Foss. Det kan selvsagt ha påvirket holdningene for akkurat dette spørsmålet, men svarene også for dette spørsmålet viser seg å være reliable etter en split-half-test, delt etter tidspunktet for responsen.

Tabell 16 - Hvilken endelse skal bestemt form av gate ha, krysstabulert med politisk ståsted

<i>Parti</i>		Rødt	SV	Ap	KrF	V	H	FrP	Oppgir ikke	Stemte ikke
<i>Form</i>	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Gaten	10	0	1	12	6	5	21	19	18	11
Gata	13	33	19	15	13	11	4	0	11	21
Valgfritt for bydel	65	63	67	60	75	74	69	67	61	63
Unngå best form.	6	0	8	9	0	5	4	10	3	5
Vet ikke	5	4	6	4	6	5	3	5	8	0
<i>N (antall)</i>	538	24	90	181	16	57	81	21	38	19

Årsaken til at jeg hadde med dette spørsmålet i undersøkelsen var på grunn av vedtaket bydel Frogner ønsket å gjøre høsten 2010. De ville endre alle bestemte hunkjønnsendelser i bydelens gatenavn til -en, og vi ble igjen minnet på at i Norge er også grammatikken politisk.

Skillet mellom valgene i tabellen er altså om man mener alle gatene i Oslo bør ha endelsen *gaten* eller *gata*, om man mener dette er noe hver enkelt bydel bør få velge lokalt eller om man rett og slett bør unngå å bruke bestemt form på gater i Oslo. Valgene er de løsningene det ble argumentert for i de ulike debattene som oppsto i anledning avisomtalen av innstillingen fra Bydel Frogner.

Det er selvsagt ikke mulig å påstå ut fra dette at endelsen -en eller -a bærer politiske verdier i seg selv, men det liten tvil om at politisk ståsted har tilknytning til om man foretrekker -a- eller -en-endelse på gatene i Oslo. Ingen som stemmer Rødt ønsker at alle gatene skal skrives *gaten* og ingen som stemmer Frp ønsker at alle gatene skal skrives *gata*. At det er en slik fløypolitisk fordeling av støtten til -a- eller -en-endelse bør vel ikke komme overraskende på noen, men at så mange foretrekker lokal valgfrihet er mer overraskende.

Gjennom min deltakelse i prosjekt gatenavn i Oslo kommune fra 2008 fram til nå, vet jeg at tanken om at det bør være enhetlige former i hele byen, står sterkt blant mange i kommunen, men det står trolig svakt i befolkningen. Hele 64 % av mine respondenter mener at bydelen må få velge den endelsen som passer lokalt.

5.2.4. Holdninger til holdningsattributtene

Som nevnt i metodekapittelet identifiserte jeg et utvalg attributter som blir omtalt i leserinnlegg og avisartikler om gatenavn. Ut fra disse attributtene har jeg laget fire spørsmål som også kan deles i to grunnleggende ulike verdier man tillegger gatenavna. Dette skillet kan man godt sette mellom praktiske og kulturelle verdier. På den ene siden har man det praktiske som går ut på at gatenavna skal gjøre det lettere å orientere seg eller at det skal være enkelt å skrive, lese og uttale dem. På den andre siden er det de kulturelle verdiene, som at gatenavna skal reflektere byens historie eller hedre viktige personer.

Respondentene har blitt bedt om å si seg enig, uenig eller nøytral til fire påstander knyttet til disse holdningsattributtene. Jeg har sammenstilt svarene i tabell 17.

- 1 Å få en gate oppkalt etter seg er den største heder man kan få (Heder)
- 2 For meg er gatenavn utelukkende geografiske referanser jeg bruker for å finne fram (Geografi)
- 3 For meg er gatenavn som en hukommelse for byens historie (Historie)
- 4 Det viktigste er at gatenavnene er enkle å skrive og kan uttales uten misforståelser (Språk)

Tabell 17 – Holdninger til fire typer holdningsattributter

	<i>1. Heder</i>	<i>2. Geografi</i>	<i>3. Historie</i>	<i>4. Språk</i>
Helt uenig	7 %	19 %	3 %	15 %
Litt uenig	9 %	35 %	7 %	24 %
Verken enig eller uenig	21 %	12 %	17 %	14 %
Litt enig	52 %	26 %	46 %	33 %
Helt enig	11 %	8 %	28 %	14 %
<i>N =</i>	<i>538</i>	<i>539</i>	<i>539</i>	<i>538</i>

Som vi ser er det helt klart flest respondenter som sier seg mer enige i de kulturelle attributtene enn de praktiske. Jeg synes det til og med er litt overraskende at så mye som nesten en femdel av respondentene som sier seg *helt uenige* i at gatenavna er utelukkende geografiske referanser.

Samtidig er det også overraskende at 63 % er helt eller litt enige i at å få en gate oppkalt etter seg er den største heder man kan få.

Før jeg satte i gang med undersøkelsen forventet jeg at attributtene knyttet til kulturelle sider ved gatenavna, skulle være mindre viktige og at attributtene knyttet til praktiske forhold skulle vektes mye av respondentene.

For å peke ut hvilke enkeltattributter som har størst betydning i folks gatenavnsholdning har jeg bedt respondentene velge det ene attributtet de mener er viktigst i en liste på sju attributter som er valgt fra gatenavnsaker i media de siste fem årene. Man kan forvente at holdningene til disse attributtene forandrer seg med hvilke politiske verdier man bekjenner seg til, og jeg har derfor krysstabulert disse svarene med hva de stemte ved forrige valg i tabell 18.

Tabell 18 – Hvilket holdningsattributt er viktigst krysstabulert med politisk ståsted

	<i>Parti:</i> Totalt	Rødt	SV	Ap	Krf	V	H	Frp	Oppgir ikke	Stemte ikke
<i>Holdingsattributt</i>	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Hedre viktige personer	15	8	11	13	19	5	28	29	16	21
Enkle å uttale, lese og skrive	10	4	7	12	19	7	7	10	14	5
Være byens hukommelse	37	29	43	41	19	49	25	29	38	21
Være tilknyttet lokale forhold	17	38	12	13	25	25	19	24	22	16
Gjøre det enklere å orientere seg	18	17	23	19	19	12	19	10	11	26
<i>N = (antall)</i>	<i>538</i>	<i>24</i>	<i>90</i>	<i>182</i>	<i>16</i>	<i>57</i>	<i>81</i>	<i>21</i>	<i>37</i>	<i>19</i>

Valgene «Være nøytrale» og «Annet, spesifiser her» har jeg tatt ut av denne tabellen for at den skal være lettere å lese, de var valgt av et ubetydelig antall respondenter, bortsett fra at 4 % av Rødts velgere hadde valgt «Være nøytrale». Kolonnen for de som valgte «Annet parti» er også tatt ut, da det bare var sju respondenter totalt og det ikke gir valide svar å fordele så få respondenter i denne tabellen.

Her ser vi at fordelingen på de ulike attributtene viser relativt store forskjeller knyttet til de ulike partiene, og med sammenhengende tendenser knyttet til høyre og venstre fløy.

Det som står tydeligst fram i denne tabellen er at det blant SV, Ap og Venstres velgere er aller flest som mener at gatenavn skal være byens hukommelse. Tallene viser også at flertallet av

de som stemmer på høyresiden, Krf, Høyre og Frp, men ikke Venstre, synes gatenavn skal hedre viktige personer.

Det kan generelt se ut som at sentrumpartiene Venstre og Krf deler seg til venstre og høyre når det gjelder hvilke attributter velgerne deres legger vekt på for gatenavn. Venstre har helt klart større sammenfall med venstresiden, mens Krf har mer sammenfall med Høyre og Frp. Nå skal det tas forbehold om at det lille antallet på 16 personer som har oppgitt at de har stemt Krf kan gi tilfeldige utslag her.

Disse resultatene korrelerer også med politisk praksis i gatenavngivningen, nemlig at høyresiden i større grad foreslår og vedtar personoppkalte gatenavn, og at venstresiden i større grad vedtar navn knyttet til byens historie.

Det er et synlig politisk skille mellom ulike kulturelle attributter, men tabellen viser at skillet mellom praktiske attributter på den ene siden og kulturelle på den andre, i liten grad har samvariasjon med høyre-venstreaksen politisk. Jeg hadde på forhånd forventet at venstresiden skulle legge mer vekt på de kulturelle funksjonene til gatenavn, men tabellen over indikerer faktisk at det er litt fler på høyresiden som velger seg kulturelle funksjoner som de viktigste (sett bort i fra Krf på grunn av for få respondenter).

5.2.5 Holdninger til et utvalg gatenavn

Tabell 19 – Positive og negative holdninger til et utvalg gatenavn

Denne tabellen er en univariat framstilling av holdningene til gatenavna, men særlig med krystabulering mot politisk ståsted er det mulig å gjøre også multivariate analyser.

	Svært negativ	Negativ	Nøytral	Positiv	Svært positiv	N
Navn	%	%	%	%	%	
Bisp Nicholas' gate	3 %	15 %	60 %	20 %	3 %	533
Blakkens vei	4 %	15 %	47 %	30 %	5 %	533
Brunsåsveien	5 %	20 %	59 %	15 %	2 %	531
Dops gate	9 %	21 %	42 %	24 %	4 %	531
Drammensveien	1 %	5 %	34 %	48 %	12 %	531
Fred Olsens gate	3 %	14 %	43 %	36 %	4 %	534
Hockeyveien	12 %	29 %	35 %	20 %	5 %	533
Joachim Nilsens gang	3 %	14 %	35 %	32 %	16 %	530
Karl Johans gate	1 %	2 %	16 %	50 %	31 %	536
Keiser Wilhelms vei	5 %	16 %	43 %	28 %	7 %	531
Knut Hamsuns gate	3 %	4 %	27 %	45 %	20 %	532
Solveien	1 %	5 %	36 %	44 %	14 %	534
Pilestredet	0 %	1 %	24 %	54 %	21 %	530
Rakkerstredet	4 %	15 %	36 %	34 %	11 %	531
Rubina Ranas gate	5 %	13 %	40 %	33 %	10 %	529
Slimeveien	27 %	34 %	30 %	7 %	2 %	533

Utvalget av gater er gjort med mål om å representere ulike typer navn som finnes i gatenavna, samt at jeg ønsket å måle holdningen til noen navn det har vært offentlig debatt om. Det er derfor påfallende at et av disse navna det har vært debatt om, Brunsåsveien, er det navnet nest flest oppgir å ha en nøytral holdning til. Siden dette ikke er et tilfeldig og nøytralt utvalg av gatenavn, men de fleste av disse navna er valgt ut med en forventning om at folk skal ha dannet seg holdninger til dem, kan ikke disse resultatene brukes for å uttrykke i hvilken grad respondentene har slike holdninger generelt.

Blant disse 16 navna er det kun to navn der mer enn halvparten av respondentene oppgir å ha en nøytral holdning. Det er Bisp Nicholas' gate (60 % nøytral) og Brunsåsveien (59 %

nøytral). Selv om jeg ikke kan trekke generell slutninger fra dette navneutvalget, gir dette resultatet en antydning om manges holdninger til flere navn i liten grad er nøytrale, det mest nøytrale navnet i lista oppnår ikke mer enn 60 % nøytralitet. Det er også litt overraskende at Bisp Nicholas' gate er den gata i denne lista som respondentene er mest nøytrale til. Her er det en åpenbar diskrepans mot responsen som ble gitt på kategorien *religiøse personer* brukt som gatenavn vist i tabell 12. Kategorien *religiøse personer* var den kategorien flest respondenter hadde uttrykt seg negativ til.

I denne lista har jeg også med tre navn som ikke finnes blant Oslos gatenavn, det er Rakkerstredet, Keiser Wilhelms vei og Knut Hamsuns plass. Jeg gjør en grundigere analyse av responsen på Knut Hamsuns plass senere. Både Rakkerstredet og Keiser Wilhelms vei har eksistert, men har blitt politisk fjernet som gatenavn i Oslo.

Rakkerstredet eller Natmandsveien var i følge Oslo byleksikon folkelige benevnelser på dagens Pilestredet. Det var Assesor Jørgen Brochmann som eide Brochmansløkka der gata passerte, som ikke ønsket å ha adresse i Rakkerstredet. Brochmann skal derfor ha sørget for at navnet ble endret til Pilestredet allerede i 1820. Det ser her ut til at denne endringen fortsatt står som et godt valg, for selv i dag oppgir klart flere at de er positive til Pilestredet enn til Rakkerstredet. Vi ser at Pilestredet er det eneste navnet ingen uttrykker seg sterkt negativt til. Her er det selvsagt vesentlig at mange flere vil ha hatt mulighet til å danne seg en holdning til et navn som er i bruk sentralt i byen, enn et som ikke er i bruk i det hele tatt. Til Rakkerstredet kan det forventes at den uttrykte holdningen hovedsakelig er dannet på grunnlag konnotative assosiasjoner som har oppstått i spørsmålssituasjonen.

At Pilestredet oppnår så lite negativ respons kan også vise at reservasjonen mot å bruke etterleddet *stredet* som uttrykkes i representantskapet i både 1864 og 1917, ikke ser ut til å ha resonans i nåtidens befolkning. *Stredet* skulle, som jeg har vært inne på i kapittel 5.1.2., betegne til en mindre rangs gate. Hvis denne assosiasjonen fortsatt var levende, ville det vært mer enn 1 % som var negativ til navet Pilestredet.

Keiser Wilhelms vei var det eneste navnet som ble fjernet etter krigen fordi det var for tyskklingende. Det er likevel flere som har positive enn negative holdninger til navnet i dag. Men det hører ikke til navna med mest positiv eller nøytral respons.

Jeg hadde forventet at et tilsynelatende nøytralt navn som Solveien skulle oppnå mer nøytral respons, men Solveien får en klar overvekt av positive holdninger. Dette kan henge sammen med at veien har folkelig ord på seg for å være Norges dyreste vei når det gjelder boligpriser, men selvsagt kan også *sol* i seg selv gi positive assosiasjoner. Men også den positive responsen på det forventet nøytrale navnet Drammensveien kan indikere at det er veiens beliggenhet i byens finere strøk som bidrar til positiv holdningsrespons.

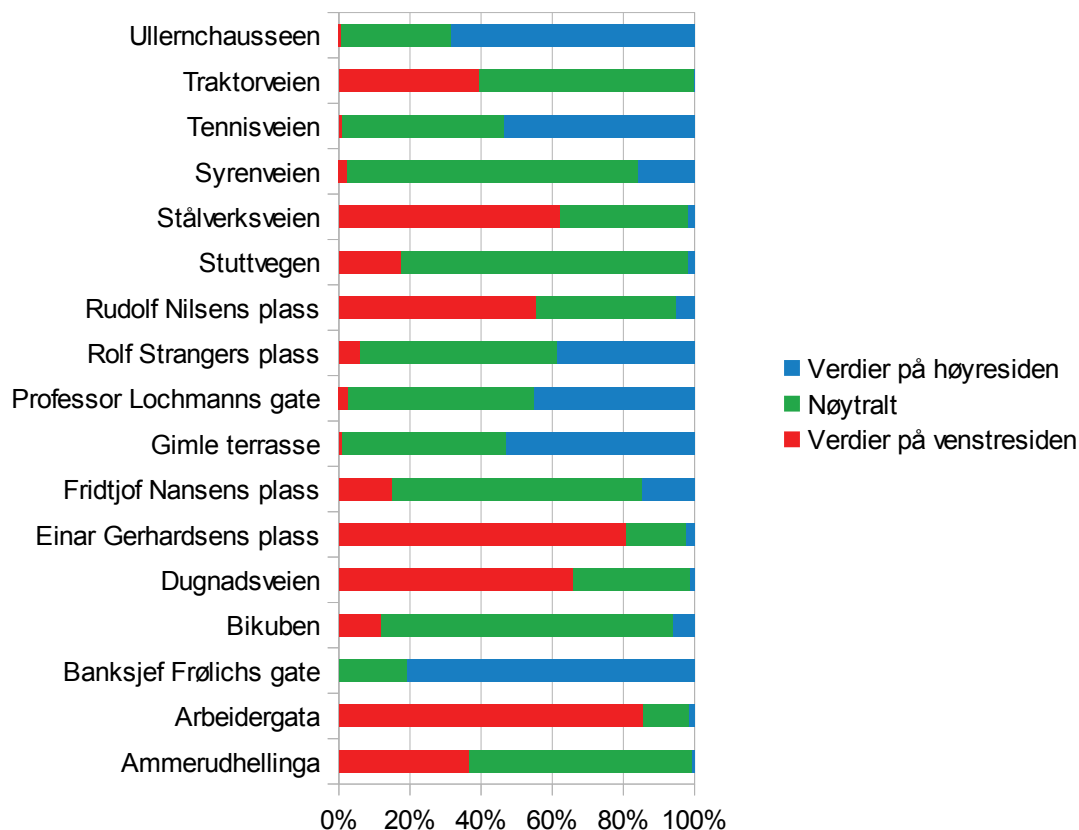
Det gatenavnet flest i min undersøkelse uttrykker en positiv holdning til er Karl Johans gate. Det virker usannsynlig hvis det skulle ha noe med kongen Karl III Johan å gjøre. Det er vel mer sannsynlig at de positive holdningene til dette gatenavnet kommer av at Karl Johans gate er byens hoved- og paradegate og har sterk symbolsk tilknytning til nasjonaldagsfeiringen. På samme måte er det helt usannsynlig at både de positive og negative holdningene til Dops gate har noe som helst med sognepresten Teodor August Dop å gjøre, men heller avspeiler assosiasjonene navnet gir til narkotika. Responsen på dette navnet har også ganske høyt standardavvik, altså spredning mellom svarene, og vi ser i tabellen at det er sterke både positive og negative holdninger til navnet.

Det er ikke uventet at flest respondenter har svært negativ holdning til Slimeveien. Det har vært flere forsøk fra befolkningen i Bydel Søndre Nordstrand, på å få endret dette navnet. Slime er et gammelt gårdsnavn i området og det har eksistert en gårdsvei ved navn Slimeveien i området i historisk tid, selv om den ikke har hatt samme løp som dagens Slimeveien. Den politiske forankringen i bydelen for å opprettholde et slikt upopulært navn er trolig sterk.

Hockeyveien er det navnet etter Slimeveien som har mest negativ respons. Det er også det navnet som har størst standardavvik, slik at det har ikke den samme samlede negative responsen som Slimeveien. Når responsen på dette navnet analyseres mot partitilhørighet kan man nok ane konturene av kulturelle verdier knyttet til idretten ishockey. Det er nemlig slik at det er blant Høyre- og SV-velgere man finner flest med negative holdninger til dette navnet, og flest med positive holdninger finner man blant de som stemmer Arbeiderpartiet, Frp og Rødt. For å illustrere, er det dobbelt så stor andel av SV-velgere som av AP-velgere som er svært negative til Hockeyveien. Videre er det over 50 % flere Frp-velgere enn Høyre-velgere som er positive til dette navnet. Dette har korrelasjon til utbredte fordommer om hockey og kultur. Det er en vanlig oppfatning at de som orienterer seg mot såkalt finkultur, gjerne stemmer Høyre eller SV. Mens folk som orienterer seg mot det man kan kalle lavere kulturelle

uttrykk, hvor idretten hockey kan forventes å høre hjemme, gjerne stemmer nettopp Arbeiderpartiet og Frp (eller Rødt). Dette kan være et tegn på at folk avgir sine positive og negative holdninger ut fra i hvilken grad assosiasjonene til navet samsvarer med verdier de har fra før.

Figur 1 – Hvordan folk knytter et utvalg gatenavn til politiske verdier

Spørsmålet som ble stilt for svarene i figuren over var: «Noen mener at gatenavn uttrykker politiske verdier. Oppgi hvordan du mener disse navnene knytter seg til politiske verdier.». Utvalget av gater er gjort ut fra en forventning om at respondentene skulle oppfatte politiske verdier i dem. De er altså ikke et tilfeldig utvalg nøytrale navn, og svarene kan ikke brukes til å konstatere i hvilken grad respondentene opplever politisk innhold i oslogater generelt.

Respondenten blir altså forklart at det kan være politiske verdier i gatenavna og blir så bedt om å plassere disse 17 gatenavna som enten tilknyttet verdier på høyresiden, venstresiden eller nøytralt.

En generell tendens for responsen på disse spørsmålene, er at respondenter som oppgir at de stemmer på borgerlige partier i større grad enn de som stemmer på venstresiden oppgir at gatenavna er politisk nøytrale. Den tendensen er til stede for samtlige av disse gatene der jeg har spurt om politisk tilknytning. Det som kan virke litt underlig, er at når jeg bare har spurt om positiv, nøytral eller negativ holdning til gatenavn i forrige spørsmål, er tendensen motsatt. Da er det de som stemmer på venstresiden som er mest nøytrale. Det er altså flere blant de som stemmer borgerlig som enten liker eller misliker gatenavna, men færre som knytter gatenavn til politiske verdier.

Ullernchausseen og Gimle terrasse er det nesten ingen som knytter til verdier på venstresiden og et flertall knytter begge disse gatene til verdier på høyresiden politisk. Begge forleddene i disse navna er lokale stedsnavn Gimle og Ullern. Gimle var opprinnelig en byløkke utskilt i 1844, Ullern er et gammelt gårdsnavn. Ingen av disse navna burde bære sterke politiske assosiasjoner i seg selv. Etterleddene chaussé og terrasse kan begge konnotere snobberi og borgerlige verdier, men likevel er det nærliggende å tenke seg at grunnen til at så mange har knyttet disse navna til høyreverdier er at de ligger på beste vestkant i Oslo. Altså at tilknytning til at disse gatene ligger i borgerlige rikmannsstrøk, virker styrende for de politiske konnotasjonene. På akkurat samme måte ser Ammerudhellinga ut til å bli knyttet til venstreverdier på grunn av beliggenheten. Begge ledd kan muligens konnotere svakt til verdier på venstresiden, men dette blir trolig forsterket av at Ammerud er et typisk arbeiderklassestrøk. Her er altså relativt nøytrale navn blitt politisert av nabolaget de ligger i. Ut i fra dette funnet kan man også tenke seg at de politiske verdiene som semantisk knyttes til memoriale verdier i et gatenavn, kan bli redusert eller forsterket av gatas beliggenhet.

De to navna som flest respondenter oppgir å knytte til nøytrale verdier er Syrenveien og Bikuben. Begge navna kan ha hatt sterkere politiske konnotasjoner da de ble gitt. Bikuben hadde en helt åpenbar politisk motivasjon da det ble gitt, men dette er tydeligvis helt glemt nå, men graver man litt dypere i dette handlet hele bataljen utelukkende om politiske symboler.

Det kan for uinnvidde virke ganske uforståelig hvorfor det skal være så sterkt engasjement for å forhindre at en vei blir kalt Bikuben, men det ble skrevet mange engasjerte brev fra Høybråten upolitiske velforening til kommunens gate- og veinavnskomité i perioden 1949 – 1952.

De to velforeningene på Høybråten, Høybråten nybyggerforening og Høybråten upolitiske velforening, sto steilt imot hverandre i denne saken. Nettsiden stovnerportalen.no opplyser at Høybråten nybyggerlag var å regne som en lokalavdeling i Arbeiderpartiet, de hadde meldt seg kollektivt inn i partiet i 1912. På den annen side besto Høybråten upolitiske velforening av både høyrefolk og kommunister (Wold 2011).

Veinavnet Bikuben allé ble foreslått av Høybråten nybyggerforening i 1949.

Nybyggerforeningen mente at veinavnskomiteens foreslåtte navn, Såteveien, ikke passet siden det var skog i området, ingen såter, isteden mente de Bikuben allé var passende siden en lekeplass i nærheten ble kalt Bikuben. Veinavnskomiteen tok innspillet til følge og fikk gjennomført navnevedtaket Bikuben på veien. Det som ikke kommer fram i argumentasjonen er at det er en bikube som preger logoen til Oslo Arbeidersamfunn, og at navnet beskriver et symbol som var direkte tilknyttet Arbeiderpartiet.

Syrenveien er en annen historie. Skrive- og uttalemåten syren med *e* har historisk vært en snobbete variant av den normerte skrivemåten syrin. Fra notater i arkivet tilknyttet gatenavnskomiteen da det ble arbeidet med navnet i 1932, har jeg funnet at det først står skrevet Syrenveien med skrivemaskin, men at på originalarket er strøket over *e*-en og satt på *e* med penn. Disse maskinskrevne originalen ble samtidig laget i flere kopier med blåpapir, og fra en av blåpapkopiene som lå sammen med originalen i arkivet, kan det se ut som denne rettelsen ikke har kommet med på kopiene. Noen har prøvd å rette navnet til å bli skrevet riktig etter datidens (og våre dagers) rettskrivning, men av en eller annen grunn har ikke denne rettelsen kommet med videre til vedtaket. Det blir selvsagt bare spekulasjoner om denne feilen har blitt med videre til vedtaksinnstillingen og om det har ligget politiske motiver til grunn for enten rettelsen eller utelatelsen av den, men det er vanskelig å forstå at navnet kan ha blitt til ved en inkurie, når komiteen selv har forsøkt å gjøre en rettelse av skrivemåten.

Jeg hadde på forhånd forventet at det ville være flere som knyttet dette navnet til høyreverdier, men det kan virke som at svært få er oppmerksomme på at «syren» er en såkalt «fin» uttale av syrin. Det er dette navnet flest av respondentene har oppgitt som nøytralt.

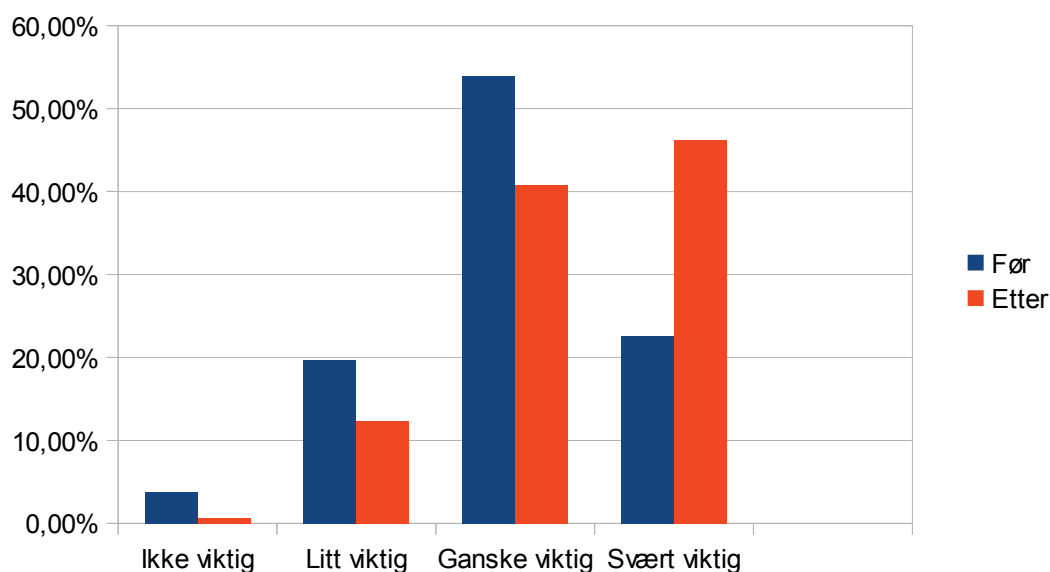
Den gata aller flest knytter til verdier på venstresiden er Arbeidergata. Det er ikke behov for noen dypere analyse for å forstå hvorfor, men det er verdt å merke seg at Arbeidergata ble

vedtatt allerede i 1864, fordi det lå en stor arbeiderbolig i gata. Det var 20 år før vi fikk politiske partier og også før det fantes noen betydelig arbeiderrørsle. Det er vel så godt som utenkelig at navnet den gangen ble gitt med intensjon om å bære radikale politiske verdier, men med tiden har navnet fått utilsiktet og sterk politisk valør.

Dugnad, traktor og stålverk er begreper de fleste knytter til venstresidens verdier, og responsen her bekrefter dette. Selv om et klart flertall på 60 % mener traktorveien er et nøytralt navn, er det ingen som mener det er et navn med verdier på høyresiden. Tennisveien bærer høyresidepolitiske verdier på samme måte. Tennis har historisk vært en typisk middelklassesport og et flertall knytter den til verdier på høyresiden.

5.2.7. I hvilken grad undersøkelsen i seg selv har påvirket respondentenes holdning til gatenavn

Figur 2 – generell holdning til gatenavn i begynnelsen og slutten av undersøkelsen

Spørsmålene som ble stilt var:

1. Hvor viktig synes du det er at gatenavn i Oslo forvaltes godt? (blå søyle)
2. Hvor viktig synes du det er at byen har gode gatenavn? (rød søyle)

Dette spørsmålet har jeg allerede omtalt i metodekapittelet. Det er ment å vise hvor sterk holdning respondentene har til holdningsobjektet generelt i begynnelsen og i slutten av spørreundersøkelsen. Dette er gjort for å få en pekepinn om i hvilken grad det å svare på alle disse spørsmålene om gatenavn har påvirket holdningen. I denne figuren ser det ut til at

mange respondenter har blitt påvirket av undersøkelsen. Det er verdt å merke seg at det nesten er ingen som synes gatenavna er ikke viktig i slutten av undersøkelsen, og at det er mer enn dobbelt så mange som synes gode gatenavn er svært viktig i slutten som i begynnelsen.

5.3. Gatenavn og politisk mening

Gjennomgangen av både bystyrereferater og spørreundersøkelsen viser helt klart at både navngiverne og navnebrukerne oppfatter at gatenavna bærer mening utover referenten. Det hadde vel knappest vært nødvendig for politikerne å diskutere gatenavn i det hele tatt, hvis de ikke trodde at navna kunne bære mening. Nå er det jo ikke alle politikerne som deltar i gatenavndebattene og om mange av dem som aldri uttaler seg tenker at det er meningsløse diskusjoner, vet jeg ikke, men de uttrykker det i så fall sjelden. At kommunen velger å ha en egen politisk gate- og veinavnskomité fra 1948 til 1987 er også en indikasjon på at politikerne aksepterer at det er politisk innhold i disse navna. Hvis det ikke var politikk i dette, kunne arbeidet med å lage gatenavn blitt satt helt og holdent bort til byråkrater.

Når det gjelder navnebrukerne er det selvsagt en feilkilde her at undersøkelsen er gjennomført med selvseleksjon. Man kan forvente at de som har en mening om gatenavn er de som velger å gå inn i undersøkelsen og svare på den.

Det tallene fra undersøkelsen likevel viser, er at ca. 87 % mener Arbeidergata kan knyttes til venstreverdier. Det er videre bare 8 % som mener at gatenavn utelukkende fungerer som geografisk referanse og kun 3 % som er helt uenige i at gatenavna er en hukommelse for byens historie. Ut fra disse tallene kan man anslå at minst 92 % og kanskje så mye som 97 % av mine respondenter aksepterer at gatenavna kan bære en form for mening, og at 87 % også aksepterer at gatenavn kan ha politiske verdier.

Empirien viser helt klart at man finner ideologiske både intensjoner og funksjoner i gatenavna. Den gir likevel ikke svar på om eller hvordan disse ideologiene påvirker navnebrukerne. Jeg har ikke selv oppnådd noen soleklar overbevisning om det ene eller det andre synet, men jeg forholder meg likevel til gatenavna som meningsbærende av to årsaker. Både navngiverne og navnebrukerne uttrykker at det er mening i navna. Det andre er at gatenavn blir regelmessig brukt utenom absolutte referansesituasjoner. Jeg kan bruke meg

selv som eksempel. Jeg bor selv i Langgata og har ved flere anledninger tatt meg selv i å kommentere at «den er jo ikke så veldig lang» når jeg referer min bostedsadresse. Da tar jeg navnet ut av referansesituasjonen og inn en metaspråklig kontekst. Selv om vedkommende jeg kommuniserer med ikke konnoterer noe som har med lengde å gjøre til Langgata, uttrykker jeg mine konnotasjoner og trekker oppmerksomheten mot meningsinnholdet i navnet. Slik ikke-referensiell bruk er trolig betinget av semantiske, individuelle og kontekstuelle forhold og jeg har ingen holdepunkter for å uttrykke hvor vanlig det er, men det bør være liten tvil om at det forekommer.

5.4. Overføring av politiske verdier

Når man legger til grunn at gatenavn kan bære mening blir det neste spørsmålet om de kan formidle politiske og ideologiske budskap.

En av måtene en slik verdi kunne tenkes å overføres fra navnet til brukeren, kunne vært at et stedsnavn blir knyttet til navnebrukerens tilknytning til sitt lokalmiljø og lokale stedsnavns identitetsskapende funksjon.

5.4.1. Politisk mening og identitet

Slik det beskrives av Carina Johansson (2007) kan det se ut som navnebrukere i Stockholm knytter identitet til sine lokale gatenavn, rett og slett fordi det er de navna brukerne har i sitt nærmiljø, uavhengig av navnas innhold. Det kan rett og slett se ut som at de lokale gatenavna er identitetsskapende fordi de er lokale, uansett hva de inneholder. Hvis det er tilfellet vil heller ikke politisk verdi nødvendigvis flytte seg fra navnet til det navnebrukeren oppfatter som egen identitet.

Sånn sett kan det se ut som verdiene i navnet ikke blir overført til den lokale geografien, men omvendt kan det se ut som at forhold knyttet til lokal geografi kan påvirke hvilken valør navnebrukerne legger i navnet.

Responser i min undersøkelse på navnet Gimle terrasse og Ammerudhellinga kan indikere det. Navna er valgt fordi de er forventet å være relativt nøytrale navn etter lokale stedsnavn. Likevel er det et klart flertall som mener at Gimle terrasse har høyreverdier og Ammerudhellinga venstreverdier. Den mest opplagte forklaringen på dette er at de er begge er

kjente navn og at de fleste vet at Gimle terrasse ligger på beste vestkant, mens Ammerud er et utpreget arbeiderklassestrøk. Min antagelse her er at det er strøkets og befolkningens forventete klassesilhørighet som påfører disse navna den politiske valøren. At denne valøren skulle ha noen som helst verdi som politisk budskap, er heller tvilsomt, da er det i så fall også politiske budskap i den bare eksistensen av en vestkant og en østkant i Oslo.

Dette er likevel et tema med helt åpenbare ideologiske understrømmer. I bystyremøtet 23. april 1914 (Bystyresak 169/1914) kommer det fram at arbeiderpartirepresentanten Kviberg er særlig motstander av at søttendemaiplassen og syvendejuniplassen skal ligge midt i et arbeiderstrøk. Der passer de etter hans mening ikke inn. Dette er en kamp om hvilke symboler som skal få innpass i hvilke miljøer. Kviberg uttrykker her frykten for disse symbolenes effekt som politiske budskapsbærere hans motstand mot plasseringen av disse navna kan knyttes til hvordan moderne samfunnsforskning tolker dette. Ved å plassere navna i arbeiderstrøk, kunne de komme til å bli identitetsskapende elementer som en del av et lokalt navnforsråd hos arbeiderbefolkningen. Den befolkningen der Kviberg har sin sikreste politiske støtte.

5.4.2. Umotivert mening

Det er også eksempler på navn som har en assosiativ politisk mening som konnoterer til navnet uten at det kan knyttes til motivet for navngivinga. Banksjef Frølichs gate er det navnet i spørreundersøkelsen som flest respondenter assosierer med politiske verdier på høyresiden. Dette kan utelukkende komme av de språklige assosiasjonene «banksjef» og «Frølich» gir, og kanskje til og med forsterket av at de står sammen.

Begrunnelsen for at denne Frølich har fått et gatenavn etter seg er at han ivret for sosial boligutbygging for og oppføring av små billige arbeiderboliger på 1870-tallet. Dette er helt ukjent for folk flest i dag, og man kan vel trygt si at sosial boligbygging vanligvis ikke knyttes til borgerlig politikk. Det er altså opplagt usannsynlig at folk har plassert navnet på høyresiden fordi de har kjennskap verdiene personen Frølich selv representerte.

Det er sannsynlig at tittelen «banksjef» kombinert med noe som trolig vil oppfattes som et borgerlig navn, Frølich, konnoterer at dette en person fra overklassen og borgerskapet med tilhørende assosiasjoner til høyreverdier. Dette vil si at det er overveiende sannsynlig at det bare er konnotasjonene i begrepene «banksjef» og «Frølich» som danner mening. Jeg kan

selvsagt ikke slå fast at denne meningen dannes når gatenavnet er i normal språklig bruk som proprium, men jeg kan slå fast at meningen dannes ut fra språklige konnotasjoner når mine respondenter blir oppfordret til å finne den.

Dette funnet støtter den politiske motivasjonen til arbeiderpartipolitikeren, Kvibergs forslag i 1938 om å fjerne alle titler i gatenavna (bystyresak 67/1938-39). Titlene er de mest opplagte verdiformidlerne når personen er glemt, og de fleste titlene som brukes i gatenavn assosierer utvilsomt til høystatusyrker som kan knyttes til høyreverdier.

Responser når det gjelder Professor Lochmanns gate er ikke like sterke, men det er 45 % som mener navnet kan knyttes til høyreverdier og bare 2 % som knytter det til venstreverdier. Også her gir trolig tittelen og det borgerlige navnet assosiasjoner til høyreverdier, og selv om også Lochmanns levnet trolig er helt ukjent for mine respondenter, var han faktisk svært konservativ.

5.4.3. Verdier som forsvinner eller snur

Mange navn har rett og slett mistet tilknytningen til symbolene som gjorde dem verdiladde. Det kan være ulike årsaker til at dette skjer, de fleste vil trolig miste sine verdier fordi tilknytningene til det navna konnoterer går ut av den allmenne bevisstheten. Et eksempel på dette er Bikuben, som det var meget sterke meningsutvekslinger om i lokalmiljøet der det ble gitt, men i dag er det 82 % som opplever dette navnet som politisk nøytralt.

Navneformen Stuttvegen som ble vedtatt på Nordstrand (Aker kommune) i 1932, var i sin tid knyttet til venstresidens folkemålsiver, men denne nynorsk-formen oppleves nok i langt mindre grad å tilhøre fløypolitikk i dag. 80 % opplever det som et nøytralt navn og 17 % mener det hører til på venstresiden. I dette tilfellet kan man ane en tendens til at oppvekst i byen gjør målsaken mindre verdiladd. Når jeg filtrerer ut respondentene som oppgir at de har vokst opp utenfor Oslo, er det 21 % av dem som mener navnet kan knyttes til venstresiden, mot bare 14 % av dem som har vokst opp i Oslo mener det samme.

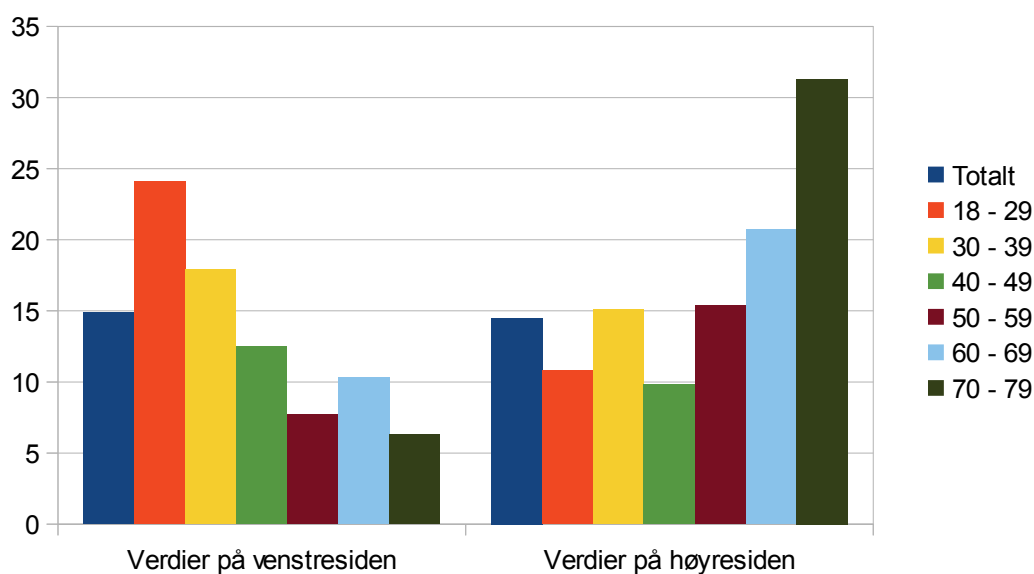
Memorialnavn vil også miste sin politiske valør ettersom kjennskapen til den memoriale politiske tilknytningen forsvinner. Rolf Strangers plass viser tydelig hvordan den politiske valøren forsvinner ut av det kollektive minnet når kunnskapen dør ut. Jeg har analysert responsen på dette navnet med dikotomien unge mot gamle, der gruppen «unge» består av alle

under 39 år og «gamle» er alle over 60 år. En ser da at 75 % av de gamle knytter Rolf Strangers plass til høyreverdier og 18 % mener det er nøytralt. Av de unge er det bare 25 % som knytter navnet til høyreverdier og 70 % mener det er nøytralt.

Det er helt opplagt at de som har opplevd personen som aktiv politiker, lettere assosierer navnet til den fløyen vedkommende tilhørte politisk. Men konnotasjonene forsvinner raskt i den befolkningen som ikke har opplevd vedkommende i aktivitet, og når dette skjer mister også navnet evnen til å formidle politisk intenderte budskap.

I tilfellet Fridtjof Nansens plass har vi et eksempel på et navn som er i ferd med å skifte fra å knyttes til høyreverdier til å bli knyttet til venstreverdier. Det skal sies at majoriteten uansett betrakter navnet som nøytralt, men 30 % plasserer det enten til høyre eller venstre politisk, og disse fordeler seg ganske likt med 15 % på hver side.

Figur 3 – Politisk plassering av Fridtjof Nansens plass fordelt på alderssegmenter

I figur 3 ser vi fordeling av politisk verdi tilknyttet «Fridtjof Nansens plass» fordelt på alderssegmenter, for å illustrere hvordan verdiene tilknyttet et memorialnavn kan endre seg med tiden. Her ser vi en helt klar tendens til at den eldste aldersgruppen 70-79 år, i stor grad plasserer Nansens plass på høyresiden, mens den yngste gruppen i mye større grad plasserer navnet på venstresiden. Blant de eldste er det nok flere som har assosiasjoner til Nansen som en konservativ politiker, mens de yngre som trolig ikke i samme grad har denne assosiasjonen, lettere kan knytte Nansen til venstresiden. Hvis denne tendensen fortsetter, vil dette navnet assosiere til venstreverdier blant større og større andel av befolkningen ettersom folk med høyreassosiasjoner dør ut.

5.4.4. Når samfunnet forandrer verdier, ikke navnet

En variant av navn som går fra å være verdiladd til å bli nøytrale er de der verdiene de assosieres med går fra å høre til til en politisk fløy til å bli en mer nøytral verdinorm i samfunnet.

En måte å finne det ut på er å se på forholdet mellom verdiladde navn historisk og nøytrale navn nå. Navngiveren har da lykket med sitt budskap gjennom å gjøre den ideologiske fortellingen navnet er en del av til det normale, til noe de fleste opplever som nøytralt. Som vi har sett blir navn først og fremst nøytrale fordi konnotasjonene til verdiene forsvinner når befolkningen som har kjennskap til hovedleddets opprinnelige denotatum dør ut.

Men det kan også ha skjedd at et navn som var verdiladd da det ble gitt, er mer nøytralt nå fordi det har utfylt sin rolle. Da har det ideologiske landskapet i befolkningen flyttet seg i retning av de verdiene navnet avgir. Videre ved å se på alderssegmenter, kan man se på navn som har ulike verdier for unge og eldre, særlig navn som velges til høyre eller venstre av eldre, men er mer nøytrale blant unge.

Det eneste eksempelet som kan beskrive dette fenomenet i min undersøkelse er Dugnadsveien, men det er riktignok et eksempel på det motsatte. Et navn som går fra å være ganske nøytralt blant eldre respondenter til å bli knyttet til venstreverdier blant de unge.

Slik jeg tolker Azaryahu (1996) er navna vellykkede som ideologiske formidlere når de slutter å være historie og historien blir til geografi, og dermed blir historien også selvfølgelig for

navnebrukerne. Det som jeg har vært inne på, fordi proprier er sjablonger, tomme for innhold, at de kan virke så effektivt som ideologiske budskapsbærere.

Når jeg går gjennom navneutvalget mitt med dikotomien gamle mot unge, skulle jeg kunnet lese av de navna der gruppen unge har mer nøytrale holdninger enn gruppen gamle. Men den helt generelle tendensen jeg ser når jeg analyserer dette, er at unge generelt har mindre nøytrale holdninger enn de eldre.

De få navna der fler unge enn eldre oppgir å være nøytrale er navn etter historiske politiske skikkelser som Rolf Stranger, Einar Gerhardsen og Rudolf Nilsen. For disse antar jeg at det er mangel på kunnskap om personenes politiske tilhørighet som gjør at flere i gruppen unge opplever dem som nøytrale. Jeg har rett og slett ikke klart å finne empiri som identifiserer et slikt navn mens det er i ferd med å dannes, men det må også nevnes at jeg har spurt om et svært lite utvalg navn.

5.5. Holdninger til kategorier og holdningsattributter

En av hypotesene forut for spørreundersøkelsen var at jeg ville finne flest navnebrukere med nøytral holdning til gatenavna, så langt har vi sett i spørreundersøkelsen at den hypotesen kan ha vært feil. Videre var en antagelse forut for undersøkelsen at flest folk ville oppgi attributter tilknyttet praktiske forhold som de viktigste. Dette ser også ut til å være feil.

5.5.1. Kunnskaper og tilknytning

Jeg har tidligere nevnt at det er et mål for spørreundersøkelsen å finne ut hvor engasjerte eller kunnskapsrike respondentene er angående gatenavn. For å avdekke dette har jeg spurt om folk vet hvem som bestemmer gatenavna, og jeg har videre spurt om folk har en tilknytning til gatenavn i hverdagen eller yrket sitt. Det litt påfallende her, er at det liten samvariasjon mellom disse størrelsene. Fordelingen av hvilken tilknytning folk har til gatenavn er helt jevnt fordelt mellom de som svarer riktig og galt på hvem som vedtar gatenavna. Konklusjonen her er at større eller mindre egendefinert tilknytning til navna ikke gir noe større eller mindre kunnskap om politikken bak navna.

Jeg har analysert spørsmålene om holdning etter dikotomien rett eller gal kunnskap om

vedtaksmyndighet. Jeg har funnet at det ikke er større forskjeller mellom disse to gruppene enn størrelsene på avvikene jeg fikk i reliabilitetstesten på de samme spørsmålene. Jeg kan altså ikke påvise at kunnskap om vedtaksmyndigheten for gatenavna påvirker holdningen til navna. Akkurat det samme resultatet oppnår jeg ved å analysere etter dikotomien svak eller sterk tilknytning til gatenavn. Jeg kan ikke påvise at dette forholdet påvirker holdningen.

Det vil fortsatt kunne være slik at personer som har tilknytning, kunnskap og engasjement for gatenavn er mindre påvirkelige i sine holdninger, men i min test om folk har blitt påvirket av undersøkelsen, kan indikerer noe annet. Jeg stilte omtrent det samme spørsmålet om viktigheten av gode gatenavn i begynnelsen og i slutten av undersøkelsen. Der det faktisk er flere av de som oppgir at de har tilknytning til gatenavna som har fått sterkere holdning til gode gatenavn i slutten av undersøkelsen enn de hadde i begynnelsen. Sirka 28 % har beveget seg fra å mene at gode gatenavn er litt viktig i begynnelsen, til svært viktig på slutten. Av de som oppgir ingen tilknytning til gatenavna, er det bare sirka 21 % som har beveget seg fra litt til svært viktig. Holdningsteorien hevder at de som har sterkeste engasjement også skulle være de minst påvirkelige. Når de som oppgir å være tilknyttet gatenavn likevel lar seg påvirke i min undersøkelse, tror jeg særlig at det er en svakhet knyttet til at folk selv definerer om de er sterkt eller svakt tilknyttet gatenavn. Denne responsen blir for subjektiv, og det måler muligens hvordan respondenten betrakter seg selv, mer enn egentlig engasjement for gatenavna.

5.5.2. Holdninger til attributter og statlige råd

Som jeg har vist i presentasjonen av funnene, har jeg spurt etter holdningsattributter i spørreundersøkelsen. Jeg har fire påstander som folk bes si seg sterkt eller svakt enig eller uenig i. Disse påstandene er utformet slik at to av dem kan knyttes til det man kan kalle kulturelle verdier og to kan knyttes til praktiske verdier. Vi ser av tabell 18 at det helt klart er flest som legger vekt på det jeg har definert som kulturelle verdier, altså at funksjonen til gatenavn er å hedre betydelige mennesker eller å framvise byens historie. Vi ser også at det er en tendens til politisk fordeling mellom disse to. Folk som stemmer borgerlig tenderer til å legge vekt på å hedre personer, mens folk som stemmer på venstresiden legger vekt på at navna skal være byens hukommelse.

I dette perspektivet kan det være verdt å ta en titt på hva som er norske navnefaglige myndigheters råd når det gjelder gatenavnsetting i kommunene. I kapittel 6.6.1. i Statens

kartverks adresseveileder er det oppgitt følgende retningslinjer for valg av adressenavn:

- ▲ Navnet må passe inn i et samordnet system for adressering
- ▲ Navnet bør bygge på og føre videre den lokale navnetradisjonen
- ▲ Navnet bør passe på stedet
- ▲ Navnet bør ikke virke støtende eller komisk
- ▲ Navnene bør være varierte
- ▲ Navnet bør være lett å skrive, lese og uttale
- ▲ En bør unngå å bruke navn på nålevende personer, og det bør helst gå 5–10 år etter en persons død før navnet eventuelt tas i bruk. Navn på personer fra nyere tid skrives slik personen selv skrev det. Generelt tilrådes tilbakeholdenhet i bruk av personnavn.
- ▲ Kategorinavn (konsentrasjon av betydningsgrupper) kan brukes når det synes tjenlig, men denne navngivingsmåten får lett et stereotypet preg og bør ikke overdrives. (Iversen 2010, s. 18)

Det er særlig det nest siste punktet, som tilrår generell tilbakeholdenhet når det gjelder bruk av personnavn, som i lys av responsen på dette feltet i min undersøkelse, kan tolkes nærmest som et politisk utsagn. Men også oppfordringen til å bygge på lokal navnetradisjon, vil ut fra responsen i min undersøkelse appellere mer til dem som stemmer på partier på venstresiden enn høyresiden.

Forholdet blir også eksplisitt uttrykt som sosialistisk partipolitikk i bystyret. SV-representanten Gunhild Emmanuelsen sier i bystyret 11. mars 1981.

Vi vil gjerne få slå fast at SV ikke er for den personkulturen som ligger i at såkalte kjente personer blir beæret med å få en vei oppkalt etter seg. Veier burde hete noe så allment som Vaffelkroken eller Husebygrenda, slike navn er lette å huske og atskillig klarere en Amtmann Meinichs gate og Edmund Neuperts gate (bystyresak 91/1981)

Det er forståelig hvis navnefaglige råd fra Statens kartverk møter en viss skepsis hos ikke-sosialistiske lokalpolitikere, ettersom de er delvis sammenfallende med hva en sosialistisk bystyrerepresentant erklærer som partipolitikk. Dette synet kan naturligvis knyttes til preferansen for det kollektive framfor det individuelle i tradisjonell sosialistisk ideologi, slik Gunhild Emmanuelsen åpenbart gjør. Selv om fagpersoner som gir slike råd, oppriktig gjør det utelukkende ut fra objektive faglige kriterier, vil det likevel kunne oppfattes som tilknyttet partipolitikk.

Det at navna skal være lette å skrive, lese og uttale er ikke like lett å knytte til partipolitikk, men det er et forhold som få av respondentene i min undersøkelse synes er viktig, se tabell 18.

5.6. Eksempelet Knut Hamsuns plass

Debattene som har foregått i forbindelse forslagene om å hedre Knut Hamsun med et gatenavn i Oslo, inneholder flere elementer som er egnet til å analysere politikk, ideologi og holdninger til gatenavn. Det er denne plassen, eller gata som har vært gjenstand for mest debatt når det gjelder gatenavn de siste ti årene, og navnet har aldri blitt vedtatt i Oslo.

Forslagene til hva som kan bli et memorialnavn etter Knut Hamsun har vært mange. De forslagene jeg har registrert i Aftenposten har vært Europarådets plass (27. nov. 2007), Christian Augusts plass [plata] (3. mai 1996), St. Olavs plass (7. des. 1992), Plass ved Myren verksted (22. apr. 1993), Shestedts plass (2. mai 1993) og Rådhusplassen (aug. 2001). Andre som har vært foreslått er Aschehougs plass, plassen foran det nye Deichmann på vestbanen (som det ikke ble noe av), en ny plass i Bjørvika og Akersgata. Det mangler altså ikke vilje til å finne et objekt som kan bære hans navn. Det er verdt å merke seg at det bare er plasser som foreslås, bortsett fra Akersgata.

Dette leserinnlegget fra Aften 27. november 2007, kan belyse hvorfor dette er et vanskelig tema.

Europarådets plass til Hamsun

Navneskifte. Vi har her i Oslo fått en plass som har fått navnet Europarådets plass, et navn som absolutt ikke passer i Norge. Jeg får frysninger og onde aninger om fremtiden for det etnisk norske folk underlagt fremmede maktens mer tvilsomme tendenser, når jeg reiser forbi skiltet. Hvorfor ikke heller kalle det Knut Hamsuns plass. Han var jo i hvert fall norsk og i dag helt ufarlig. (Aften 27. november 2007)

Her settes støtte til EU-skepsis og frykt framtiden til norsk etnisitet i sammenheng med å hedre en kjent nazist. Mange vil nok oppleve dette leserinnlegget som skremmende høyreekstremt, og slike ytringer vil trolig bidra til at de som allerede er skeptiske til å hedre Hamsun på grunn av hans støtte til nazismen, vil forbli skeptiske. Dette leserinnlegget hører likevel til det helt ekstreme i denne debatten. Det særlig politikere på venstresiden som tar til orde for å hedre Knut Hamsun og det er høyresiden, særlig partiet Høyre som taler imot.

Det har vært runder med leserinnlegg og debatter i avisene i 1992, 1996, 2001 og sist i 2007 og 2008, da det var to politiske saker om dette til behandling. Først var det Gyldendal forlag som hadde sendt et forslag til byrådet der de anbefalte at det ble vedtatt et memorialnavn etter Knut Hamsun i anledning Hamsun-året i 2009. Dette ble avvist av byrådet, og litt senere ble det isteden fremmet et privat forslag i bystyret fra SV-representanten Knut Even Lindsjørn,

som var oppe til behandling den 8. april 2008 (bystyresak 211/2008).

Forslaget som i utgangspunktet kunne oppfattes som et PR-framstøt fra et forlag sin side og ble avvist av byrådet, ble altså en politisk sak i bystyret fra en SV-politikers hånd. Under voteringen i bystyret over denne saken, stemte SV og Venstre, med unntak av representanten Leon Bodd, for å oppkalle en gate etter Hamsun. Det var i det hele tatt overraskende at partiet Venstre gikk inn for dette, så lenge en av deres egne representanter i bystyret, Leon Bodd, er jøde som opplevde krigen og måtte flykte fra Norge.

Arbeiderpartiet kom opp med et alternativt forslag, nemlig at en av Hamsuns romanfigurer skulle kalles opp hvis noen av bydelene hadde en ledig gate og ønsket å gjøre det. Dette fikk alle partiene bortsett fra Høyres stemmer. Siden har de fleste bydelene meldt tilbake til bystyret at de ikke hadde noen ledige gater å navngi.

I denne saken er det altså Høyre som viser seg som sterkest motstander av at Knut Hamsun skal hedres med en gate i Oslo. Ved første øyekast virker ikke dette helt logisk, men i betraktning av spørreundersøkelsens respons på gatenavnsattributtene blir det ikke så underlig likevel.

I forbindelse med saken har to nåværende høyrebyråder har uttalt seg hver sin retning angående dette. Daværende kulturbyråd Torger Ødegård uttrykker seg positiv til Hamsuns plass i Østkantavisa i januar 2008. Daværende gruppeleder for høyre og nåværende byråd for byutvikling Bård Folke Fredriksen har uttalt seg sterkt i mot å hedre Knut Hamsun med en egen gate i samme avis i juni samme år, altså etter at saken var oppe i bystyret. Han uttrykker her en generell holdning til gatenavn som min undersøkelse avdekker at det er flest høyrevelgere som støtter: ”Gatenavn er den fremste heder en person kan få” (Østkantavisa 8. juni 2008).

Overfladisk ser det ut som at holdningene i denne saken er knyttet til hvor mye man vektlegger attributtene knyttet til Hamsun som nazist. At en nobelprisvinnende forfatter fortjener et gatenavn synes alle å være enige i, men hvis man holder Hamsuns forkvalede politiske verdier som et såkalt *salient belief* (Kraft 2002) i denne saken, vil man likevel ende opp med negativ holdning til å hedre Hamsun.

Men dette holdningsobjektet kan også ha flere dimensjoner og som bedre kan forklare hva som skjedde i bystyremøtet i april 2008. Det er nemlig ett forhold der høyrevelgerne ser ut til å skille seg fra de andre velgerne i min spørreundersøkelse, og det gjelder hvilket attributt de mener er viktigst for et gatenavn. Blant høyrevelgerne er det flest som oppgir «å hedre viktige personer» som viktigst. Mens det for de som stemmer Venstre, Ap og SV er viktigst å «være byens hukommelse». Det kan altså se ut som høyrevelgere i større grad vektlegger den hederen som gis til personen som blir brukt til et memorialnavn, mens velgerne på venstresiden, inkludert Venstre, i større grad legger vekt på at gatenavna skal representere byens historie.

I dette perspektivet er det ikke like underlig at motstanden mot Hamsun brukt i et gatenavn er størst på høyresiden, der hans personlige egenskaper altså blir tillagt mer vekt, mens venstresiden i større grad aksepterer navnet på grunn av Hamsuns viktige plass i norsk kulturhistorie. For ordens skyld må jeg påpeke at partiet Rødt er standhaftig motstander mot å hedre Hamsun.

Når det gjelder holdningene til navnet «Knut Hamsuns plass» blant respondentene i undersøkelsen er de overraskende positive.

5.6.1. Holdninger til Knut Hamsuns plass

Tabell 20 positiv og negativ holding til Knut Hamsuns plass krysstabulert med politisk ståsted

	Total	Rødt	SV	Ap	KrF	Venstre	Høyre	FrP	Oppgir ikke	Stemte ikke
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Svært negativ	3	14	0	3	6	2	3	10	5	5
Negativ	4	14	3	4	13	2	4	5	5	5
Nøytral	27	46	34	22	19	25	27	19	32	37
Positiv	45	23	44	47	50	47	51	48	37	42
Svært positiv	20	5	18	23	13	25	16	19	21	11
<i>N (antall)</i>	<i>532</i>	<i>22</i>	<i>88</i>	<i>180</i>	<i>16</i>	<i>57</i>	<i>81</i>	<i>21</i>	<i>38</i>	<i>19</i>

Respondentene blir vist dette navnet i en liste over gatenavn de skal ta stilling til. Det kommer ikke fram at dette navnet ikke er i bruk i Oslo. Vi ser her at totalt er bare 3 % svært negative til navnet «Knut Hamsuns plass», og så mye som 65 % er positive eller svært positive. Det er blant Rødts velgere at flest er mest mot, mens det faktisk er venstre som har flest velgere som er positive til Knut Hamsuns plass, men alle partiene unntatt Rødt og Frp kommer nokså likt ut her.

Det er under alle omstendigheter ikke samsvar mellom respondentenes holdning til Knut Hamsuns plass og de holdningene som uttrykkes gjennom voteringen i bystyret. For øvrig finnes allerede 12 kommuner i Norge som har et memorialnavn etter Knut Hamsun.

6. Konklusjon

De fleste studier av ideologiske gatenavn har blitt gjennomført i byer som har vært utsatt for brå politiske omveltninger. I min gjennomgang av Oslos gatenavngiving, i våre relativt rolige politiske omgivelser, ser vi også tydelige skiller ved minst to av regimeskiftene i byen. Det første i 1896, da Venstre får makta. Det andre er litt mer gradvis utover 10-, 20- og 30-tallet ettersom Arbeiderpartiet får mer makt. Man kan også snakke om et tredje skille etter krigen, da det ser ut til å være en søken etter konsensus som preger navngivinga og et fjerde skifte i 1987 når makta deles ut til bydelsutvalgene.

Flere forskere innen samfunnsgeografien hevder at nye regimer gjennom urban navngiving vil skape sin egen historie, et kollektivt minne som er i samsvar med deres ideologiske verdensbilde. Den vesentligste forskjellen for gatenavngivingen i vårt fredelige Oslo sammenlignet med byer som har vært utsatt for politiske revolusjoner, er at skillene ikke er brå, men skjer over lengre tidsrom, og at våre politikere ikke går ikke så langt at de aktivt sletter det forrige regimets minnesmerker, de nøyer seg med å sette ut sine egne og la forgjengernes navn bli stående, eller forsvinne langsomt gjennom byutvikling og reguleringsendringer.

Jeg kan slå fast fra min empiri at det ikke er så enkelt at de politiske verdiene som legges i gatenavna ved navngivingen bare forsvinner med tiden. Det ser heller ut til at politiske verdier i gatenavn forsvinner, oppstår eller flytter seg på den politiske aksene, avhengig av forhold som normalt er uforutsigbare på navngivingstidspunktet.

Det kan jo bemerkes at Karl Johans gate i Oslo representerer et slikt historisk puss, ettersom gata assosieres med nasjonaldagsfeiringen, og Kong Karl Johan selv var en motstander av denne feiringen.

Selv om både navngiverne og navnebrukerne aksepterer at gatenavn kan bære mening, behøver det ikke å faktisk være slik. I teorikapittelet har jeg vist at det er flere teoretikere i dag som holder på John Stuart Mills syn at navn kun denoterer og ikke konnoterer. Jeg velger likevel på grunnlag i både empirien og teorien jeg har beskrevet her, å hevde at gatenavna avhengig av kontekstuelle, semantiske og individuelle forhold, bærer mening utover

referenten.

Med forbehold om alle bias og svakheter som ligger i min spørreundersøkelse, har jeg funnet at navnebrukerne har mindre nøytrale holdninger til gatenavna enn jeg hadde forventet. I tillegg er det oppsiktsvekkende at flest oppgir at holdningene er knyttet til kulturelle verdier i navna heller enn praktiske.

I Arazyahus argumentasjon er det nettopp i den normale hverdagslige språksituasjonen effekten av gatenavnas ideologiske innhold er størst. Riktignok ikke med en direkte meningsoverføring fra navnet til brukeren, men fordi innholdet i navnet gjennom å være et navn, bidrar til å normalisere det ideologiske innholdet for brukeren. Det er fordi navna ellers ikke er bærere av mening, at dette kan skje, at brukeren på sett og vis har skrudd av beskyttelsen mot å bli påvirket av dette innholdet.

Bystyrereferatene viser at gatenavna ofte gis politiske verdier og budskap, men svarene fra undersøkelsen viser at risikoen for at budskapet skal feile er til stede. For det første er det et «baklengsbudskap» som sniker seg inn i minnet fordi folk ikke er oppmerksomme på at det er et budskap. Dermed oppstår det problemet som oppstår med alle slike skjulte budskap, det er en risiko for at mottakeren ikke knekker koden riktig, og ender opp med å tillegge det andre verdier enn det som var avsenderens intensjon. I tillegg gjør den store avstanden i tid som etter hvert går fra budskapet formes til det når fram, at beskjedene kan bli forvrengt av tiden og ikke mottas, eller i verste fall mottas på gal måte. En annen fare for at kommunikasjonen feiler er at det er lett å gjøre budskapet overtydelig slik som i Nazi-Tyskland og Sovjetunionen, og da er faren stor for at budskapet blir en påminnelse om egen overbevisning mot regimet, snarere enn argument for regimet (Light 2002).

I denne sammenhengen vil man også se at den historiske denotasjonen nødvendigvis må dele skjebne med utviklingen av den geografiske. Undersøkelsen har sannsynliggjort at konnotasjoner utløst av gatas sosio-geografiske plassering, kan knyttes til de politiske verdiene navnet utløser. Dermed kan plasseringen av et memorialnavn i verste fall sørge for at verdiene som knyttes til den som minnes blir forandret, kanskje også utenom språksituasjoner der vedkommende blir nevnt som gatenavn.

Det finnes likevel et potensial for at gatenavna allerede har hatt stor påvirkning på byens

borgere. Jeg har ikke forsøkt å analysere hvilken virkning 1938-vedtaket om konsekvent gata-
endelse kan ha hatt på utviklingen av oslospråket generelt. Det virker jo sannsynlig at denne
offisielle bruken av a-endelse som alle ser på gatehjørner, kart og brev, kan ha bidratt til at
språkbrukerne opplever formen som normalspråklig. Dette kan være en av flere skjulte
hverdagsmarkører som har gjort at befolkningen oppfattet -a-endelsene som selvsagte, som de
korrekte. Det er i hvert fall ikke utenkelig at et språkideologisk vedtak som 38-vedtaket i Oslo
der alle «gaten» ble omgjort til «gata» har bidratt til normaliseringen av «gata» som den rette
og helt dominerende formen også i det muntlige oslospråket.

Enkelte ganger lykkes det også private virksomheter å påvirke navngiverne til å gi gatenavn
som reklamerer for virksomheten. I 1951 lyktes Møllers tranfabrikk etter flere år med press på
gate- og veinavnskomiteen, å få oppkalt en gate etter Peter Møller, som grunnla Møllers
tranfabrikk. Et lignende fremstøt ble gjort av Tandberg Radiofabrikk omtrent samtidig, men
uten å lykkes med å få vedtatt Tandbergveien. I disse sakene er det lett å se hvordan
forslagsstilleren kan ha en direkte økonomisk fordel av at navnet blir gitt, gatenavnet fungerer
rett og slett som reklame. I disse eksemplene er verdien av gatenavnet for forslagsstilleren
ubestridelig.

Men også andre kan oppnå fordeler knyttet til sine interesser. For eksempel har et historielag
sin interesse i den lokale historien, og når de gir innspill til gatenavna blir det nødvendigvis
forslag som er knyttet til lokalhistorie. Det foreligger ikke noen objektiv grunn til at et
historisk navn skal være av bedre kvalitet enn f.eks. et fremtidsrettet navn, men for et
historielag kan slike navn føre til en økt verdsetting av deres virksomhet ved at befolkningens
oppmerksomhet mot lokalhistorien kan øke. Det kan simpelthen bidra til å øke historielagets
kulturelle makt i lokalmiljøet.

På samme måte er språkvitere og navnegranskere som gjerne får uttale seg i gatenavnsaker,
interessert i å opprettholde sin status som eksperter innenfor dette området. Disse vil gjerne
argumentere for at eksisterende lokalt navnemateriale skal tas i bruk, og vil da kunne støtte
seg på teorier om at disse navna gir større verdier til lokalmiljøet enn andre navn. Jeg er ikke
kjent med at det foreligger forskning som dokumenterer at slike navn oppleves kvalitativt
bedre for navnebrukerne. Men økt bruk av gatenavn som gis etter den type navn man selv er
ekspert på, vil åpenbart kunne bidra til å opprettholde behovet for navnefaglig ekspertise. Jeg
tror ikke det er slik at dette er utspekulerte manipulasjoner fra navnefaglig hold, men rett og

slett resultatet av forhold som oppstår fordi navnegranskerne gjennom sin kompetanse blir bærere og formidlere av bestemte verdier.

Dette er for så vidt ikke veldig problematisk heller, for det er en del av demokratiets gang at ulike interesser kjemper om å påvirke beslutningene på alle politiske områder. Det kan likevel forekomme noe uredelig når politikere fremstilles som historieløse eller bent fram tåpelige hvis de kommer opp med snåle navneforslag som støtter deres egen ideologi eller bare kortsiktig skal gjøre dem populære blant enkelte velgere. Faktum er at alle som bidrar til vedtak i gatenavnsaker først og fremst handler etter egen interesse, også politikerne.

Jeg har innledningsvis hevdet at det å navngi gater er utøvelse av makt. Etter å ha vært gjennom alt materialet som ligger til grunn for denne oppgaven vil jeg også påstå at ingen bidragsyttere, det være seg politiske, faglige eller lokale, er politisk nøytrale når de er forslagsstillere til gatenavn.

Holdninger til gatenavn i Oslo

Jeg er en masterstudent i navnegransking ved Universitetet i Oslo og ønsker gjennom denne undersøkelsen å utforske osloborgernes holdninger til byens gatenavn.

I undersøkelsen vil det bli spurt om politisk ståsted, noe som regnes som personsensitiv informasjon, men det er ingen hensikt i undersøkelsen å identifisere deg som person. Det er frivillig å svare på denne undersøkelsen.

Selv om det ikke er noe mål i undersøkelsen å identifisere deg som person er det likevel ønskelig at du samtykker til å delta i undersøkelsen.

Du vil også ha mulighet til å la være å svare på spørsmålet om politisk ståsted. Spørreskjemasvaret kan i en kort periode kobles til ip-adresse, men denne informasjonen behandles konfidensielt av databehandleren (Questback). Alle innsamlede data vil slettes fra Questbacks server når innsamlingen er ferdig.

Har du spørsmål som angår databehandlingen eller oppgaven kan de rettes til meg på e-post, Erlend Tidemann: etide@broadpark.no, eller til min veileder Botolv Helleland botolv.helleland@iln.uio.no.

Å komme seg gjennom disse spørsmålene er normalt gjort på et par minutter. Takk for at du deltar i undersøkelsen!

Din identitet vil holdes skjult

Les om retningslinjer for personvern. (Åpnes i nytt vindu)

Denne informasjonen vises kun i forhåndsvisningen

Actions vil skje for følgende alternativer:

- Nei, jeg ønsker ikke å svare på undersøkelsen : Gå til slutten

1) Samtykke til deltakelse i undersøkelsen

- Ja, jeg ønsker å svare på undersøkelsen
- Nei, jeg ønsker ikke å svare på undersøkelsen

Denne informasjonen vises kun i forhåndsvisningen

Actions vil skje for følgende alternativer:

- under 18 : Gå til slutten

2) Alder

- under 18
- 18 - 29
- 30 - 39
- 40 - 49
- 50 - 59
- 60 - 69
- 70 - 79
- 80 - 89
- over 90

3) Kjønn

- Mann Kvinne

4) Hva er din høyeste fullførte utdanning?

- Grunnskole
- Videregående utdanning
- Universitets- eller høyskoleutdanning

5) Hvor viktig synes du forvaltningen av byens gatenavn er?

- Ikke viktig Litt viktig Ganske viktig Svært viktig

6) Hvilken bydel bor du i?

Velg alternativ

7) Hvor lenge har du bodd i Oslo?

- Har aldri bodd i Oslo
- Mindre enn ett år
- 1- 3 år
- 3 - 10 år
- 10 - 20 år
- Mer enn 20 år

8) Hva er ditt oppvekststed?

- Oslo Annet sted i Norge Annet sted i utlandet

9) Hvis du ikke har vokst opp i Oslo, oppgi fylke eller land du har vokst opp i?

Denne informasjonen vises kun i forhåndsvisningen

Følgende kriterier må være oppfylt for at spørsmålet skal vises for respondenten:

- (Hvis Hvilken bydel bor du i? *er lik* Bor ikke i Oslo
-)

Denne informasjonen vises kun i forhåndsvisningen

Actions vil skje for følgende alternativer:

- Har ingen spesiell tilknytning til Oslo : Gå til slutten

10) Hva er din tilknytning til Oslo?

- Jobber i Oslo
- Bor like utenfor Oslo
- Besøker byen ofte
- Har bodd i Oslo tidligere
- Har ingen spesiell tilknytning til Oslo

11) Hva stemte du ved forrige valg?

- Rødt
- SV
- Arbeiderpartiet
- KrF
- Venstre
- Høyre

- FrP
- Annet parti
- Ønsker ikke å oppgi det
- Stemte ikke

Herfra følger en serie av spørsmål om gatenavn og din holdning til gatenavn. Merk at dette ikke er en spørrekonkurranse. Målet er å finne ut hva du tror er riktig svar på disse spørsmålene.

Her i spørsmål 11 kan du merke av for flere valg.

12) Hvem tror du bestemmer navn på gatene i Oslo?

- Stortinget
- Fylkeskommunen
- Bystyret
- Bydelsutvalgene
- Lokale velforeninger
- Språkrådet
- Navnetjenesten i staten
- Statens kartverk
- Statens vegvesen
- Entreprenører og utbyggere

13) Har du en tilknytning til gatenavn i hverdagen eller yrket ditt?

- Nei
- Ja, jeg har et yrke med stor grad av kontakt med gatenavn
- Ja, jeg er spesielt interessert i gatenavn
- Ja, annet, spesifiser her

Det er mange gater i Oslo som er oppkalt etter personer. Her skal du oppgi om det er noen personkategorier du er mer positiv eller negativ til enn andre.

14) Oppgi i hvilken grad du er positiv, nøytral eller negativ til disse kategoriene brukt som gatenavn?

	Svært negativ	Negativ	Nøytral	Positiv	Svært positiv
Politikere	☐	☐	☐	☐	☐
Kunstnere	☐	☐	☐	☐	☐
Idrettsfolk	☐	☐	☐	☐	☐

Krigshelter	☐	☐	☐	☐	☐
Samfunnsstøtter	☐	☐	☐	☐	☐
Næringslivsledere og gründere	☐	☐	☐	☐	☐
Betydelige byråkrater	☐	☐	☐	☐	☐
Lokale ildsjeler	☐	☐	☐	☐	☐
Fremstående religiøse personer	☐	☐	☐	☐	☐
Historiske personligheter	☐	☐	☐	☐	☐
Betydelige akademikere	☐	☐	☐	☐	☐
Kongefamilien	☐	☐	☐	☐	☐

Det er noen grupper personer det er få av blant Oslos gatenavn. Synes du at byen bør legge til rette for at flere gater får navn etter personer i disse gruppene?

15) Hva mener du Oslo bør gjøre når det gjelder navnsetting av gater etter disse kategoriene?

	Ingen Flere spesielle navn tiltak	Færre navn	Vet ikke
Kvinner	☐	☐	☐
Innvandrere	☐	☐	☐
Krigshelter	☐	☐	☐
Utenlandske personligheter (f.eks. statsledere eller fredsprisvinnere)	☐	☐	☐

16) Bør vi kunne kalle opp gater etter levende personer?

Ja Nei Vet ikke

Denne informasjonen vises kun i forhåndsvisningen

Følgende kriterier må være oppfylt for at spørsmålet skal vises for respondenten:

- (Hvis Bør vi kunne kalle opp gater etter levende personer? *er lik* Nei

•)

17) Bør det gå et bestemt antall år etter en persons død før man skal kunne kalle opp vedkommende?

- Nei 5 år 10 år 25 år

Her følger noen påstander der du skal oppgi i hvilken grad du er enig eller uenig.

18) Å få en gate oppkalt etter seg er den største heder man kan få.

- Helt uenig
 Litt uenig
 Verken enig eller uenig
 Litt enig
 Helt enig

19) For meg er gatenavn utelukkende geografiske referanser jeg bruker for å finne fram.

- Helt uenig
 Litt uenig
 Verken enig eller uenig
 Litt enig
 Helt enig

20) Det viktigste er at gatenavnene er enkle å skrive og kan uttales uten misforståelser

- Helt uenig
 Litt uenig
 Verken enig eller uenig
 Litt enig
 Helt enig

21) For meg er gatenavn som en hukommelsen for byens historie

- Helt uenig
 Litt uenig
 Verken enig eller uenig
 Litt enig
 Helt enig

22) Merk av for den egenskapen du synes er aller viktigst for et gatenavn?

- Hedre viktige personer
- Enkle å uttale, lese og skrive
- Være byens hukommelse
- Være tilknyttet lokale forhold
- Gjøre det enklere å orientere seg
- Være nøytrale
- Annet, spesifiser her

Det er stadig diskusjon om vi skal skrive "-gata" eller "-gaten" på gatenavnskiilt i Oslo. Rettskrivningen til bokmålet tillater begge former. Hva mener du om dette?

23) Hvordan mener du vi bør skrive gate i bestemt form?

- Alle gatene i Oslo bør skrives -gaten (som Observatoriegaten)
- Alle gatene i Oslo bør skrives -gata (som Arbeidergata)
- Det bør være valgfritt slik at bydelen kan tilpasse skrivemåten til lokale forhold
- Man bør unngå å bruke bestemt form (heller skrive Oservatoriets gate)
- Vet ikke

24) Her følger en liste med gatenavn. Oppgi i hvilken grad din holdning til disse navnene er positiv, nøytral eller negativ.

	Svært negativ	Negativ	Nøytral	Positiv	Svært positiv
Bisp Nicholas gate	☐	☐	☐	☐	☐
Blakkens vei	☐	☐	☐	☐	☐
Brunsåsveien	☐	☐	☐	☐	☐
Dops gate	☐	☐	☐	☐	☐
Drammensveien	☐	☐	☐	☐	☐
Fred Olsens gate	☐	☐	☐	☐	☐
Hockeyveien	☐	☐	☐	☐	☐
Joachim Nilsens gang	☐	☐	☐	☐	☐
Karl Johans gate	☐	☐	☐	☐	☐
Keiser Wilhelms vei	☐	☐	☐	☐	☐
Knut Hamsuns gate	☐	☐	☐	☐	☐

Solveien	☐	☐	☐	☐	☐
Pilestredet	☐	☐	☐	☐	☐
Rakkerstredet	☐	☐	☐	☐	☐
Rubina Ranas gate	☐	☐	☐	☐	☐
Slimeveien	☐	☐	☐	☐	☐

25) Noen mener at gatenavn uttrykker politiske verdier. Oppgi hvordan du mener disse navnene knytter seg til politiske verdier.

	Verdier på venstresiden	Nøytralt	Verdier på høyresiden
Ammerudhellinga	☐	☐	☐
Arbeidergata	☐	☐	☐
Banksjef Frølichs gate	☐	☐	☐
Bikuben	☐	☐	☐
Dugnadsveien	☐	☐	☐
Einar Gerhardsens plass	☐	☐	☐
Fridtjof Nansens plass	☐	☐	☐
Gimle terrasse	☐	☐	☐
Professor Lochmanns gate	☐	☐	☐
Rolf Strangers plass	☐	☐	☐
Rudolf Nilsens plass	☐	☐	☐
Stuttvegen	☐	☐	☐
Stålverksveien	☐	☐	☐
Syrenveien	☐	☐	☐
Tennisveien	☐	☐	☐
Traktorveien	☐	☐	☐
Ullernchausseen	☐	☐	☐

26) Hvor viktig synes du det er at byen har gode gatenavn?

- Ikke viktig Litt viktig Ganske viktig Svært viktig

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Botolv Helleland
Institutt for lingvistiske og nordiske studier
Universitetet i Oslo
Postboks 1102 Blindern
0317 OSLO

Vår dato: 29.03.2011

Vår ref: 26216 / 3 / AMS

Deres dato:

Deres ref:

TILRÅDING AV BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 01.02.2011. Meldingen gjelder prosjektet:

26216	<i>Holdninger til gatenavn i Oslo</i>
Behandlingsansvarlig	<i>Universitetet i Oslo, ved institusjonens øverste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Botolv Helleland</i>
Student	<i>Erlend Tidemann</i>

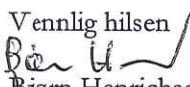
Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven/-helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/prosjektoversikt.jsp>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 15.04.2011, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Bjørn Henriksen

Anne-Mette Somby

Kontaktperson: Anne-Mette Somby tlf: 55 58 25 83
Vedlegg: Prosjektvurdering
Kopi: Erlend Tidemann, Langgata 15 D, 0566 OSLO

Utvalget skal bestå av ca 400 personer som er bosatt i Oslo.

Deltakerne skal besvare et elektronisk spørreskjema, og Questback er databehandler. Personvernombudet minner om at det må foreligge en databehandleravtale mellom UiO og Questback i henhold til personopplysningsloven § 15.

Det er potensial for kopling av ip-adresse og spørreskjema i en avgrenset periode, derfor er prosjektet vurdert å være meldepliktig. Det vil inngå sensitive opplysninger om politisk oppfatning, jf. personopplysningsloven § 2 nr. 8 a.

Informasjonen til utvalget er revidert og mottatt 20. mars 2011. Informasjonen tilfredsstillende etter ombudets vurdering vilkåret om informert samtykke.

Prosjektslutt er angitt til 15. april 2011. I henhold til prosjektmeldingen skal datamaterialet anonymiseres senest innen prosjektslutt ved at datamaterialet slettes på Questbacks server og koplingen mot IP- adresser brytes.

Sammenligning av 1847- og 1852-innstillingene

1847-innstillinga	1852-innstillinga	i dag
Torve og Pladse		
1 Torvet	Torvet	Stortorvet
2 Ny-Torvet	Ny-Torvet	Youngstorget
3 Saugbanken	Jernbane-Torvet	Jernbanetorget
4 Theater-Pladsen	Bankpladsen	Bankplassen
5 Grev-Wedels Plads	Grev Wedels Plads	Grev Wedels plass
Ældre Gader		
1a Nordre Gade	Akersgaden	Akersgata
1b Akersgaden	Akersgaden	Akersgata
1c Laderne	Akersgaden	Akersgata
2a Østre Gade	Østregade	Karl Johans gate
2b Vestre Gade	Østregade	Karl Johans gate
3a Storgaden	Storgaden	Storgata
3b Eidsvolds-gaden	Storgaden	Storgata
4 Grændsen	Grændsegaden	Grensen
Strøget ved kongeboligen		
1 Carl Johans Gade	Carl Johans Gade	Karl Johans gate
2 Christian den Fjerdes Gade	Christian den 4des Gade	Kristian IVs gate
3 Christian August's Gade	Christian August's Gade	Kristian Augusts gate
4 Triangelen	Ny Slotsgade	St. Olavs gate
5 Frederiks Gade	Frederiks Gade	Frederiks gate
6 Universitets-Gaden	Universitets-Gaden	Universitetsgata
7 Rosenkrantz's-Gaden	Rosenkrantz's-Gaden	Rosenkrantz' gate
8 Dramsveien	Dramsveien	Stortingsgata
9 Præstegaden	Ikke nevnt	Prestegata
10 Voldgangen	Rosenkrantzsgaden (forlenget)	Rosenkrantz' gate
Strøget på Holmen utenfor		

Pibervigen		
1 Stranden	Stranden	Stranden (vedtatt 1986 etter det gamle navnet samme sted)
2 Søndre Gade	Holmens Gade	Holmens gate (vedtatt 1986 etter det gamle navnet samme sted)
3 Holmgaden	Frederiks Gade (forlenget)	Frederiks gate
4 Urtegade	Munkedamsveien (forlenget)	Munkedamsveien
5 Nedre Ruseløkvei	Ikke nevnt	Eksisterer ikke
6 Stubben	Stubben	Ingen navngitt vei samme sted
7 Grundingen	Grundingen	Sjøgata er omtrent samme sted
8 Engen	Engen	Dokkveien (er samme sted)
Strøget paa Youngs Løkke		
1 Mellem Torvene (eller Øvre Torve-gade)	Øvre Torvegade	Torggata
2 Torvegade (eller Nedre Torvegade)	Nedre Torvegade	Torggata
3 (Jens) Linaaes Gade	Linaaes Gade	Linaaes gate
4 Skraaningen	Skraaningen	Skråninga
5 Youngsgade	Yongsgaden	Youngs gate
6 Reberbanen	Ikke nevnt	Eksisterer ikke
7 Bernt Ankers Gade	Bernt Ankers Gade	Bernt Ankers gate
8 Osterhaus's Gade	Osterhausgaden	Osterhaus' gate
9 Calmeyer-Gade	Calmeyergaden	Calmeyers gate
10 (Ludvig) Mariboës Gade	Maribogaden	Mariboës gate

Tillegg i 52

Lille Parkveien

Store Parkveien

Elvebakken

Endringer i innstillingen fra 30. juni 1864 til innstillingen 12. oktober samme år

30. juni 1864	12. oktober 1864
2. Iver Hvidtfeldts Gade	Hvitfeldtgaden
4. Tordenskjolds Gade	Tordenskjoldgaden
6. Toftebakken	Betragtes som forlengelse av Grundingen
10. Klingenbergstrædet	Ringsgangen
20. Tullins Gade	Tullingaden
21. Wessels Gade	Wesselgaden
24. Snorres Gade	Keysers Gade
27. Edvard Storms Gade	Frimannsgaden
28. Frimanns Gade	Langes Gade
34. Topstrædet	Sorgenfrigaden
37. Havnestrædet	Havnegaden
40. Tværgaden	Tvergaden
41. Bryggeristrædet	Bryggerigangen
48. Ganger Rolfs Gade	Toftes Gade
52. Schleppegrells Gade	Grünergaden
53. Olaf Ryes Gade	Olaf Ryes Plads
56. Gulsegaden	Schleppegrellgaden
60. Vagthusgaden	Skjelderupgaden
61. Frithjofs Gade	Sverdrupgaden
62. Ingeborgs Gade	Betragtes som fortsættelse av Korsgaden
65. Sverres Gade	Vogtsgaden
69. Spydgaden	Sverdgaden
73. Buegaden	Kanongaden
75. Kanongaden	Buegaden
76. Sæbesydergaden	Betragtes som een Gade med Navn Buegaden
86. Observatoriegade	Observatoriegaden

Nummeret angir hvilket nummer gata har i oversiktene fra stadskonduktøren desember 1863 og mars 1864.

Reliabilitetstest – split-half

Holdninger til gatenavn i Oslo appendiks 5

Gatenavn	Verdier på venstresiden			Nøytralt	Verdier på høyresiden			N første del	N andrte del	
	Første del	Andre del	Avvik		Første del	Andre del	Avvik			
Ammerudhellinga	38,50%	34,70%	3,80%	61,50%	64,10%	2,60%	0,00%	1,20%	244	248
Arbeidergata	88,90%	81,70%	7,20%	9,90%	17,10%	7,20%	1,20%	0,00%	243	251
Banksjef Frølich's gate	0,00%	0,40%	0,40%	17,30%	20,70%	3,40%	82,70%	78,90%	243	251
Bikuben	12,40%	10,80%	1,60%	83,90%	80,70%	3,20%	3,70%	8,40%	242	249
Dugnadsveien	69,70%	61,20%	8,50%	29,10%	37,60%	8,50%	1,20%	0,00%	244	250
Einar Gerhardsens plass	84,40%	76,10%	8,30%	13,90%	20,30%	6,40%	1,60%	3,60%	244	251
Fridtjof Nansens plass	16,80%	13,50%	3,30%	68,90%	71,30%	2,40%	14,30%	15,10%	244	251
Gimle terrasse	0,40%	1,20%	0,80%	47,10%	45,80%	1,30%	52,50%	53,00%	244	251
Professor Lochmanns gate	2,50%	2,40%	0,10%	50,80%	52,80%	2,00%	46,70%	44,80%	244	250
Rolf Strangers plass	7,10%	5,60%	1,50%	51,70%	56,60%	4,90%	41,30%	37,80%	240	249
Rudolf Nilsens plass	58,90%	50,60%	8,30%	35,30%	44,20%	8,90%	5,80%	5,20%	241	249
Stuttvegen	19,50%	16,40%	3,10%	78,00%	82,40%	4,40%	2,50%	1,20%	241	250
Stålværksveien	65,80%	57,40%	8,40%	32,10%	41,00%	8,90%	2,10%	1,60%	243	251
Syrenveien	2,10%	2,80%	0,70%	82,20%	82,30%	0,10%	15,70%	14,90%	242	248
Tennisveien	0,00%	1,20%	1,20%	40,90%	51,20%	10,30%	59,10%	47,60%	242	250
Traktorveien	42,00%	37,40%	4,60%	58,00%	62,20%	4,20%	0,00%	0,40%	243	246
Ullernchausseen	0,80%	0,40%	0,40%	26,70%	34,40%	7,70%	72,40%	65,20%	243	250

Litteratur og referanser

Litteraturliste

- Ainala, T. 2007, «Urban Identities Seen Through Place Names», *Nytt om namn* 46, s. 30-35
- Ajzen, I. 2001, «Nature and Operation of Attitudes», *Annual Review of Psychology* 52, s. 27-58
- Ajzen, I. 1991, «The Theory of Planned Behaviour», *Org. Behav. Hum. Decis. Process.* 50, s. 179-211
- Ajzen, I., Fishbein M. 1980, *Understanding Attitudes and Predicting Social Behavior*, Englewood-Cliffs.
- Andersen, K. 1995, *Namsos – gatenavnene og historiene bak*, Namsos
- Andersson, T. 1994, «Onomastiska grundfrågor», *Norna-rapporter* 60, s. 16-41
- Akselberg, G. 2000, «Onomastikk og teori. Teoridebatten i norsk onomastikk i 1990-åra – sett i ljøs av tidlegare onomastiske arbeid», *Namn og nemne*, årgang 17, s. 26 – 43, Norsk namnelag, Bergen
- Akselberg, G. 1984, *Veg- og gatenamnleksikon for Vossabygdi*, Hangur forlag, Voss
- Azaryahu, M. 2009, «Naming The Past: The Significance of Commemorative Street Names», *Critical Toponymies – The Contested Politics of Place Naming*, s. 53-70
- Azaryahu, M. og Golan, A. 2001, «(Re)naming the landscape: The formation of the Hebrew map of Israel 1949 – 1960», *Journal of Historical Geography* 27, 2 (2001), s. 178-195
- Azaryahu, M. 1997, «German reunification and the politics of street names: the case of East Berlin», *Political Geography* vol. 16, no. 6 1997, s. 479- 493
- Azaryahu, M. 1996 «The power of commemorative street names», *Environment and Planning D: Society and Space*, volume 14, s. 311—330
- Azaryahu, M. 1992 «The Purge of Bismach and Saladin: The Renaming of Streets in East Berlin and Haifa, a Comparative study in Culture-Planning», *Poetics Today* 13:2, s. 351-367
- Azaryahu, M. 1991, «The Power of Commemorative Street Names», *Environment and Planning Society and Space* 14, s. 311-330
- Azaryahu, M. 1986, «Street Names and Political Identity: The Case of East Berlin», *Journal of Contemporary History* vol. 21 (1986), s. 581 - 604
- Bakken, K. 1998, *Leksikalisering av sammensetninger*, Universitetsforlaget (publisert avhandling fra UiO)
- Christensen, V. og Kousgård-Sørensen, J. 1972, *Stedsnavneforskning 1*, Universitetsforlaget i

København

Faraco J. C. G. og Murphy M. D. 1997, «Street Names and Political Regimes in an Andalusian Town.», *Ethnology* Volume 36. Issue 2., side 123 - 146

Fishbein, M. og Middelstad S. 1995, «Noncognitiv effects on attitude formation and change: fact or artifact.», *J. Consum Psychol.* 4, s. 181-202

Foote, K. E. og Azaryahu, M. 2007, Toward a Geography of memory: Geographical dimensions of public memory and commemoration», *Journal of Political and Military Sociology* vol. 35, nr. 1 s. 125 – 144

Freeman, G. H. 2007, “Rue Cuvier, Rue Geoffroy-Saint-Hilaire, Rue Lamarck: Politics and Science in the Streets of Paris”, *Nineteenth-Century French Studies* Vol. 35, Issue 3-4, side 513-528

Gjerland, L. 2008, *Navn i Oslo – hvorfor heter det det det heter*, Orion forlag, Oslo

Garcia-Ramirez, E. 2010, *Proper Names A Cognitive-Philosophical Study*, doktorgradsavhandling, University of Michigan

Hagen, J. 2009, «Historic preservation in Nazi Germany: Place, memory and nationalism», *Journal of Historical Geography* 35, s. 690-715

Harvalik, M. 2011 «Lingual and extral-lingual aspects of development of street names in the Czech Republik», *Directions in Urban Place Name Research comp by T. Ainiala and J. Voulteenaho*, s. 10 – 15, Helsinki 2011

Haslum, V., 2002, «Induktive og deduktive systemer i norsk stedsnavnforskning», *Nytt om navn*, årgang 19, side 37-53, Norsk namnelag, Bergen

Helleland, B. 2005, «Marknadstilpassa adressenamn på Tjuvholmen», hentet fra Språkrådets nettside: <http://www.sprakradet.no/nb-NO/Tema/Stedsnavn/Lar-mer-om-navn/Artiklar/Marknadstilpassa-adressenamn-pa-Tjuvholmen/> [sist lest 05.11.2011]

Helleland, B., 1993, *Adresser og stadnamn – Del 2 – Stadnamn i offentlig og privat bruk*, kommuneforlaget, Oslo

Helleland, B. 1992, «Semantiske kategoriar i teignamn» *Norna-rapporter* 50, s. 155-175

Hellerud S. V. og Messel J. 2000, *Oslo: tusen års historie*, Aschehoug, Oslo

Hellevik, O. 2002, *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*, 7. utg., Universitetsforlaget.

Henerson, M., Morris L. L. og Fitz-Gibbon C. T. 1987 *How to Measure Attitudes*, Sage publications, University of California

Herland, A. 1970, *Gatenavnene i Moss*, Moss

Holden, F. 2007, *Byløkker i Oslo - Løkker på Bymarken*, Oslo, Andresen & Butenschøn

- Isaksen, F. E., m.fl. (redaksjonskomite) 2010, *Om tildeling og forvaltning av adresser etter matrikkellova – adresseveileder*, Statens kartverk, Oslo
- Jarvis W. B. G. og Petty R.E. 1996, «The need to evaluate», *J. Pers. Social Psychology* 70, s. 171-194
- Johannessen, Ole-Jørgen 2008, «Fra Nordahl Griegs vei til Willy Valentinsens vei – Krigshelter og motstandsmenn som navnemotivasjon for norske vei- og gatenavn», *Namn og nemne*, årgang 25, side 69-91, Norsk namnelag, Bergen
- Johansson, C. 2007, *I gatuplanet – Namnbrukarperspektiv på gatunamn i Stockholm*, publisert doktorgradsavhandling, *Namn och samhälle* 20, Uppsala universitet
- Jørgensen, B. 1970, *Dansk gadenavneskik*, Akademisk forlag, København
- Langacker 1987 *Foundations of cognitive grammar: volume 1; theoretical prerequisites*. Stanford, CA: Stanford University Press
- Lietz, G. 2009, «Ideologisch motivierte Ortsnamenskonflikte in Mitteleuropa», *Namn og nemne*, årgang 26, side 57-92, Norsk Namnelag, Bergen
- Lund B. H. 2000, *Beretning om Oslo kommune for årene 1948 – 1986*, utgitt av Oslo kommune
- Oslo byarkiv 2011, «Borgerrepresentasjon og Formannskap» [nettside], Tilgjengelig fra: http://www.byarkivet.oslo.kommune.no/OBA/Kilder/faktaark/f_eligerte.asp [lest 25.09.2011]
- Oslo byleksikon 2007, Fjerde utgave, redaktør: Knut Are Tvedt, Kunnskapsforlaget, Oslo
- Knappen, A. 2009 «Fra Nordahl Griegs vei til Willy Valentinsens vei – Noen utfyllende kommentarer fra et lokalområde», *Namn og nemne*, årgang 26, side 49-55, Norsk namnelag, Bergen
- Kostansky, L. 2009, 'What's in a Name?': *Place and Toponymic Attachment, Identity and Dependence – A case study of the Grampians (Gariwerd) National Park name restoration process*, publisert doktorgradsavhandling, University of Ballarat, Australia
- Kraft, P. 2002, *Kompendium om holdninger og holdningsendring*, 57 sider, Psykologisk fakultet, Universitetet i Bergen (upublisert)
- Light, D. 2004, «Street names in Bucharest, 1990-1997: exploring the modern historical geographies of post-socialist change» *Journal of Historical Geography* 30 (2004), s. 154-172
- Myers, G. A. 2009, «Naming and Placing the Other: Power and the Urban Landscape in Zanzibar», *Critical Toponymies – The Contested Politics of Place Naming*, s. 85-101
- Mori, O. 2011, Street names and context, *Directions in Urban Place Name Research*, comp by T. Ainiala and J. Voulteenaho, s. 10 – 15, Helsinki
- Nicolaysen, W. F. H. 1996 «Elements of a general Theory of Names», *Name Studies – An*

- International Handbook of Onomastics*, Walter de Gruyter (red.), Berlin – New York
- Nyström, S. 2007, «Städernas namnmiljöer i mångkulturellt perspektiv», *Namn och Mångkultur – flerspråkiga miljöer och kulturella influenser*, side 65-73, red. Leibring K., Nyström S. og Wahlberg M., Ortnamssällskapet i Uppsala
- Palonen, E. 2008, «The city-text in post-communist Budapest: street names, memorials, and the politics of commemoration», *GeoJournal* 73, s. 219–230
- Radding, L. og Western, J. 2010 «What's in a Name? Linguistics, Geography and Toponyms», *The Geographical Review*, vol. 100, Issue 3, s. 394 - 412
- Rajic, L. 2007, «Stedsnavn og politisk og etnisk identitet i Serbia», *Nytt om navn* 46, s. 23-29
- Reinsma, R. 2011, «Newly built fortified cities in New Urbanism style: what kind of names are streets being given?», *Directions in Urban Place Name Research*, comp by T. Ainiala and J. Voulteenaho, s. 10 – 15, Helsinki 2011
- Reppen, T., 1975, *Stedsnavn fra Oslo – En studie i gate- og veinavn*, hovedfagsoppgave i norsk, Universitetet i Bergen (upublisert)
- Roaldkvam, A. T., 2010, *Offisiell navnsetting og identitet i gatene på Bryne*, Upublisert masteroppgave i lesevitenskap fra Universitetet i Stavanger
- Rogan, B., 1994, «Navn eller nummer? Motiver for navngiving av ting.», *NORNA-rapporter 56 - Övriga namn*, s. 81-100, red. Kristinn Jóhannesson m.fl., NORNA-förlaget, Uppsala
- Rose-Redwood, R., Alderman, D. og Azaryahu, M. 2008, «Collective memory and the politics of space: an introduction», *GeoJournal* vol. 73, s. 161-164
- Røsjø, E. 2001, «Når Oslo-gater døpes – gatenavn i regulerte byområder», *Tobias 1-2001* (tidsskrift fra Oslo byarkiv), Oslo
- Sánchez Costa, F., 2009, "Los mapas de la memoria. Nombres de calles y políticas de memoria en Barcelona y Madrid" *Hispania Nova: Revista de Historia Contemporánea*, 12.
- Selland, I. 1980, *Gatenavn og navneskikk i Bergen*, Bergen. (Utrykt hovedfagsoppgave)
- Sprauten, K. 2000, «Oslos gatenavn – et møte med innvandrere på 1700- og 1800-tallet» *Byminner* 2/3 – 2000, Utgitt av Oslo bymuseum.
- Svensgam, A. 1999, *De er døde - men de lever fortsatt i Oslo. Gatenavnskiltene i Oslo oppkalt etter døde personer*, Galehuset forlag, Oslo, Revidert og oppdatert utgave [1993]
- Særheim, I. 2011 «Road names and identity, official naming in Hå, Klepp and Time», *Names and Identities, Oslo* [under utgivelse].
- Særheim, I. 2007, «Urbane navn og kulturell identitet - Offisiell navngjeving i ein europeisk kulturhovedstad», *Namn og nemne*, årgang 24, s. 65-81, Norsk namnelag, Bergen
- Valentine, T., Brennen, T. og Brdard, S. 1996, *The Cognitive Psychology of Proper Names*:

On the Importance of Being Ernest. Routledge, New York.

Vaupell, O. 1875, *Skildringer af Ryes, Schleppegrells og Helgesens Liv*, Selskabet for folkeopplysningens fremme, Det Mallingske bogtrykkeri, Kristiania

Wahlberg, M. 2005 «Stadens navn – identitet, känsla, prestige», *Norna-rapporter 80 – Namnens dynamik*, side 333-343, red. Nyström S., Norna-förlaget, Uppsala

Wetås, Å. 2000, *Namneskiftet Kristiania – Oslo*, Novus forlag, Oslo

Wold, R. 2011, "En vandring på Øvre Høybråten" ansv. red. www.stovnerporten.no, <http://www.stovnerporten.no/vandre/tur7.htm> [lest 20.04.2011]

Yeoh, B. S. A. 2009, «Street-naming and Nation-building: Toponymic Inscriptions of Nationhood in Singapore», *Critical Toponymies – The Contested Politics of Place Naming*, s. 71-85

Arkivkilder

Aftenpostens digitale historiske arkiv

Morgen 28. september 1877 «Møde i formandskabet», red.

Morgen 14. juni 1912, «Gadenavne i Kristiania I», ukjent forfatter

Morgen 16. juni 1912, «Gadenavne i Kristiania II», ukjent forfatter

Morgen 20. juli 1912, «Gadenavne i Kristiania», ukjent forfatter

Morgen 17. oktober 1914, Gadedaab i Aker, notis

Morgennr. 14. november 1936, Gatenvavnenes skiftning gjennom tidene, kronikk av Arno Berg

Aftenutgave 16. september 1943, «En asfaltliter studerer gatenavn I Sentrum», av Gj.

Aftenutgave 20. september 1943, «En asfaltliter studerer gatenavn II Deichman rasjoneringsdistrikt», av Gj.

Aftenutgave 23. september 1943, «En asfaltliter studerer gatenavn III Torshov rasjoneringsdistrikt», av Gj.

Aftenutgave 1. oktober 1943, «En asfaltliter studerer gatenavn IV Uranienborg rasjoneringsdistrikt», av Gj.

Aftenutgave 7. oktober 1943, «En asfaltliter studerer gatenavn V Vålerenga rasjoneringsdistrikt», av Gj.

Aftenutgave 14. oktober 1943, «En asfaltliter studerer gatenavn VI Grünerløkka», av Gj.

Aften 24.06.2008, «Vil døpe om Oslos hovedgate»

Aften 06.10.2010, «Gata blir til gaten»

Aften 13.10.2010, «Gir ikke opp 'gaten'»

Arkivbokser hos Oslo byarkiv

Løsarkivene til gate- og veinavnkomiteen i Aker kommune fra ca. 1930- 48

Løsarkiver for gate- og veinavnkomiteer i Oslo kommune fra ca. 1932 - 1968

Magasin og hyllenumre i byarkivet: 2A14514, 3A02861

Innstillinger og referater fra forhandlinger i Christiania (og Kristiania) representantskap og Oslo bystyre

- Sak 3/1852 Forslag til Navne paa de nye allerede anlagde eller til Anlæg bestemte gader
Sak 3/1864 Angaaende nye Gadenavne
Sak 4/1866 Angaaende nye Gadenavne
Sak 7/1870 Angaaende endel nye Gadenavne
Sak 53/1874 Angaaende ny eller forandret benevnelse paa endel Pladse og Gader
Sak 27/1877 Angaaende nye Gadenavne
Sak 9/1879 Angaaende nye Gadenavne
Sak 27/1879 Angaaende nye Gadenavne
Sak 8/1883 Angaaende nye Gadenavne
Dokument No. 14 (1880) Nye Gadenavne
Sak 49/1885 Angaaende nye Gadenavne
Dokument No. 18 (1882) – Fortegnelse over Gadenavne i Christiania vedtagne i aarene 1852 - 1883
Sak 30/1891 Angaaende forslag til nye Gadenavne i Christiania
Dokument no. 26 (1885) Fortegnelse over nye gadenavne i Christiania
Sak 22/1892 Angaaende nye Gadenavne
Dokument no. 37 (1891) Fortegnelse over nye gadenavne i Christiania
Sak 47/1895 Angaaende nye Gadenavne i Christiania
Sak 29/1896 Angaaende nye Gadenavne i Christiania
Dokument no. 27 (1897) Fortegnelse over nye Gadenavne i Christiania
Sak 13/1901 Angaaende nye gadenavne
Sak 72/1910 Angaaende navn paa en over Svingens gate nr. 18 og 20 anlagt ny vei
Sak 93/1910 Fornyet behandling av utsat sak nr. 72 om navn paa en over Svingens gate nr. 18 og 20 anlagt ny vei
Dokument nr. 23 (1912-1913) Gatenavne i Kristiania - utarbeidet i henhold til formandskabsbeslutning av 14de februar 1912
Sak 169/1913-14 Om navn paa nye gater og pladser
Sak 331/1916-17 Om nye gatenavn
Sak 286/1918-19 Om nyt gatenavn
Sak 78/1923-24 Navn paa nye gater og pladser
Sak 188/1923-24 Om navn paa en ny gate
Sak 19/1924-25 Om forandring av benævnelsen paa den nuværende Pramsgate til Herzbergsgate
Sak 110/1925/26 Gatenavnenes skrivemåte
Sak 80/1928-29 Om navn på en ny gate
Sak 179/1928-29 Fastsettelse av navne på endel gater
Sak 108/1929-30 Nye gatenavn
Sak 96/1932-33 Nye gatenavn
Sak 76/1934-35 Nye gatenavn
Sak 115/1935-36 Nye gatenavn
Sak 67/1938-39 Gatenavnene og den nye rettskrivning
Sak 52/1947-48 Gatenavn. Prinsipper stavemåte, nye gatenavn
Sak 106/1950-51 Gate- og veinavnsetting
Sak 102/1951-52 Veinavnsetting
Sak 242/1951-52 Gate- og veinavnsetting
Sak 36/1952-53 Gate- og veinavnsetting
Sak 106/1952-53 Gate- og veinavnsetting
Sak 108/1953/54 Gate- og veinavnsetting
Sak 71/1954-55 Gate- og veinavnsetting

Sak 337/1954-55 Gate- og veinavnsetting
 Sak 338/1954-55 Forslag til skrivemåte for gate- og veinavn i Oslo
 Sak 13/1956-57 Gate- og veinavnsetting
 Sak 124/1956-57 Gate- og veinavnsetting
 Sak 179/1957-58 Gate- og veinavnsetting
 Sak 34/1958-59 Gate- og veinavnsetting
 Sak 182/1958-59 Gate- og veinavnsetting
 Sak 1/1961 Gate- og veinavnsetting
 Sak 142/1961 Forespørsel fra malermester Ole Bjune om forvekslinger på grunn av beslektede steds-, gate- og veinavn
 Sak 294/1961 Forslag om å knytte generalsekretær Dag Hammarskjölds navn til gate/vei i Oslo
 Sak 1/1962 Gate- og veinavnsetting
 Sak 307/1962 Gate- og veinavnsetting
 Sak 1/1965 Gate- og veinavnsetting
 Sak 161/1965 Gate- og veinavnsetting
 Sak 287/1965 Navnsetting av gater og veier
 Sak 13/1968 Navnsetting av gater og veier
 Sak 86/1968 Navnsetting av gater og veier
 Sak 210/1968 Navnsetting av gater og veier
 Sak 313/1968 Navnsetting av gater og veier
 Sak 178/1969 Navnsetting av gater og veier
 Sak 318/1969 Navnsetting av gater og veier
 Sak 304/1970 Navnsetting på gater og veier
 Sak 88/1971 Navnsetting av gater og veier
 Sak 223/1972 Navnsetting av gater og veier
 Sak 305/1974 Gate- og veinavnsaker
 Sak 339/1975 Saker vedrørende navnsetting av gater/veier og skoler
 Sak 96/1976 Navnsetting av gater/veier og skoler
 Sak 115/1977 Navnsetting av gater og veier
 Sak 197/1978 Navnsetting av gater, veier og skoler
 Sak 426/1978 Navnsetting av gater – veier og skoler
 Sak 55/1979 Navnsetting av gater og veier
 Sak 183/1980 Navnsetting av gater/veier og skoler
 Sak 91/1981 Navnsetting av gater, veier og skoler
 Sak 401/1981 Navnsetting av gater, veier og skoler
 Sak 152/1985 Forslag om å knytte Johan Nygaardsvolds navn til en offentlig plass i Oslo sentrum
 Sak 557/1986 Aker Brygge – gate- vei- og plassnavn
 Sak 608/1986 Endringer av veinavn i Alfaset industriområde – Opphevelse av bystyrevedtak 29.04.59
 Sak 300/1987 Navnsetting av gater veier og plasser mv.
 Sak 30/1993 Delegasjon av formannskapets någjeldende fullmakter
 Sak 476/1999 Forslag om endring av navn på øvre del av Pløens gate mellom Torggata og Einar Gerhardsens plass til Eva Kolstads gate
 Sak 488/2000 Instruks for navnsetting av gater, veier, plasser mv.
 Sak 188/2001 Klage på vedtak om navnsetting av vei i Bydel Søndre Nordstrand – Forslag om endring av navn fra Olaves Hvervens vei til Aspehøikollen.
 Sak 211/2008 Forslag av 08.04.2008 fra Knut Even Lindsjørn (SV) om at en av Oslos gater eller plasser skal bære Knut Hamsuns navn

